

ХРЫСЦІЯНСКАЯ ДЭМАКРАТЫЯ Ў ПЫТАННЯХ І АДКАЗАХ

Папулярны інфармацыйны даведнік

Мінск 2013

Інстытут развіцця дэмакратыі і сацыяльнага рынку (IDSM) распачаў праект «Правы цэнтр». У межах дадзенага праекту намі плануецца некалькі кірункаў дзейнасці, у прыватнасці, падрыхтоўка навучальных і метадычных выданняў, збор матэрыялаў па правацэнтрэрысцкіх дактрынах, адукацыйныя мерапрыемствы.

Першым этапам у рэалізацыі дадзенага праекту з'яўляецца выданне зборніка матэрыялаў па хрысціянскай дэмакратыі – «ХРЫСЦІЯНСКАЯ ДЭМАКРАТЫЯ Ў ПЫТАННЯХ І АДКАЗАХ».

Ідэалогія хрысціянскай дэмакратыі з'яўляецца адной з найбольш паспяховых грамадска-палітычных сістэмаў ідэяў у другой палове XX ст. Хрысціянская дэмакратыя непасрэдна паўплывала на развіццё заходніх дэмакратыяў, росквіт іх эканомік, і пасля падзення сацыялістычнага блоку прабівае сабе шлях ва Ўсходняй Еўропе.

У даведніку змяшчаюцца матэрыялы пра асноўныя ідэалагічныя палажэнні хрысціянскай дэмакратыі, разглядаецца гісторыя станаўлення і развіцця гэтай ідэалогіі. Асобны раздзел прысвечаны хрысціянскай дэмакратыі ў Беларусі. У даведніку праведзены тэксты і дакументы па хрысціянскай дэмакратыі, сацыяльнай рынкавай гаспадарцы і змешчаны даведнік асноўных паняццяў і асобаў, якія спрычыніліся да развіцця гэтай ідэалогіі. Усе матэрыялы з даведніку, а таксама шэраг дадатковых тэкстаў прадстаўлены на сайце Інстытута www.idsm.ws.

Змест

1. Што такое хрысціянская дэмакратыя?	7
2. Якія асноўныя палажэнні ідэалогіі сучаснай хрысціянскай дэмакратыі ?	8
3. Як мы разумеем дэмакратыю і ўладу?.....	13
4. Погляд на асобу чалавека альбо што такое персаналізм?	14
5. Як хрысціянская дэмакратыя бачыць ролю дзяржавы ў грамадскіх адносінах?.....	15
6. Што такое субсідыярнасць?	16
7. Што такое папулярызм?.....	16
8. Што такое салідарызм?.....	17
9. Як хрысціянскія дэмакраты разумеюць ідэю сацыяльнай справядлівасці?	18
10. Што такое сацыяльная рынкавая гаспадарка?	18
11. У чым адрозненне хрысціянскай дэмакратыі ад іншых палітычных ідэалогій?	21
12. Якая ідэалогія найбольш блізкая да хрысціянскай дэмакратыі?.....	23
13. Якія крыніцы хрысціянска-дэмакратычнай ідэалогіі?	23
14. Якое філасофскае абгрунтаванне мае хрысціянская дэмакратыя?	24
15. Калі ўзнікла хрысціянская дэмакратыя?.....	27
16. Якую палітычную партыю ў Еўропе можна лічыць першай Хрысціянска-дэмакратычнай партыяй?.....	28
17. Чым адметны канфесійны перыяд у развіцці хрысціянскай дэмакратыі?.....	30
18. Чым адметны неканфесійны перыяд у развіцці хрысціянскай дэмакратыі?	31
19. Чым адметны народны перыяд у развіцці хрысціянскай дэмакратыі?	32
20. Якія існуюць міжнародныя аб'яднанні хрысціянскай дэмакратыі?.....	35
21. Чаму ў ЗША хрысціянска-дэмакратычная партыя не з'яўляецца вядучай палітычнай сілай?	37
22. Калі ўпершыню ўзнікла Хрысціянская дэмакратыя ў Беларусі?	38

23. Як развіталася хрысціянская дэмакратыя ў Заходняй Беларусі падчас польскай акупацыі?	40
24. Якія хрысціянска-дэмакратычныя партыі ўзніклі ў Беларусі пасля набывання незалежнасці ў 1991 годзе?.....	41
25. З чаго пачалося адраджэнне хрысціянскай дэмакратыі ў Беларусі на сучасным этапе?.....	41
26. Якіх прынцыпаў дзейнасці прытрымліваецца Беларуская Хрысціянская Дэмакратыя?	44
27. За якія палітычныя лад выступае БХД?	45
28. Навошта БХД прапануе адміністрацыйна-тэрытарыяльную рэформу Беларусі?	46
29. Якія рэформы прапануе БХД у сацыяльна-эканамічнай сферы?	48
30. Якой бачыць БХД судовую сістэму?.....	49
31. За якія змены БХД выступае ў галіне абароны?.....	51
32. Якія меры БХД прапануе па падтрымцы сям'і?.....	52
33. Як БХД бачыць рэформу сістэмы адукацыі?	54
34. Якой павінна быць пенсійная сістэма Беларусі?.....	56
35. Рэформа сістэмы аховы здароўя	58
36. Погляд БХД на прыватную ўласнасць	59
37. Якой БХД бачыць ролю царквы ў грамадстве?	60
38. Чаму хрысціяне павінны займацца палітыкай?.....	62
39. Якія мэты і кірункі дзейнасці моладзевага крыла БХД – Маладыя хрысціянскія дэмакраты (МХД)?	64
40. Якія асноўныя кампаніі БХД вы ведаеце?.....	66
41. Што азначае сімволіка БХД?	72
Дадаткі.....	73

1. ШТО ТАКОЕ ХРЫСЦІЯНСКАЯ ДЭМАКРАТЫЯ?

Хрысціянская дэмакратыя з'яўляецца аўтаномным ад царквы палітычным рухам, які выступае за вырашэнне сацыяльных і эканамічных праблем на аснове хрысціянскіх прынцыпаў. З пункту гледжання ідэалагічнага падзелу, хрысціянская дэмакратыя з'яўляецца правацэнтрыйскай дактрынай, хаця ў межах яе вучэння могуць быць адрозненні. Так, напрыклад, хрысціянская дэмакратыя ў Лацінскай Амерыцы займае больш сацыяльна арыентаваны леваяцэнтрыйскія пазіцыі, чым хрысціянская дэмакратыя ў Еўропе.

Калі паспрабаваць даць кароткае вызначэнне хрысціянскай дэмакратыі, то гэта **светапоглядавая канцэпцыя і сістэма ідэяў, якія грунтуюцца на хрысціянскай этыцы і каштоўнасцях у рэалізацыі грамадска-палітычнай мадэлі**. Аснову гэтай мадэлі складаюць: **плюралістычная дэмакратыя** (*грунтуюцца на кансэнсусе шматлікіх сацыяльных груп*) (*падрабязней гл. раздзел 3*), **сацыяльны рынак** (*спалучэнні рынкавай канкурэнцыі і сацыяльнай адказнасці бізнесу*) (*падрабязней гл. раздзел 10*) і **абсалютная каштоўнасць чалавечай асобы** (*прынцып, згодна з якім чалавечы жыццё ад моманту запладнення і да смерці з'яўляецца найвышэйшай каштоўнасцю і аніякая мэта не можа прыносіць у ахвяру жыццёвыя інтарэсы асобы*) (*падрабязней гл. раздзел 4*).

Дэмакратычны рух паўстаў у чалавечай гісторыі як выключна зямная праява духу Евангельскага Адкрыцця. Хрысціянства паслужыла вытокаам для ўзнікнення дэмакратыі, ферментам сацыяльнага і палітычнага жыцця народаў і выразнікам зямных чалавечых спадзяванняў. Само яно ня зводзіцца да гэтага, застаючыся шляхам да вечнага жыцця. У прадстаўленні Р.фон Вайцэккера, былога прэзідэнта ФРГ, хрысціянска-дэмакратычная палітыка ёсць палітыка, якая зыходзіць з хрысціянскай антрапалогіі, палітыка, якая мае рэлігійна-этычны абгрунтаванне.

(падрабязней гл. раздзел 3)

Хрысціянская дэмакратыя зыходзіць з таго, што грамадска-эканамічны лад не можа быць адарваны ад этычных прынцыпаў, што неабходны ўдзел хрысціян у кіраванні грамадствам з мэтай унясення ў яго жыццё хрысціянскай духоўнасці і хрысціянскіх каштоўнасцяў. Дадзены падыход і з'яўляецца галоўнай адметнай рысай рухаў і партый хрысціянска-дэмакратычнай арыентацыі ад іншых грамадска-палітычных плыняў.

З пункту гледжання хрысціянскіх дэмакратаў, дэмакратыя другасная ў адносінах да хрысціянства. Дэмакратыя разумеецца ў святле хрысціянскай філасофіі, а хрысціянства – у святле яго дэмакратычнай праявы.

Сучасныя **хрысціянска-дэмакратычныя партыі неканфесійныя**. Яны выразна праводзяць адрозненне паміж палітычнай дзейнасцю і сферай дзеяння рэлігійных інстытутаў (дагматыка, арганізацыя набажэнстваў, пропаведзь, місіянерства і інш.) і выступаюць супраць ўмяшання як палітыкі ў выключна рэлігійныя справы, так і рэлігійных аб'яднанняў у справы выключна палітычныя.

Палітычная дзейнасць разумеецца хрысціянскімі дэмакратамі як уладкаванне сумеснага жыцця людзей праз прапанову (складанне і прыняцце законаў) і рэалізацыю (прыход да ўлады і праўленне) агульных правілаў існавання грамадства на аснове хрысціянскіх каштоўнасцяў.

Члены партыі не абавязаны прытрымлівацца пэўнага рэлігійнага крэда. «Трэба толькі, каб гэтыя людзі падзялялі прымат духоўнасці, успрымалі ідэі чалавечай салідарнасці і годнасці асобы, дамагаючыся ажыццяўлення сацыяльнай справядлівасці, бо ў гэтым чэрпае свае жыццёвыя сілы хрысціянская дэмакратыя» (Рафаэль Кальдэра, прэзідэнт Венесуэлы (1969-1974), прэзідэнт Хрысціянска-дэмакратычнага інтэрнацыяналу (1961-1967)).

Сучасныя хрысціянска-дэмакратычныя партыі – **народныя партыі**, якія не прадстаўляюць інтарэсы асобных рэлігійных груп; але праводзяць палітыку, якая ахоплівае інтарэсы як мага больш шырокага кола людзей. У той жа час, хрысціянска-дэмакратычныя партыі падкрэсліваюць хрысціянскую спадчыну сваёй краіны, і сцвярджаюць перавагу хрысціянскай этыкі над ліберальнымі або свецкімі маральнымі нормамаі.

Гістарычна хрысціянская дэмакратыя ўзнікла на аснове хрысціянскай філасофіі, пры гэтым яна складае агульную спадчыну вернікаў і няверуючых.

2. ЯКІЯ АСНОЎНЫЯ ПАЛАЖЭННІ ІДЭАЛОГІІ СУЧАСНАЙ ХРЫСЦІЯНСКАЙ ДЭМАКРАТЫІ ?

Ідэалогія сучаснай хрысціянскай дэмакратыі ўключае наступныя палажэнні:

- **ДЭМАКРАТЫЯ**. Існуе сувязь паміж хрысціянскімі каштоўнасцямі і дэмакратыяй (палітычнай і сацыяльнай). Грамадзяне павінны мець магчымасць змяніць уладу прававым шляхам і аказваць уплыў на працэс прыняцця па-

літычных рашэнняў. Для гэтага неабходныя выбары ў прадстаўнічыя органы ўлады, паўнаўтварасны нагляд адных галін улады над іншымі, палітычныя партыі, грамадскія дыскусіі і дзеючая ў рэчышчы закона апазіцыя (*падрабязней гл. раздзел 3*)

• **ПЛЮРАЛІСТЫЧНАЯ ДЭМАКРАТЫЯ.** Дэмакратыя, якая выходзіць з таго, што не асоба, не народ, а група з'яўляецца галоўнай рухаючай сілай палітыкі ў сучасным дэмакратычным грамадстве. Прызначэнне дэмакратыі – стымуляваць плюралізм, разнастайнасць у грамадстве, прадстаўляць магчымасць усім грамадзянам аб'ядноўвацца, адкрыта выказваць свае інтарэсы, знаходзіць шляхам кампрамісаў іх раўнавагу, якая выражаецца ў палітычных рашэннях.

• **АГУЛЬНАЕ ДАБРО.** Агульнае дабро з'яўляецца мэтай палітычнай сістэмы, дзяржаўнай улады і практычнага прымянення сваіх правоў кожным чалавекам. Яно прадугледжвае справядлівае пераразмеркаванне ў імя ўсеагульнага развіцця. Чалавек адказвае перад грамадствам за тое, як ён распараджаецца правам быць творцам уласнага лёсу.

• **САЦЫЯЛЬНАЯ СПРАВЯДЛІВАСЦЬ.** Усе людзі ад прыроды роўныя і таму маюць роўнае права на павагу і на ўдзел у жыцці грамадства. Асабліва ўвага павінна надавацца тым, хто пакутуе і не мае сілы: маламаённым, уцекачам, інвалідам. Празмерная эксплуатацыя недапушчальная. Хрысціянскія дэмакраты выступаюць за сацыяльную дзяржаву. Аднак яны супраць працяглых дапамог па беспрацоўі і лічаць, што людзі абавязаны ўносіць, па меры іх магчымасцяў, унёсак у эканоміку. (*падрабязней гл. раздзел 9*)

• **САЦЫЯЛЬНЫ ПЛЮРАЛІЗМ.** Прызнанне існавання разнастайнасці грамадскіх аб'яднальных формаў. Хрысціянскімі дэмакратамі захочваецца і, больш за тое, лічыцца неабходным, стварэнне незалежных ад дзяржавы рознага роду арганізацый, рухаў, асацыяцый, груп па інтарэсах, якія самаарганізуюць грамадства і перашкаджаюць развіццю таталітарных тэндэнцый. Такога роду аб'яднанні і напаўняюць ідэю плюралістычнай дэмакратыі. Выбудоўваецца панарама шырокай дэмакратыі, якая ўжо па самой сваёй структуры ўяўляе непераадольную перашкоду для паглынання дзяржавай розных грамадскіх утварэнняў.

• **САЦЫЯЛЬНА – РЫНКАВАЯ ЭКАНОМІКА.** Прыватная ўласнасць неабходная і павінна ахоўвацца законам. Паўнаўтвараснае развіццё асобы немагчыма без свабоды выбару працоўнага месца і свабоды прадпрымальніцкай дзейнасці. Аднак ні дзяржава, ні прыватны бізнес не мае права мець поўны

кантроль над эканомікай. Эканамічная дзейнасць павінна служыць людзям, а не падпарадкоўваць іх. Дэмакратычнае патрабаванне падсправаздачнасці распаўсюджаецца на прыватных асоб, якія сканцэнтравалі ў сваіх руках уладу і багацце. У абавязкі дзяржавы ўваходзіць развіццё пачуцця ўзаемнай адказнасці ўсіх удзельнікаў на рынку (у тым ліку, перад будучыняй пакаленнем) і карэкціроўка несправядлівых тэндэнцый у гандлі, канкурэнцыі і размеркаванні. *(падрабязней гл. раздзел 10)*

- **ПЕРСАНАЛІЗМ.** Персаналізм (ад лац. Persona – асоба) – кірунак у філасофіі, які прызнае асобу першаснай творчай рэальнасцю і вышэйшай духоўнай каштоўнасцю, а ўвесь свет – праймай творчай актыўнасці вярхоўнай асобы – Бога.

У персаналізме робіцца акцэнт на непаўторнасці і максімальнай каштоўнасці асобы як такой. *(падрабязней гл. раздзел 4)*

- **КАММУНІТАРЫЗМ.** Зямная місія чалавека складаецца не ў асабістай канкурэнцыі з іншымі людзьмі ці ў выкананні механічнай функцыі пад нагодам усеўладнай дзяржавы, а ў тым, каб рэалізаваць сябе як члена натуральных ячэек грамадства: сям’і, прафесіі, рэгіёну. Да іх таксама адносяцца органы, якія аб’ядноўваюць прадстаўнікоў работнікаў і ўласнікаў прыватных прадпрыемстваў (карпаратызм). Гэтыя ячэйкі спрыяюць развіццю гарызантальных сувязяў паміж людзьмі і росту іх дасведчанасці аб жыцці грамадства. Неабходна абараняць свабоду, аўтаномію і цэласнасць гэтых утварэнняў (сацыяльны плюралізм). Яны катэгарычна не павінны станавіцца інструментамі дзяржаўнага кантролю.

- **САЛІДАРЫЗМ.** Для дасягнення інтэграцыі і каардынацыі дзеянняў у грамадстве неабходная гатоўнасць любых людзей, груп і класаў праявіць падатлівасць. Гэта імкненне да згоды матывуецца павагай адзін да аднаго і ўзаемнай залежнасцю. Меры падаўлення павінны прымяняцца толькі для прадухілення канкрэтных выпадкаў гвалту, а не сістэмна. Салідарнасць неабходная як на агульнанацыянальным, так і міжнародным узроўні: багатыя краіны павінны садзейнічаць паступоваму развіццю бедных краін. *(падрабязней гл. раздзел 8)*

- **КАРПАРАТЫЗМ** – (corporatism), сістэма пасярэдніцтва, якая злучае інтарэсы вытворцы і дзяржавы. Пры гэтым пэўныя зацікаўленыя арганізацыі ўключаны ў працэс фарміравання палітыкі – як у плане яе абмеркавання, так і забеспячэння згоды з ёй яе членаў.

- **ПАПУЛЯРЫЗМ.** Каб інтарэсы розных сегментаў грамадства маглі быць узгоднены, неабходна суцэльнае бачанне грамадства. Палітыка, якая праводзіцца, павінна ахопліваць інтарэсы як мага больш шырокага кола людзей, што як правіла, мае на ўвазе цэнтрызм (Цэнтрызм – ідэйна-палітычная канцэпцыя, якая імкнецца пазбягаць ідэалагічна абумоўленай палітычнай палярызцыі, а таксама канфрантацыйных формаў палітычнай барацьбы; стан свядомасці і дзейнасці палітычных сілаў, якое характарызуецца памяркоўнымі, кампра-

міснымі дзеяннямі нерадыкальнага, невыбуховага характару, заснаванымі на значнай сацыяльнай базе). *(падрабязней гл. раздзел 7)*

• **АДЗІНСТВА ЧАЛАВЕЦТВА.** Хрысціянская дэмакратыя выступае за сумленны міжнародны гандаль, за справядлівы свет і за захаванне навакольнага асяроддзя. Зямля з'яўляецца грамадскім здабыткам. Шлях да згоды ў свеце ляжыць праз дыялог культур і міжнароднае супрацоўніцтва ў рамках транснацыянальных арганізацый (як, напрыклад, Еўрапейскае супольнасць).

• **СУБСЦЫЯРНАСЦЬ.** Улада павінна быць як мага бліжэй да грамадзян: да адказнасці структур верхняга ўзроўню павінны ставіцца толькі тых пытанні, якія немагчыма вырашыць на больш ніжнім узроўні. Грамадства і дзяржава павінны браць на сябе рашэнне толькі тых пытанняў, з якімі асобны чалавек справіцца не ў стане. Гэты прынцып адносіцца да ўсіх, маючых уладу: урадам, партыям, карпарацыям, прафсаюзам, лідэрам палітычных блокаў, буйным уласнікам і фінансістам. У прыватнасці, транснацыянальныя органы павінны паважаць суверэнітэт асобных дзяржаў. *(падрабязней гл. раздзел 6)*

• **МЕЖЫ УЛАДЫ ДЗЯРЖАВЫ.** Дзяржава не мае права накладваць абмежаванні на справядлівыя патрабаванні асобы, аднак яно павінна абараняць адных членаў грамадства ад шкоды, звязанага з прыватнымі інтарэсамі іншых. Яно можа выкарыстоўваць сваю ўладу толькі ў той меры, у якой гэта неабходна для агульнага дабра. Яно таксама не павінна вырашаць задачы, адказнасць за вырашэнне якіх ляжыць на сям'і, царкоўным прыходзе і іншых грамадскіх структурах. «Не чалавек існуе для дзяржавы, наадварот – дзяржава існуе для чалавека.» Ж. Марытэн.

• **ХРЫСЦІЯНСТВА ЯК АДНА З АСНОЎ ПАЛІТЫЧНАГА ПАРАДКУ.** Рэлігія так ці інакш тычыцца ўсіх бакоў жыцця, уключаючы палітыку. Хрысціянства ляжыць у падмурку заходняй цывілізацыі, яно дало пачатак імкненню да справядлівасці і свабоды. Хоць Біблія не змяшчае палітычнай праграмы, яна дае ўяўленне аб прынцыпах справядлівага праўлення, заснаванага на першынстве духоўнасці над матэрыяльнымі каштоўнасцямі.

• **ХРЫСЦІЯНСКАЯ ЭТЫКА.** Палітыка павінна мець маральны падмурак. Імкненне да згоды, пакора, пакаяння, цяжкіх і прабачэнне з'яўляюцца не толькі асабістымі, але і палітычнымі каштоўнасцямі. Грамадскім пераўтварэнням павінна папярэднічаць маральнае ўдасканаленне людзей. У прыватнасці, хрысціянскае разуменне любові і міласэрнасці прадугледжвае не толькі спачуванне да бед іншых, але і справы міласэрнасці, велікадушная шчодрасць.

Хрысціянская этыка, або маральнае вучэнне хрысціянства, вызначае маральныя арыенціры чалавечага паводзінаў. Паводзіны чалавека грунтуюцца на хрысціянскім прадстаўленні аб прыродзе і прызначэнні чалавека, яго дачыненні з Богам. Хрысціянскую этыку можна назваць тэорыяй хрысціянскага дзеяння. Выяўляецца этыка хрысціянства ў пэўным стылі жыцця, разнастайным па сваіх праявах і уласцівым як індывіда, так і вялікім сацыяльным групам хрысціян.

Хоць Біблія дае матэрыялы для пабудовы этыкі, аднак яна не прапануе этыку, якую можна было б адразу прыняць як кіраўніцтва да дзеяння. Аўтары біблейскіх кніг жылі кожны ў свой час, для якога існавала свая пэўная (бывала, што і адрозная адна ад адной) мараль.

Таму галоўная крыніца хрысціянскай этыкі – у першую чаргу жыццё Хрыста, заповедзі Нагорнай Пропаведзі, жыццё і пропаведзь Яго вучняў, апосталаў, Айцоў Царквы, а таксама прыклады маральнага жыцця, яўленыя ў жыцці сучаснай Царквы.

Хрысціянская этыка праяўляе сябе не столькі ў гісторыі маральных ідэй, колькі ў канкрэтным жыцці царквы.

Сыходзячы з нормаў хрысціянскай этыкі, хрысціянскія дэмакраты выступаюць супраць абортаў і эўтаназіі, абгрунтоўваючы гэта недагматычнасцю права на жыццё. У сілу іх погляду на сям'ю як на кутні камень грамадства, яны негатыўна разглядаюць любыя нетрадыцыйныя формы шлюбных і бацькоўскіх адносін. Яны таксама настойваюць, што дзяржава не павінна пазбаўляць дзяцей магчымасці атрымаць рэлігійнае выхаванне ў школах, калі гэтага жадаюць іх бацькі.

У хрысціянскай этыцы ёсць багаццё аспектаў – яна арыентавана на ідэал грамадства, Царства Божае, дзе ўсе будуць жыць у згодзе з Богам і прыродай.

- **Непрымальнасць фундаменталізму ў пытаннях веры.** Хрысціянскія дэмакраты асуджаюць лаіцызм і замах секулярызму на статус грамадскае ідэалогіі. (Лаіцызм – французскі рух за секулярызацыю грамадскага жыцця краіны; працэс, падчас якога рэлігійныя догмы, інстытуты і практыкі губляюць іх ранейшае высокае значэнне ў жыцці грамадства. Асноўнае патрабаванне лаіцыстаў – пазбаўленне ад уплыву рэлігіі на розныя сферы грамадства. Лаіцызм – рух за вызваленне грамадства ад уплыву рэлігіі і стварэнне свецкай дзяржавы. Свецкасць (секулярызм) – канцэпцыя, згодна якой дзяржава і грамадства павінны існаваць асобна ад любога тыпа рэлігій і рэлігійнай веры.)

Аднак яны таксама супраць таго, каб хрысціянская ідэалогія стала адыгрываць кіруючую ролю ў дзяржаве за кошт яе прымусовага навязвання грамадству ды праз забароны і падаўленне іншых палітычных ідэй. Дзяржава павінна абараняць свабоду веравызнання і паважаць правы культурных меншасцяў.

3. Як мы разумеем дэмакратыю і ўладу?

Хрысціянская дэмакратыя выступае за **плюралістычную дэмакратыю**.

Плюралістычная дэмакратыя – гэта дэмакратыя, якая зыходзіць з таго, што не асоба, не народ, а група з’яўляецца галоўнай рухаючай сілай палітыкі ў сучасным дэмакратычным грамадстве. Прызначэнне дэмакратыі – стымуляваць плюралізм, разнастайнасць у грамадстве, даваць магчымасць усім грамадзянам аб’ядноўвацца, адкрыта выказаць свае інтарэсы, знаходзіць шляхам кампрамісаў іх раўнавагу, якая выражаецца ў палітычных рашэннях. Плюралістычная канцэпцыя адводзіць вядучую ролю групе і сцвярджае, што індывід без групы – нежыццяздольная абстракцыя. Менавіта ў групе (сямейнай, прафесійнай, этнічнай, рэлігійнай, рэгіянальнай, дэмаграфічнай і т. д.), а таксама ў міжгрупавых адносінах фармуецца асоба, вызначаюцца яе інтарэсы, каштоўнасныя арыентацыі і матывы палітычнай дзейнасці. Дэмакратыя ў дадзеным разуменні – гэта не ўлада стабільнай большасці – народа, паколькі сама яна перманентная і складаецца з кампрамісаў розных індывідаў, груп, аб’яднанняў. Ні адна з груп сучаснага грамадства не можа маніпаляваць уладай і прымаць рашэнні, не абіраючыся на падтрымку іншых грамадскіх груп. Незадаволеныя групы, аб’яднаўшыся, могуць блакаваць рашэнні, якія не адказваюць іх інтарэсам, і служыць той сацыяльнай процівагай, якая будзе стрымліваць тэндэнцыі да маніпаляцыі ўлады. Такім чынам, дэмакратыя тут уяўляе сабой форму праўлення, якая дазваляе разнастайным грамадскім групам свабодна выказаць свае інтарэсы і знаходзіць у канкурэнтнай барацьбе кампрамісныя рашэнні, якія адпастроўваюць іх баланс.

Плюралізм таксама садзейнічае існаванню разнастайнасці палітычных сілаў з канкурэнтнай паміж імі за прадстаўніцтва ў органах дзяржаўнай улады. Ён дазваляе легальнае сутыкненне інтарэсаў, дыскусіі паміж прыхільнікамі розных пунктаў гледжання. Іншымі словамі – шматпартыйнасць. Неабходнымі, але недастатковымі ўмовамі для існавання палітычнага плюралізму з’яўляюцца свабода слова і свабода масавай інфармацыі, шматпартыйная сістэма, палітычная апазіцыя, свабодныя выбары, парламентарызм, незалежны ад дзяржавы грамадскія арганізацыі.

Хрысціянскія дэмакраты бачаць асноўнае прызначэнне **дзяржаўнай ўлады ў** стваральнай і ахавальнай дзейнасці па волі і са згоды народа ці асноўнай часткі грамадства.

Евангелле прывяло да асэнсавання вышэйні чалавечай годнасці і разумення асобы:

Асоба – частка дзяржавы, але асоба кожнага чалавека пераўзыходзіць дзяржаву звышнатуральным фактам сваёй духоўнай свабоды. Таму чалавечая асоба з’яўляецца непараўнальна больш каштоўнай за дзяржаву

Без павагі чалавечай асобы не можа быць сапраўднай дэмакратыі. Сутнасць дзяржавы заключаецца ў служэнні сваім грамадзянам у барацьбе за годнае чалавека жыццё.

Згодна з Евангеллем, Бог – крыніца усякай улады наогул. Па гэтай прычыне, ні асобная асоба, ні ізаляваная група людзей не могуць самачынна распаўсюджаць сваю ўладу на іншых.

4. ПОГЛЯД НА АСОБУ ЧАЛAVEКА АЛЬБО ШТО ТАКОЕ ПЕРСАНАЛІЗМ?

Персаналізм (ад лац. Persona – асоба) – кірунак у філасофіі, які прызнае асобу першаснай творчай рэальнасцю і вышэйшай духоўнай каштоўнасцю, а ўвесь свет – праймай творчай актыўнасці вярхоўнай асобы – Бога.

У разуменні хрысціянскіх дэмакратаў каштоўнасць чалавечай асобы мае дадзенае ад Бога, звышнатуральнае паходжанне. Хрысціянскае вучэнне аб Богасыноўстве сцвярджае абсалютную годнасць чалавечай асобы як вобраза Божага.

Менавіта таму чалавечая жыццё і свабода чалавечай асобы лічыцца неда-тыкальнымі.

Права на жыццё – асноватворная ўмова ўсіх астатніх правоў чалавека. Адсюль патрабаванне абмежавання і забароны аборту і абарона чалавечага жыцця на ўсіх этапах

У персаналізме робіцца акцэнт на непаўторнасці і максімальнай каштоўнасці асобы як такой. Адною з цэнтральных ідэй у разуменні асобы з’яўляецца думка пра ўцягнутае існаванне, якое азначае актыўны дыялог хрысціян з сучаснасцю, уцягванне вернікаў у сацыяльныя рухі на баку прагрэсіўных сіл; рэлігійнае светаразуменне закліканае адыгрываць ролю канструктыўнага фактару ў пераўтварэнні свету на гуманістычных асновах. У чалавека ёсць дадзенае яму звыш прызначэнне, следствам якога з’яўляюцца яго годнасць і яго правы – палітычныя, грамадзянскія і сацыяльныя. У чалавека таксама ёсць патрэбы – матэрыяльныя і духоўныя. Жыццё ўключае як тое, што дадзена чалавеку ад прыроды, так і ўзаемаадносіны з іншымі людзьмі. Таму для сваёй паўнаважнасці рэалізацыі яму патрэбныя свабода і ўцягнутасць у супольна-

сць. Грамадства і дзяржава служаць чалавеку і існуюць дзеля стварэння ўмоў, неабходных для яго самарэалізацыі. Грамадства і чалавек павінны знаходзіцца ў стане арганічнага балансу і ўзаемнага дапаўнення. Залогом здаровага грамадства з'яўляецца культура узаемнай павагі і ўзаемнай адказнасці.

5. ЯК ХРЫСЦІЯНСКАЯ ДЭМАКРАТЫЯ БАЧЫЦЬ РОЛЮ ДЗЯРЖАВЫ Ў ГРАМАДСКІХ АДНОСІНАХ?

*«Не чалавек існуе для дзяржавы, наадварот – дзяржава існуе для чалавека»
Ж. Марытэн.*

Традыцыйна лічыцца, што з вучэння папы Льва XIII пачынаецца фармаванне новай канцэпцыі дзяржавы, якая ў адрозненне ад ліберальнай канцэпцыі дзяржавы як «начнога вартаўніка», патрабавала ад яго выканання сацыяльных функцыяў, у прыватнасці, садзейнічання ажыццяўленню «агульнага дабра». Хрысціянская дэмакратыя была натуральнай апазіцыяй сацыялістычнай ідэалогіі, якая засноўваецца на калектывізме і ў канцы XIX – пачатку XX ст. патрабавала сацыяльнай рэвалюцыі. Спалучаючы індывідуалізм і калектывізм і выступаючы за сацыяльную гармонію, хрысціянская дэмакратыя да сённяшняга дня захавала сацыяльную скіраванасць свайго вучэння.

Разуменне дзяржавы і яе сацыяльнай ролі ў хрысціянскай дэмакратыі можна разглядаць праз параўнанне з іншымі ідэйнымі кірункамі сучаснасці. Для сацыял-дэмакратыі і сацыялізму ў цэлым характэрна перабольшванне ролі і магчымасцяў дзяржавы ў грамадстве. На дзяржаву ўскладаюцца функцыі сацыяльнага забеспячэння, жорсткага эканамічнага рэгулявання і ўсе выдаткі, звязаныя з грамадскім развіццём. Для лібералізму і ў меншай ступені для кансерватызму ўласціва арыентацыя на мінімальную дзяржаву. У якасці асноўнай рухаючай сілы развіцця выступае прыватная ініцыятыва і канкурэнцыя. Хрысціянская дэмакратыя займае ў разуменні ролі дзяржавы прамежкавае становішча паміж ліберальнымі і сацыялістычнымі канцэпцыямі.

Хрысціянская дэмакратыя адзначае сур'ёзныя выняткі ў дзяржаўным рэгуляванні, якое часам накладае неапраўданыя абмежаванні на функцыянаванне грамадства. Дамінаванне дзяржавы пагражае свабодзе асобы і сацыяльных інстытутаў. З іншага боку, дзяржава не можа абмежавацца роляй «начнога вартаўніка». Дзяржава мусіць выконваць сацыяльную ролю ў гарманізацыі грамадскіх адносінаў.

6. ШТО ТАКОЕ СУБСІДЫЯРНАСЦЬ?

Субсідыярнасць у шырокім сэнсе – гэта надзяленне уладай самага ніжняга звяна інстытуцыйнай іерархіі. Прынцып субсідыярнасці склаўся ў каталіцкай сацыяльнай тэорыі (КСТ), але падобныя прынцыпы можна знайсці і ў кальвінізме. Субсідыярнасць ў КСТ прызначалася, з аднаго боку, для абмежавання ўплыву ўрада і падтрымкі і абароны прыватных інстытутаў, у тым ліку і самой царквы, а з другога боку, для пацверджання правамернасці ролі самога ўрада. Гэтыя уяўленні складалі частку уяўлення пра грамадства ў цэлым як арганізма з уласцівай яму іерархіяй органаў. Пазней субсідыярнасць выкарыстоўвалася ў некаторых федэральных або блізкіх да іх палітычных сістэмах.

Прынцып субсідыярнасці лагічна абгрунтоўвае размеркаванне паўнамоцтваў паміж рознымі ўзроўнямі кіравання.

Там, дзе гэта магчыма, паўнамоцтвы спачатку падаюцца самаму ніжэйшаму звяну кіравання; і толькі ў тым выпадку, калі задача не можа быць імі належным чынам вырашана, яна перадаецца вышэй.

Менавіта такая канцэпцыя найбольш падыходзіць для палітычных сістэм Нямеччыны, Швейцарыі і іншых краін Еўрапейскага Саюза.

Рашэнні, якія аказваюць уплыў на атмасферу Зямлі, неабходна прымаць на міжнародным узроўні. Рашэнні, якія закранаюць стандарты бяспекі транспартных сродкаў, варта прымаць на нацыянальным, а магчыма, і наднацыянальным узроўні. Асноўныя аргументы на карысць субсідыярнасці заключаюцца ў наступным: па-першае, зараз прымаецца так шмат рашэнняў, што цэнтр не павінен ўгразнуць ў дэталях; па-другое, існуюць нацыянальныя і лакальныя адрозненні ва ўзроўні даходу, традыцыях і сацыяльных устаноўках, так што агульныя, ледзь прыкметныя ў адных раёнах агульнапрынятыя звычаі, у іншых будуць лічыцца абуральнымі і непрымальнымі.

7. ШТО ТАКОЕ ПАПУЛЯРЫЗМ?

Папулярызм (ад італ. Popolarismo; італ. Popolare – народны) – палітычная ідэя, якая імкнецца да ўзгодненасці дзеянняў і ўзаемным клопаце ў адносінах паміж усімі часткамі грамадства.

Такі падыход супрацьпастаўляецца палітыцы ў інтарэсах асобных класаў і індывідуалізму. У той жа час ён робіць ухіл на дэмакратыю ў процівагу крайняму дзяржаўнаму нацыяналізму і фашызму (гэтага ж падыходу прытрымліваліся і заснавальнікі Беларускай Хрысціянскай Дэмакратыі пачатку 20-га стагоддзя, у прыватнасці, кс. Адам Станкевіч).

Першапачатковым аўтарам канцэпцыі быў дон Луіджы Стурцо. Тэрмін доўгі час лічыўся сінонімам хрысціянскай дэмакратыі, паколькі адбываецца ад назвы Італьянскай народнай партыі «Пополяры» (па-італьянску Partito Popolare Italiano), якая разглядала папулярызм як аснову сваёй дактрыны. З тых часоў многія хрысціянска-дэмакратычныя партыі называюць сябе «народнымі».

Распаўсюджаным следствам папулярызму з'яўляецца цэнтрызм і ўмераны кансерватызм.

Дасягненне грамадскай гармоніі патрабуе, каб палітыка, якая праводзіцца, ахоплівала інтарэсы ўсіх членаў грамадства.

8. ШТО ТАКОЕ САЛІДАРЫЗМ?

Салідарызм – палітычная тэорыя аб неабходнасці салідарнасці і імкнення да кампрамісу сярод розных слаёў грамадства, у тым ліку, класаў, партыяў і груп інтарэсаў.

Адной з зыходных пунктаў хрысціянскай дэмакратыі з'яўляецца прынцыповая немагчымасць дасканалага грамадства, так што ў рэальным грамадстве заўсёды ёсць канфлікты, а ўсе спробы пабудаваць ідэальную сістэму заканчваліся катастрофай (Трэці Рэйх, СССР). Гэтую праблему хрысціянскія дэмакраты спрабуюць вырашыць на аснове наступных палажэнняў:

Па-першае, зямная місія чалавека складаецца не ў канкурэнцыі з іншымі людзьмі, а ў тым, каб рэалізаваць сябе як чальца грамадства. Таму, нягледзячы на сваю недасканаласць, людзі павінны імкнуцца да салідарнасці і брацтва. Паводле вучэння, самарэалізацыя ў грамадстве тычыцца перш за ўсё яго натуральных і элементарных ячэек, такіх як сям'я, царкоўны прыход, мікрараён, прафесійнае супольнасць, валанцёрская арганізацыя. Да гэтай жа катэгорыі хрысціянскія дэмакраты адносяць органы, якія аб'ядноўваюць прадстаўнікоў работнікаў і ўласнікаў прыватных прадпрыемстваў з нейкага аднаго сектара эканомікі ці прафесіі.

Па-другое, розныя класы, групы і асобныя людзі знаходзяцца ў цеснай залежнасці адзін ад аднаго. Таму для дасягнення інтэграцыі і каардынацыі дзеянняў трэба паважаць інтарэсы іншых класаў, груп і людзей, а ў канфліктных сітуацыях быць гатовым праявіць падатлівасць. Такая падатлівасць і салідарнасць гуляюць важную ролю на ўсіх узроўнях грамадства, ад элементарнага да міжнароднага. Наадварот, эскалацыя напружанасці (у прыватнасці, класавая барацьба) вядзе да рэвалюцыі і войнаў.

Па-трэцяе, дзеянні людзей павінны мець пад сабой маральную апору, якая носіць абсалютны характар, зыходзіць (часткова або цалкам) з веры і ў роўнай ступені адносіцца да кожнага.

У выключных выпадках, дзяржава вымушана вырашаць супярэчнасці сілай. Аднак меры падаўлення павінны прымяняцца толькі па законе і для прадухілення канкрэтных выпадкаў гвалту, а не сістэмна.

9. ЯК ХРЫСЦІЯНСКІЯ ДЭМАКРАТЫ РАЗУМЕЮЦЬ ІДЭЮ САЦЫЯЛЬНАЙ СПРАВДЛІВАСЦІ?

Арыентацыя на справядлівасць адносіцца да ліку асноўных прынцыпаў хрысціянскай дэмакратыі. « Сарцавіна сучаснай дэмакратыі – ідэя сацыяльнай справядлівасці» (Рафаэль Кальдэра, прэзідэнт Венесуэлы (1969-1974), прэзідэнт Хрысціянска-дэмакратычнага інтэрнацыяналу (1961-1967))

Дэмакратыя стварае перадумовы для рэалізацыі прынцыпу справядлівасці, з другога боку, справядлівасць з'яўляецца правадніком дэмакратычнага парадку. Справядлівасць цесна звязана з паняццем роўнасці. **Перш за ўсё, роўнасць людзей разумеецца як іх роўнасць перад Богам, і поўнае ажыццяўленне справядлівасці ускладаецца на дзеянне вышэйшых сіл.** Справядлівасць у пэўнай меры можа дасягацца пры дапамозе салідарнасці, пры стварэнні сацыяльнага парадку, які можна будаваць толькі шляхам практычнага прымянення маральных, этычных і духоўных прынцыпаў. Хрысціянская дэмакратыя ўносіць новае вымярэнне, калі гаворка ідзе аб развіцці чалавечых здольнасцяў праз зацвярджэнне эканамічных і сацыяльных правоў. Акрамя таго, яна накіроўвае сваю дзейнасць на ўсталяванне сацыяльнай справядлівасці ва ўсім свеце, ўмацаванне міжнароднай салідарнасці. Згодна з гэтай ідэяй кожная сацыяльная група і кожны клас паасобку і ўсе групы і класы разам павінны рабіць усё неабходнае для агульнага добра. Ідэя справядлівасці, такім чынам, цесна звязана з ідэяй агульнага добра. Агульнае дабро азначае не проста карысць для большасці насельніцтва, а нешта значна больш гарманічнае, якое дазваляе насельніцтву распараджацца, згодна з паданням аб справядлівасці, тымі выгодамі, якія забяспечвае грамадскі лад, і рабіць гэта так, каб кожны, як мага паўней, задавальняў свае ўласныя патрэбы.

10. ШТО ТАКОЕ САЦЫЯЛЬНАЯ РЫНКОВАЯ ГАСПАДАРКА?

Сацыяльная рынкавая гаспадарка (сацыяльная рынкавая эканоміка) (СПГ) – эканамічная сістэма, арганізаваная на аснове рынкавай самарэгуляцыі, пры якой каардынацыя дзеянняў ажыццяўляецца на аснове ўзаемадзеяння на рынках свабодных прыватных вытворцаў і свабодных індывідуальных

спажывуцоў. Мадэль сацыяльнай рынкавай эканомікі зыходзіць з патрабавання, што:

ні дзяржава, ні прыватны бізнес не мае права мець поўны кантроль над эканомікай, а павінны служыць людзям.

У гэтай разнавіднасці змешанай эканомікі, гэтак жа як і ў рынкавай эканоміцы, толькі рашэнні саміх спажывуцоў, пастаўшчыкоў рэсурсаў і прыватных фірмаў вызначаюць структуру размеркавання рэсурсаў. Аднак пры гэтым эканамічна больш моцныя абавязаны падтрымліваць больш слабых. Роля дзяржавы заключаецца ў развіцці пачуцця ўзаемнай адказнасці ўсіх удзельнікаў на рынку і ў карэкціроўцы несправядлівых тэндэнцый у канкурэнцыі, гандлі і размеркаванні даходаў. Асноўныя характарыстыкі мадэлі сацыяльна – рынкавай эканомікі:

- ◆ забеспячэнне поўнай занятасці насельніцтва;
- ◆ адлічэнне ў фонд абавязковага медыцынскага страхавання сродкаў ад абароту;
- ◆ сацыяльная бяспека, сацыяльная справядлівасць і сацыяльны прагрэс (шляхам правядзення дзяржавай мерапрыемстваў па пераразмеркавання ў форме аказання сацыяльнай дапамогі, сацыяльных пенсій і ўраўноўваюць плацяжоў, субсідый, датацый, прагрэсіўнай шкалы падаходнага падатку і г. д., праз сістэму сацыяльнага забеспячэння: пенсійнае, медыцынскае страхаванне, страхаванне па беспрацоўі і па догляду, ад няшчаснага выпадку; праз працоўнае і сацыяльнае заканадаўства);
- ◆ прыватная ўласнасць на сродкі вытворчасці і свабоднае цэнаўтварэнне;
- ◆ стварэнне ўмоў для канкурэнцыі і забеспячэнне канкурэнцыі (напрыклад, шляхам антыманапольнага заканадаўства, законаў супраць нядобрасумленнай канкурэнцыі);
- ◆ палітыка стабільнай валюты (у тым ліку праз незалежны эмісійны банк);
- ◆ свабода знешняга гандлю, свабодны валютны абмен;

СРГ з'яўляецца прынцыпам, у якім свабода, салідарнасць і справядлівасць патрабуюць і дапаўняюць адно аднаго. СРГ рухомая тым жа імпульсам, што і дзяржаўная канстытуцыя: для яе гаворка ідзе пра захаванне годнасці і свабоды чалавека ад злоўжыванняў дзяржавы і ад самавольства тых, хто навокал.

СРГ – прапаноўвае грамадству стварэнне рамачных умоваў, карыстаючыся якімі можа адкрывацца творчы патэнцыял індывідаў.

У аснове сацыяльнага рынкавай гаспадаркі ляжаць свабода і адказнасць індывіда. Сацыяльная рынкавая гаспадарка ў пэўнай меры запазычвае ў капіталізму імкненне да выманяння прыбытку ва ўмовах прыватнай уласнасці (прапануе эканамічную палітыку, якая засноўваецца на фармаванні свабодных рынкаў і сумленнай канкурэнцыі), але адначасова імкнецца спажыць прыбытак на дасягненне высакародных мэтаў, такіх, як салідарнасць, сацыяльная справядлівасць

і роўнасць. Сацыяльная рынкавая гаспадарка – гэта парадак канкурэнцыі. СРГ адкрывае прадпрыемствам свабоду прасторы, поспеху, і стварае для насельніцтва шырокую прапанову тавараў і паслуг. Яна дазваляе кожнаму, пад яго ўласную адказнасць, дзейнічаць на рынку. СРГ прадугледжвае дэяздольную дзяржаву, якая забяспечвае роўныя ўмовы для канкурэнцыі. Сюды адносяцца: свабода займацца прадпрыемствам і свабода кантрактаў, абарона ад рынкавых бар’ераў і абарона ад злоўжыванняў з боку прадпрыемстваў, якія дамінаюць на рынку, а таксама празрыстасць рынку. У СРГ абарона ўласнасці з’яўляецца неабходнай умовай.

Рынкавая гаспадарка выключае любую спробу дзяржавы злоўжыць гаспадарчай сілай як інструментам палітычнай улады. Задачай дзяржаўнай палітыкі з’яўляецца злучэнне свабоды, парадку, індывідуалізму і калектывізму ў гарманічнае адзінства з мэтай дасягнення «дабрабыту для ўсіх».

**ЗАБЯСПЕЧЫЦЬ КОЖНАМУ ІНДЫВІДУ НЕАБХОДНЫ
МІНІМУМ І СТВАРЫЦЬ УМОВЫ, КАБ ЛЮБЫ З ІХ ПРЫ
ЖАДАННІ БЫЎ У СТАНЕ ЗАБЯСПЕЧЫЦЬ САБЕ ЖАДАНЫ
МАКСІМУМ.**

Няма нічога больш важнага, чым магчымасць разняволіць чалавека, даць прастору яго энергіі, ініцыятыве, забяспечыць яму годнае існаванне, задаволіць матэрыяльныя і духоўныя патрэбы.

Аднак, рынак не ў стане перашкаджаць стварэнню манаполій і картэляў. Дзяржава ў роўнай ступені гарантуе абарону правоў гаспадарчых суб’ектаў і спажыўцоў. Абарона інтарэсаў спажыўцоў патрабуе ўзгодненага парадку канкурэнцыі і асаблівай увагі дзяржавы. Пры гэтым, эфектыўнасць сацыяльнай палітыкі дзяржавы не вызначаецца яе маштабамі. Правільная *сацыяльная палітыка павінна арыентавацца на падтрымку пазіцыяў кожнага асобна ўзятага чалавека: знаходзячы самастойнасць і незалежнасць ад апекі дзяржавы, грамадзянін ператвараецца ў вольнага чалавека*. Ва ўмовах росту добрабыту апраўдана і з сацыяльнай пункту гледжання ўскладанне на кожнага асобнага чалавека адказнасці за самога сябе, сваю сям’ю. Нарэшце, чым багацейшае грамадства, тым менш людзей мае патрэбу ў сацыяльнай дапамозе, якая прадстаўляюцца дзяржавай.

Ідэя сацыяльнай рынкавай гаспадаркі была вылучана, зыходзячы, у прыватнасці, з гуманістычных і хрысціянска-дэмакратычных прынцыпаў, як вольная і гуманная альтэрнатыва цэнтралізаванай планаванай камандна-адміністрацыйнай дзяржаўнай эканоміцы і чыстаму капіталізму.

Тэрмін «сацыяльная рынкавая гаспадарка» упершыню абгрунтаваў і ўвёў у зварот ў 1946 годзе Альфрэд Мюлер-Армак, прафесар эканомікі, з 1958 па 1977 гады – сябра кіраўніцкага Рады Еўрапейскага інвестыцыйнага банка, бліжэйшы палпечнік Людвіга Эрхарда, творцы нямецкага «эканамічнагва цуду». Эка-

намічная палітыка, якая прывяла да фармавання мадэлі сацыяльнай рынкавай гаспадаркі, ажыццяўлялася ў Федэратыўнай Рэспубліцы Германія пад час кіравання Конрада Адэнаўэра і Людвіга Эрхарда. Таксама прынцыпы сацыяльнай рынкавай эканомікі выкарыстоўваліся ў постсацыялістычнай Польшчы.

11. У ЧЫМ АДРОЗНЕННЕ ХРЫСЦІЯНСКАЙ ДЭМАКРАТЫІ АД ІНШЫХ ПАЛІТЫЧНЫХ ІДЭАЛОГІЙ?

Хрысціянская дэмакратыя карэнным чынам адрозніваецца ад іншых грамадска-палітычных рухаў. У аснове яе ідэй знаходзіцца Біблейскае светаразуменне, сацыяльнае вучэнне царквы, працы хрысціянскіх мысляроў. Галоўная канцэпцыя хрысціянскай дэмакратыі сыходзіць каранямі ў духоўнае ўяўленне пра свет, што кажа аб імкненні «наблізіцца да вышэйшай ідэі» – ідэі Боскага паходжання свету.

Два тыпы ўспрымання светабудовы – духоўны і матэрыяльны – сталі водападзелам паміж хрысціянскай палітычнай плыню і палітычнымі плынямі, якія адлюстроўваюць, перш за ўсё, матэрыялістычнае бачанне свету.

Пры гэтым хрысціянская дэмакратыя мае агульныя пункты з іншымі грамадска-палітычнымі і ідэалагічнымі напрамкамі. Як адзначана Geoffrey K. Roberts and Patricia Hogwood: «Хрысціянская дэмакратыя увабрала ў сябе шмат з поглядаў лібералаў, кансерватараў і сацыялістаў у больш шырокіх рамках маральных і хрысціянскіх прынцыпаў».

Хрысціянская дэмакратыя імкнецца гарантаваць парадак і каштоўнасці, якія абараняюцца кансерватызмам; свабоду, што падтрымліваецца лібералізмам; сацыяльную справядлівасць і роўнасць, абяцаныя сацыялізмам.

- ◆ Разам з лібералізмам – акцэнт на правах чалавека і індывідуальнай ініцыятыве.
- ◆ У процівагу лібералізму – адмаўленне лаіцызму і акцэнт на тым факце, што індывід з'яўляецца часткай супольнасці і мае абавязкі перад ёй.
- ◆ Разам з кансерватызмам – кансерватыўныя маральныя каштоўнасці (па пытаннях шлюбу, разводу, абортаў і інш.), прыхільнасць эвалюцыйнаму развіццю грамадства, акцэнт на законе і парадку і адхіленне камунізму.
- ◆ У процівагу кансерватызму – адкрытасць да змен (напрыклад, у структуры грамадства) і не абавязкова падтрымка сацыяльнага статус-кво.
- ◆ Разам з сацыялізмам – моцны акцэнт на сацыяльнай салідарнасці (дзяржава дастатку, змаганне з галечай, высокія падаткі на багацце і інш.) і імкненне да абмежавання стыхій рынку.

- ♦ У процівагу сацыялізму – падтрымка капіталізму і рыначнай эканомікі і непрыманне ідэі класавай барацьбы.

У адрозненне ад сацыялізму, большасць еўрапейскіх хрысціянскіх дэмакратаў падтрымліваюць рынкавую эканоміку і не прытрымліваюцца вучэння аб класавай барацьбе. (Гэта не заўсёды адносіцца да некаторых лацінаамерыканскіх хрысціянска-дэмакратычных партый, якія былі пад уплывам тэалогіі вызвалення.

Па эканамічных пытаннях хрысціянскія дэмакраты звычайна не цалкам супраць капіталізму як эканамічнай сістэмы, але яны бачаць эканоміку на службе чалавецтву. Абавязак дзяржавы ў адносінах да грамадства мае рэальнае значэнне для хрысціянскіх дэмакратаў, як абавязак, у асноўным, для стварэння ўмоў для росквіту грамадзянскай супольнасці і чалавечай асобы.

Хрысціянскія дэмакраты катэгарычна адмаўляюцца ад атэістычнага камунізму і падобных ідэалогій.

Нягледзячы на пшоралізм тэндэнцыі і сацыяльную стракатасць сваіх прыхільнікаў, ХД-рух, як правіла, рабіў «цэнтрысцкую» сацыяльна-эканамічную палітыку, накіраваную на інтэграцыю ўсіх слаёў насельніцтва ў эканамічнай сістэме.

Насуперак ліберальнаму капіталізму, хрысціянска-дэмакратычны рух заўсёды апраўдваў умяшанне дзяржаўнай улады з мэтай карэкцыі эканамічных наступстваў. У спалучэнні з гэтым ХД-рух падтрымліваў і нават арганізоўваў сіндыкаты (прафсаюзы) і прафесійныя асацыяцыі, адпрэчваючы абмежаванні вытворчых адносін індывідуальнымі ўзаемаадносінамі. Сёння хрысціянска-дэмакратычны рух прымае сацыяльную рыначную эканоміку, якая спалучае эканамічную свабоду і сацыяльную адказнасць.

Хрысціянска-дэмакратычны рух пачаўся як пратэст супраць лібералізму, сацыялізму і нацыяналізму. Яго выбітныя прадстаўнікі пераконвалі, што хрысціянская традыцыя падтрымлівае сярэдняю пазіцыю, якая стаіць над лібералізмам сваёй цікавасцю рабочым класам і беднымі, над сацыялізмам – сваім акцэнтам на «дапаможнай» ролі дзяржавы і садзейнічанні прамежкавым групам і над нацыяналізмам – сваёй ухвалой шырокіх міжнародных структур. Гэты рух абапіраўся на студэнцтва і інтэлектуальную эліту як творчы водгук сучаснасці, які падтрымліваў сувязі з заходнімі рэлігійнымі і філасофскімі традыцыямі. Там, дзе існавалі палітычныя сваркі паміж права- і левацэнтрыстамі пасля Другой Сусветнай вайны ў Еўропе і Лацінскай Амерыцы, хрысціянская дэмакратыя нярэдка выступала ідэалагічным і арганізацыйным базісам для магутных масавых партый, якія будаваліся на прынцыпах дэмакратыі, павагі да правоў чалавека і пшоралізму.

Адмаўляючы класавы падыход, хрысціянскія дэмакраты імкнучца прадстаўляць усе пласты насельніцтва, атрымліваючы свае галасы па сутнасці ад усіх сацыяльных груп, хоць іх электарат сярод прамысловых рабочых параўнальна невялікі.

12. ЯКАЯ ІДЭАЛОГІЯ НАЙБОЛЬШ БЛІЗКАЯ ДА ХРЫСЦІЯНСКАЙ ДЭМАКРАТЫІ?

У ідэалагічным спектры Еўропы хрысціянская дэмакратыя займае месца ў правым цэнтры і найбольш блізкая кансерватызму. На думку некаторых тэарэтыкаў хрысціянская дэмакратыя і кансерватызм уяўляюць сабой адзіны буйны ідэалагічны комплекс, хаця безумоўна і маюць свае адрозненні. Дадзенае ўяўленне грунтуецца на тых абставінах, што практычная палітыка, якую рэалізуюць і кансерватары, і хрысціянскія дэмакраты, амаль не адрозніваецца па ключавых пытаннях. Акрамя пэўных ідэалагічных супадзенняў, рэальная палітычная практыка ў Заходняй Еўропе паставіла многія хрысціянска-дэмакратычныя партыі на шлях паступовай інтэграцыі з кансерватарамі для пашырэння сваёй сацыяльнай базы і ўплыву. Кансерватары і хрысціянскія дэмакраты таксама актыўна супрацоўнічаюць на ўзроўні агульнаеўрапейскай палітыкі – у Еўрапарламенце. Хрысціянскія дэмакраты і кансерватары разам адстойваюць традыцыйныя каштоўнасці ў еўрапейскай палітыцы, што робіць іх натуральнымі хаўруснікамі.

13. ЯКІЯ КРЫНІЦЫ ХРЫСЦІЯНСКА-ДЭМАКРАТЫЧНАЙ ІДЭАЛОГІІ?

Крыніцы хрысціянскай дэмакратыі

Хрысціянская дэмакратыя мае тры галоўныя крыніцы сваёй ідэалогіі, да якіх адносяцца сацыяльная дактрына царквы, хрысціянская філасофія і арганічнае вучэнне пра дэмакратыю.

Сацыяльная дактрына царквы – маецца на ўвазе каталіцкай, пратэстанцкай, праваслаўнай. Нягледзячы на тое, што хрысціянская дэмакратыя з’яўляецца аўтаномным ад царквы палітычным рухам, пазіцыя царквы па пэўным пытаннях палітычнага жыцця з’яўляецца важнай і выступае ў якасці арыенціра хрысціянска-дэмакратычнымі партыямі. Пазіцыі асобных плыняў хрысціянскага веравучэння па палітычным пытанням могуць адрознівацца адзін ад аднаго. Аднак па важным пытанням грамадскага жыцця назіраецца пэўны кансэнсус, які базуецца вакол выканання традыцыйнай маралі і каштоўнасцяў.

Хрысціянская філасофія мае вялікі ўплыў на фармаванне ідэалогіі хрысціянскай дэмакратыі асабліва ў той частцы, дзе разглядаюцца палітычны аспект рэлігійнасці, хрысціянскія асновы палітычнага ладу і палітычнай этыкі. Да такіх філасофскіх накірункаў адносяцца перадусім персаналізм і неатамізм.

Арганічнае вучэнне пра дэмакратыю прадугледжвае абарону правоў асобы, адносна абмежаваную ролю дзяржавы (якая пры гэтым павінна выконваць сацыяльныя функцыі), ідэалагічны і сацыяльны плюралізм.

14. ЯКОЕ ФІЛАСОФСКАЕ АБГРУНТАВАННЕ МАЕ ХРЫСЦІЯНСКАЯ ДЭМАКРАТЫЯ?

Філасофскія вытокі хрысціянскай дэмакратыі.

Хрысціянская дэмакратыя можа прасачыць свае філасофскія карані ў працах Тамаша Аквінскага і яго думкі, заснаванай на арыстоцэлеўскай анталогіі і хрысціянскай традыцыі. Па словах Тамаша Аквінскага, правы чалавека заснаваны на натуральным праве і вызначаюцца як тое, што людзі павінны функцыянаваць належным чынам. Напрыклад, прадукты харчавання з’яўляюцца правам чалавека, таму што без ежы чалавек не можа функцыянаваць належным чынам.

Гістарычна вядучым ідэалагам хрысціянска-дэмакратычнага руху была Рымска-каталіцкая царква. Згодна з першапачатковай дактрынай, хрысціянская дэмакратыя заклікае да гармоніі паміж рознымі групамі ў грамадстве (што адпавядае таксама праваслаўнай канцэпцыі саборнасці: адзінства дасягаецца праз пошук кансенсусу, заснаванага на любові і павазе да астатніх) і бачыць небяспеку для грамадскага развіцця як у некатраляемым капіталізме, так і ў сацыяльнай рэвалюцыі. Пазбягаючы скрайнасцяў як індывідуалізму, так і камунізму, яна ўвабрала ў сябе такія новыя канцэпцыі, як субсідыярнасць, персаналізм, салідарызм, папулярызм, сацыяльная рынкавая гаспадарка.

Тэрмін «хрысціянская дэмакратыя» быў упершыню выкарыстаны ксяндзом Антонія Пат'ера, а потым быў выкарыстаны Папам Рымскім Львом XIII.

У 1879 годзе з'явілася дактрына неатамізм, якая тлумачыла «натуральны закон» у святле Рым.2:14-15. Згодна з неатамізмам, свет схільны да добра дзякуючы гэтаму чалавеку ад прыроды розуму. Хоць чалавек валодае свабодай выбіраць грэх, ён можа паводзіць сябе маральна, і таму па-за царквы таксама ёсць духоўнасць. У прыватнасці, Бог дзейнічае праз знешні свет у выпадках, калі вернікі не апраўдваюць свой абраны статус.

Тэрэтыкам, які ўнёс найбольшы ўклад у дакладнае пісьмовае фармулёўкі хрысціянска-дэмакратычнай філасофскай думкі стаў французскі каталіцкі філосаф Марытэн (1882-1973). Будучы да таго часу ўжо добра вядомым дзякуючы працам на тэму філасофіі Тамаша Аквінскага, Марытэн пачынае свае распрацоўкі ў вобласці палітычнай думкі ў другой палове 1930-х. Яго самыя вядомыя работы па гэтай тэме: «Хрысціянства і дэмакратыя» (1942), і «Чалавек і дзяржава» (1951) адстойвалі прынцыпы філасофіі, якая грунтавалася на асноўных прынцыпах хрысціянства як наймацнейшай асновы чалавечай волі.

Персаналісцкая канцэпцыя чалавечай прыроды, пераконваў Марытэн, заснаваная на поглядзе на чалавечую асобу, якая пераважае ліберальны індывідуалізм і сацыялістычны калектывізм. Дэмакратыя з'яўляецца палітычнай структурай, якая найбольш адпавядае развіццю і свабоднаму волевыяўленню чалавечай годнасці і свабоды, і менавіта таму лепш, чым іншыя формы праўлення, спрыяе дасягненню ўсеагульнага дабрабыту. Гэты дабрабыт прадуладжвае рэлігійны ппюралізм і неўмяшванне дзяржавы ў разнастайныя грамадскія ініцыятывы. Уключае такія агульнапрызнаныя свабоды, як свабода мыслення, слова і сходу, што з'яўляецца адлюстраваннем дадзенай Богам волі. Падтрымліваючы Арыстоцеля і Тамаша Аквінскага, Марытэн даказваў, што прыватная ўласнасць – не толькі натуральнае права, але і прадмет сацыяльных абавязацельстваў.

Такім чынам, хрысціянскія дэмакраты засвойваюць ад Марытэна прынцып «адказнасці»: ідэю, што асоба павінна развівацца праз адказнасць перад іншымі людзьмі, асабліва перад сям'ёй і бліжэйшым асяроддзем (сябрамі, калегамі і інш.).

Хрысціянскія дэмакраты вядомыя сваім прынцыпам «салідарнасці» – перакананнем, што толькі зацвярджэнне салідарнасці, якая праймае ўсе пласты грамадства, у тым ліку салідарнасць багатага з бедным, зробіць паўнаважнае развіццё чалавецтва. Гэта азначае працу над паляпшэннем сацыяльных умоў і не ў апошнюю чаргу прызнанне ролі прафсаюзаў. Большасць хрысціянска-дэмакратычных партый (за выключэннем хіба што Заходняй Германіі) маюць моцныя прафсаюзныя «крылы». Еўрапейская народная партыя (European People's Party – EPP) – аб'яднанне хрысціянска-дэмакратычных партый Еўрапейскага Саюза – падтрымлівае праграмы сацыяльнага дзеяння Еўрасаюза.

Іншы прынцып, які вызначаюць хрысціянскія дэмакраты – «субсідыярнасць»: ідэя, што дзяржаўная ўлада павінна быць дэцэнтралізаванай як магчыма ў большай ступені, але ў той жа час можа дасягнуць найвышэйшай канцэнтрацыі, нават наднацыянальнага ўзроўню, калі таго патрабуе складаная палітычная ці эканамічная сітуацыя. Таму еўрапейскія хрысціянскія дэмакраты заўсёды былі федэралістамі. Працы Марытэна ваеннага перыяду на палітычныя тэмы перакладаюцца на шматлікія мовы і адразу ж пасля Другой Сусветнай вайны становяцца крыніцай натхнення для адноўленых хрысціянска-дэмакратычных партый, якія як раз перажывалі працэс свайго «другога нараджэння», мелі шалёную папулярнасць на выбарах ва ўсе органы ўлады. Відавочны водгук новая плынь мела ў краінах, дзе хрысціянскія каштоўнасці пацярпелі ад нацызму і дзе была відавочнай пагроза «камуністычнага прышэсця».

У Германіі самым ушлывовым прадстаўніком Хрысціянска-дэмакратычнага мыслення ў XIX стагоддзі выступае Вільгельм фон Кеттэлер, біскуп горада Майнц. У сваіх казаннях і лістах Кеттэлер крытыкуе лібералізм, зніжэнне працоўнай сілы да статусу тавару і ігнараванне сацыяльных абавязкаў уласнасці. Ён таксама негатыўна выказваецца ў адрас сацыялізму, крытыкуючы апошні за прынцып прадстаўлення дзяржаве занадта вялікіх паўнамоцтваў і ігнараванне пераваг шырокага ўкаранення прыватнай уласнасці. Заклікаючы да фарміравання кааператываў і асацыяцый рабочых, Кеттэлер пераконвае каталікоў надаць асаблівую ўвагу праблемам працоўнага класа.

Праваслаўнае філасофскае абгрунтаванне хрысціянскай дэмакратыі.

Згодна праваслаўнаму веравучэнню, еўхарыстыя заключаецца не толькі ў далучэнні свецкага чалавека да царквы, але і ў змене ўсяго звязанага з ім быцця. Ва ўмовах дэмакратыі кожны грамадзянін у нейкай меры ўцягнуты ў палітычнае жыццё. Паколькі хрысціяне імкнуцца да уцаркаўлення секулярнага свету, яны павінны разглядаць дэмакратыю як яго частку. Існуе праваслаўны пункт гледжання на тое, што царква павінна ўцаркаўляць людзей, а хрысціяне павінны асвятляць свет самастойна, **выяўляючы праз свае дзеянні ісціну**. Гэты погляд бярэ пачатак з ўяўлення аб хрысціянах як аб народзе Божым (1 Пет.2:9-10). Яго выказваў, у тым ліку, праваслаўны філосаф Ул. Салаўёў, які лічыў, што:

задачай хрысціянскай палітыкі з'яўляецца рэалізацыя хрысціянскіх пачаткаў ва ўсіх аспектах жыцця чалавецтва праз грамадскія дзеянні.

Многія рускія рэлігійныя філосафы звярталі ўвагу на праваслаўную канцэпцыю саборнасці, якая збольшага падобная да прынцыпа плюралістычнай дэмакратыі. (Згодна з саборнасцю, адзінства дасягаецца праз пошук кансенсусу, заснаванага на любові і павазе да астатніх.)

15. КАЛІ ЎЗНІКЛА ХРЫСЦІЯНСКАЯ ДЭМАКРАТЫЯ?

Вытокі хрысціянскай дэмакратыі ўзыходзяць да XIX ст. – перыяду мабілізацыі каталікоў у адказ на ўзнікненне ліберальнага капіталізму. Прамы выклік царквы, кінуты Французскай рэвалюцыяй, прымусіў каталікоў ўспрыняць дэмакратычныя палітычныя формы і ўстаць на абарону сваіх інтарэсаў, заахвочваючы стварэнне каталіцкіх асацыяцыяў (у прыватнасці, каталіцкіх саюзаў і школ). Галоўныя традыцыйныя інстытуты хрысціянства, такія як сям'я і гарманічны грамадскі парадак, падвяргаліся двойной атацы: па-першае, з боку індустрыялізацыі і ліберальнай палітыкі *laissez-faire* (палітыкі неўмешвання ў эканоміку) і, па-другое, з боку няўхільнай тэндэнцыі рэгулявання дзяржавай грамадскага жыцця.

Ідэя хрысціянскай дэмакратыі паступова набывае палітычны характар з 30-40-х гадоў XIX ст. Яе асновай стала неабходнасць спалучаць хрысціянскую пазіцыю, каштоўнасці і лад жыцця з палітычнай рэчаіснасцю. Гэта патрабавала выпрацоўкі пэўнай дактрыны, якая б дазваляла не толькі выказаць хрысціянскія перакананні на асабістым узроўні, але надаць ім сацыяльна-палітычны напрамак праз пэўнае бачанне грамадскіх адносінаў, структуры грамадства і стратэгіі яго развіцця.

Пачынаючы з 1850-х гадоў Ватыкан заахвочваў стварэнне так званых «Каталіцкіх груп дзеяння», якія праводзілі кампаніі па абмежаванню ўлады адзінай італьянскай дзяржавы, якая пачынала стварацца, і буйных палітычных каталіцкіх груп у нямецкамоўных раёнах Еўропы.

Ідэйным афармленнем новага руха стала энцыкліка рымскага папы Льва XIII (1891) «*Rerum Novarum*» («Пра новыя рэчы»), якая вызваліла каталіцызм ад маральнай апазіцыі дэмакратыі і стымулявала далейшую палітычную мабілізацыю каталікоў. Тэрмін «хрысціянская дэмакратыя» упершыню з'явіўся ў энцыкліцы папы Льва XIII «*Graves de communi*» (1901).

Да гэтага часу сучасная хрысціянская дэмакратыя спасылаецца на энцыкліку «Рэрум новарум» як на адну з асноўных ідэалагічных крыніц.

Галоўны сэнс энцыклікі «Рэрум новарум» – у ідэі аб неабходнасці ўдзелу хрысціян у кіраванні грамадствам з мэтай ўкаранення ў яго жыццё хрысціянскіх каштоўнасцяў, у тым, што грамадска-эканамічны лад не можа не адпавядаць этычным прынцыпам.

Энцыклікі 1891 і 1901 гадоў выклікалі актывізацыю разнастайных хрысціянскіх груп у каталіцкай Еўропе (Бельгія, Італія, Цэнтральная Еўропа), якія паступова афармляюцца ў палітычныя партыі (у тым ліку і парламенцкія). З гэтага часу хрысціянская дэмакратыя ператвараецца з сапраўдна палітычны рух, які будзе аказваць заўважны ўплыў на палітыку ў Еўропе, а пасля 2-й сусветнай вайны хрысціянская дэмакратыя ператворыцца ў адну з самых ўплывовых палітычных сіл.

У пратэстанцкіх краінах, хрысціянска-дэмакратычныя партыі былі заснаваныя кансерватыўнымі пратэстантамі ў адказ на палітычную ліберальную плынь. У Нідэрландах, напрыклад, анты-рэвалюцыйная партыя была заснавана ў 1879 кансерватыўнымі пратэстантамі. Партыя выступала супраць ідэі Французскай рэвалюцыі, заснаванай на народным суверэнітэце і сцвярджала, што ўрад атрымаў сваю ўладу ад Бога, а не ад людзей. Гэта быў адказ на ліберальныя ідэі, якія пераважалі ў палітычным жыцці. Хрысціянскія дэмакратыя Швецыі, якая сыходзіць каранямі ў пяцідзсятніцкую рэлігійную традыцыю, мае аналагічную гісторыю.

16. ЯКУЮ ПАЛІТЫЧНУЮ ПАРТЫЮ Ў ЕЎРОПЕ МОЖНА ЛІЧЫЦЬ ПЕРШАЙ ХРЫСЦІЯНСКА-ДЭМАКРАТЫЧНАЙ ПАРТЫЯЙ?

Палітычныя аб'яднанні па канфесійным прынцыпе ўзніклі ў еўрапейскіх краінах яшчэ да афармлення хрысціянска-дэмакратычнага руху. Адным з найбольш ранніх і выразных прыкладаў канфесійнага палітычнага аб'яднання была каталіцкая **Нямецкая партыя Цэнтра (Цэнтр)**, якая ўтварылася ў снежні 1870 года. Сваю назву партыя атрымала ад каталіцкай фракцыі, якая ў 1850-1860-я гады дзейнічала ў Парламенце Прусіі. Яе прадстаўнікі займалі цэнтральную частку парламента, знаходзячыся паміж кансерватарамі справа і лібераламі злева, адсюль пайшла яе назва – «*фракцыя Цэнтра*». Пасля ўтварэння ў 1875 Сацыял-дэмакратычнай рабочай партыі яна сапраўды апынулася ў цэнтры спектру палітычных сілаў.

У 1871 годзе нямецкія землі былі аб'яднаныя ў адну дзяржаву – Нямецкі Рэйх, у якім дамінуючае становішча займала пратэстанцкая Прусія. З'яўленне партыі Цэнтра было абумоўлена перасцярогамі каталіцкай царквы страціць свае традыцыйныя прывілеяваныя пазіцыі ў імперыі, бо пасля аб'яднання нямецкіх земляў каталіцкае насельніцтва апынулася ў меншасці. Партыя Цэнтра мела вялікі ўплыў у Паўднёвай і Заходняй Нямеччыне, сярод каталіцкага насельніцтва Эльзаса і Латарынгіі, польскіх земляў. Канфесійны прынцып арганізацыі партыі дазваляў ёй не арыентавацца на асобныя сацыяльныя групы і спрыяў прытоку сябраў з усіх слаёў грамадства, якія імкнуліся разам адстойваць свае інтарэсы ў імперыі.

Партыя Цэнтра рашуча выступала супраць празмернага кантролю канцлера Ота фон Бісмарка над грамадскім жыццём, за федэралізм, і прыцягвала да сябе прыхільнікаў, падкрэсліваючы неабходнасць абароны аўтаноміі каталікоў. У сваёй праграме і рэальнай палітыцы Цэнтр быў гэтак жа кансерватыўны, як і кансерватары-пратэстанты. Але наяўнасць сярод яго выбаршчыкаў вялікай колькасці шэраговых каталікоў падахвочвала партыю вылучаць сацыяльныя патрабаванні. Цэнтр, у адрозненне ад іншых партыяў, быў строга арганізаваны, абапіраўся на разгалінаваную сетку каталіцкіх саюзаў і аб'яднанняў. Ён прапаведаваў хрысціянска-сацыяльныя ідэі, выхоўваў у сваіх прыхільнікаў непрыманне індустрыялізацыі, выступаў за захаванне асаблівага, блізкага да карпаратыўнага ладу жыцця каталікоў. Асаблівую непрыязнасць партыя адчувала да ідэі сацыялізму, лібералізму і да іх носьбітаў.

Пік уплыву партыі Цэнтра прыйшоўся на 1870-я гады – Перыяд барацьбы канцлера Бісмарка з каталіцкай царквой за яе ў гэтыя гады галасавала да 80% выбаршчыкаў-каталікоў. Па меры змякчэння канфлікту паміж дзяржавай і каталіцкай царквой апазіцыйнасць Цэнтра памяншалася.

Партыя Цэнтра была адной з самых уплывовых палітычных партыяў не толькі часоў Нямецкага райху 1871 – 1918 гадоў, але і падчас Веймарскай рэспублікі.

Пасля лістападаўскага рэвалюцыі 1918 году і падзення манархіі партыя Цэнтра атрымала другое месца на выбарах у Нацыянальны сход Нямецчыны і стала адным з асноўных аўтараў Веймарскай канстытуцыі, дабіўшыся роўных правоў для каталікоў і пратэстантаў і гарантыяў незалежнасці каталіцкай царквы ў Нямецчыне. Партыя Цэнтра прымала ўдзел амаль ва ўсіх кааліцыйных ўрадах Веймарскай Нямецчыны (часцей за ўсё ёй даставаліся пасады міністра фінансаў і міністра працы). Пасля прыходу да ўлады Гітлера партыя Цэнтра спыніла сваё існаванне. Пасля Другой Сусветнай вайны большасць прыхільнікаў партыі Цэнтра стала электаральнай базай новай партыі – Хрысціянска-дэмакратычнага саюзу, які аб'яднаў каталікоў і пратэстантаў.

Заснавальнікам першай у Еўропе хрысціянска-дэмакратычнай партыі, якая з'яўляецца незалежнай ад царквы і выступае за сацыяльныя рэформы, стаў 1919 Луіджы Стурцо,

каталіцкі святар і палітычны актывіст. Народная партыя Італіі (менавіта такую назву носіць новае палітычнае ўтварэнне) атрымлівае значную падтрымку на выбарах, захоўваючы папулярнасць аж да свайго прымусовага роспуску Ватыканам, які ў той час адмоўна ставіўся да ўдзелу каталікоў у палітычным жыцці. Народная партыя Італіі становіцца своеасаблівай ідэалагічнай падставой для з'яўлення Італьянскай Хрысціянска-дэмакратычнай партыі, якая ўзнікае неўзабаве пасля Другой Сусветнай вайны. Працэс стварэння падобных партыяў шырока разгортваецца ў Еўропе і Лацінскай Амерыцы.

У 1924 годзе, пасля трыумфу Беніта Мусаліні, Стурцо вымушаны сысці ў выгнанне, падчас якога ў Парыжы засноўвае міжнародную палітычную групоўку, сярод іншых актывістаў якой лідарамі становяцца італьянец Альчыде Дэ Гаспер, француз Робер Шуман і немец Конрад Адэнаўэр. Менавіта тады, у 1920-х, пакладзены пачатак дыскусій з нагоды еўрапейскай інтэграцыі і магчымасці стварэння агульнага еўрапейскага рынку як сродкаў прадухілення далейшых войнаў, дае свой плён у 1950-х. Падставы Еўрапейскай эканамічнай супольнасці ўвасабляе ў жыццё мары першых хрысціянскіх дэмакратаў.

17. ЧЫМ АДМЕТНЫ КАНФЕСІЙНЫ ПЕРЫЯД У РАЗВІЦЦІ ХРЫСЦІЯНСКАЙ ДЭМАКРАТЫІ?

У энцыкліцы «Rerum Novarum» (1891) абвяшчалася пра палітычна нейтральную пазіцыю царквы, але пры гэтым абвяшчалася новая сацыяльная дактрына і ўводзілася паняцце «народнае каталіцкае дзеянне». Пад гэтым разумеўся арганізаваны каталікамі рух з канкрэтнай праграмай для вырашэння праблем маламаёмасных. Паводле задумы папы Льва XIII, рух павінен быў абапірацца на каталіцкую дактрыну і арганізацыю, але пры гэтым факусаваць сваю актыўнасць у галіне сацыяльных пытанняў, якія хвалююць людзей. Новая дактрына сцвярджала, што свабода неаддзельная ад грамадскіх абавязацельстваў і заклікала каталікоў аднавіць грамадскую актыўнасць. Тым самым Ватыкан разлічваў аднавіць свой уплыў з дапамогай кантролю над прыхаджанамі ў тых галінах, куды іерархію не пускалі. Папа Рымскі асудзіў галечу працоўнага класа, усклаўшы адказнасць за яе на эканамічны лібералізм. Пры гэтым ён таксама асудзіў сацыялізм, матэрыялізм і дактрыну аб класавай барацьбе як ілжывы шлях, які бярэ свой пачатак цалкам з адмаўлення лібералізму. Узамен Папа прапанаваў ствараць прафесійныя гільдыі, якія б зводзілі аб'яднаць разам работнікаў і працадаўцаў. Папа Леў XIII таксама ўхваліў рабочыя саюзы, калі толькі яны не чыняць забастоўкі.

У 1901 годзе Папа Леў III апублікаваў энцыкліку «Graves de Communi», у якой дактрына атрымала назву «хрысціянская дэмакратыя». Назва руху падкрэслівала яго цэнтрэрысцкі характар. Напярэдадні апублікавання энцыклікі разглядаліся і іншыя варыянты, у асаблівасці «хрысціянскі сацыялізм». Варта адзначыць, Леў XIII не ўхваліў дэмакратыю, а проста імкнуўся даць магчымасць дэмакратычна настроеным каталікам згладзіць канфлікт паміж сваімі перакананнямі і верай.

Да гэтай энцыклікі каталікі паставіліся неадназначна. З аднаго боку, частка з іх ўгледзела ў дактрыне ідэю сацыялізму, якая не супярэчыць хрысціянству. Услед рушыла кампанія па арганізацыі каталіцкіх прафсаюзаў, якая мела вялікі поспех. Рух распаўсюдзіўся на Францыю, Нямеччыну, Італію, Бельгію,

Нідэрланды і іншыя краіны. У 1919 годзе была заснавана Міжнародная канфедэрацыя хрысціянскіх прафсаюзаў са штаб-кватэрай ва Ўтрэхце. Спачатку каталіцкія прафсаюзы былі супраць забастовак, аднак з часам сталі да іх звяртацца, хоць і радзей, чым сацыялістычныя прафсаюзы. Пасля заканчэння Першай сусветнай вайны ў гэтых арганізацыях было каля двух мільёнаў працоўных.

З іншага боку, гэтаму леваму крылу ў каталіцтве супрацьстаялі буйныя ўласнікі, значная частка сярэдняга класу і большасць духавенства. Спачатку каталіцкая царква не вітала стварэнне палітычных партыяў хрысціянска-дэмакратычнай скіраванасці, больш аддаючы перавагу грамадскай актыўнасці каталіцкіх арганізацыяў.

Пасля папа Пій X неаднаразова спрабаваў унесці карэктывы. Ён прызнаў, што нельга грэбаваць пытаннямі сацыяльнай справядлівасці (мінімальнай зарплаты, максімальнай працягласці працы, абавязковага страхавання працы, прапарцыянальнага дзялення прыбытку). Разам з тым, Пій X таксама не хацеў палітызацыі руху і падкрэсліваў яго палітычную нейтральнасць. Аднак яго намаганні ў гэтай галіне апынуліся беспаспяховымі.

Палітычны характар хрысціянскай дэмакратыі мацнеў і каталіцкія арганізацыі набіралі палітычную вагу, што абумовіла стварэнне палітычных партыяў хрысціянскай дэмакратыі.

Падчас канфесійнага перыяду ўтвараліся арганізацыі - каталіцкія прафсаюзы, групы каталіцкага дзеяння, а потым і палітычныя партыі па прыкмеце прыналежнасці да каталіцкай царквы.

Таму гэты перыяд называецца канфесійным.

Пазней хрысціянская дэмакратыя выйдзе за межы вузкага канфесійнага напрамку свайго развіцця.

18. ЧЫМ АДМЕТНЫ НЕКАНФЕСІЙНЫ ПЕРЫЯД У РАЗВІЦЦІ ХРЫСЦІЯНСКАЙ ДЭМАКРАТЫІ?

Пасля Першай сусветнай вайны Ватыкан даў згоду на стварэнне каталіцкіх партыяў. Іх паўстала мноства: Народная партыя Італіі, Народна-сацыяльная партыя Іспаніі, Народная партыя Чылі і інш. Аднак на практыцы гэтыя партыі больш імкнуліся да абароны дэмакратычных свабод, чым рэлігійных інтарэсаў. Многія з гэтых партыяў сталі адкрытыя для прадстаўнікоў іншых хрысціянскіх канфесіяў.

Разам з тым, у той перыяд грамадства страціла веру ў прагрэс і рацыянальны палітычны парадак. Папа Пій XI лічыў, што дэмакратыя не ў сілах служыць дамбай супраць камуністычнай хвалі і высунуў тэзіс аб неабходнасці

вяртання грамадзянскай супольнасці ў Валадарства Хрыста, што, у прыватнасці, патрабавала вярнуць царкве прывілеяванае месца ў грамадстве. У абмен на некаторае (часта фармальнае) прызнанне сваёй улады, Ватыкан пайшоў на кампраміс з дыктатарскімі рэжымамі. Заключэнне Латэранскіх пагадненняў паміж Мусаліні і Ватыканам ў 1929 годзе значна ўзмацніла ўплыў прыхільнікаў аўтарытарызму сярод каталікоў. Пій XI не даў свайго поўнага адабрэння італьянскаму фашысцкаму карпаратызму, але ахарактарызаваў яго як крок у правільным кірунку. Адносіны з Нямеччынай былі больш цяжкімі ў сілу лютай атакі нацызму на традыцыйную мараль. Аднак у цэлым распаўсюджванне клерыкальнага аўтарытарызму на Партугалію, Аўстрыю і Іспанію ў 1930-я гады, а пазней і на акупаваную Францыю, спачатку атрымала падтрымку з боку каталіцызма ў кантынентальнай Еўропе, Вялікабрытаніі і ЗША як сродак для прадухілення распаўсюджвання балышавізму.

У 1931 годзе Пій XI выпусціў энцыкліку «*Quadragesimo Anno*», якая ўнесла ўдакладненні ў дактрыну хрысціянскай дэмакратыі. Энцыкліка падцвердзіла каштоўнасць годнасці асобы і права на прыватную ўласнасць. Аднак у ёй падкрэслівалася, што гэта права павінна суадносіцца з патрэбамі агульнага добра і што эканоміка павінна грунтавацца на прынцыпе сацыяльнай салідарнасці, а не на нястрымнай канкурэнцыі і ўзаемнай эксплуатацыі. Царква выступіла ў абарону здольнасці грамадства да самаарганізацыі, але наўзамен ліберальнаму тэзісу пра свабоду асобы абвясціла «прынцып субсідыярнасці».

Адначасова каталіцкія філосафы Жак Марытэн і Эмманюэль Мунье ў сваіх працах ахарактарызавалі бягучы крызіс як доказ неабходнасці вяртання да збалансаванага грамадства, заснаванага на ідэі агульнага добра і персаналізму. Яны выступалі за павышэнне духоўнай ролі царквы ў жыцці грамадства, за гарманічныя адносіны паміж царквой і дзяржавай, за абарону асобы з яе правамі і абавязкамі. Аднак у сувязі з ростам фашысцкіх рухаў, «*Quadragesimo Anno*» была ў цэлым успрынята як асуджэнне парламентарызму.

У 1942 годзе крайняя ступень гвалту з боку нацыстаў і патрыятызм каталікоў на акупаваных тэрыторыях прывялі да таго, што нямецкія і італьянскія каталікі ўсё болей пачалі падтрымліваць антыфашызм. У апошнія гады вайны амаль увесь каталіцызм у Заходняй Еўропе трапіў пад уплыў рухаў супраціву.

19. ЧЫМ АДМЕТНЫ НАРОДНЫ ПЕРЫЯД У РАЗВІЦЦІ ХРЫСЦІЯНСКАЙ ДЭМАКРАТЫІ?

Па заканчэнні Другой сусветнай вайны ў свядомасці насельніцтва Заходняй Еўропы адбыліся значныя зрухі. Дыктатарскія рэжымы захаваліся толькі ў Партугаліі і Іспаніі, у той час як ваенная, палітычная і эканамічная моц засяродзілася ў руках СССР і ЗША. Сацыял-дэмакратычныя і камуністычныя партыі на-

былі значную вагу, дзякуючы іх ўнёску ў перамогу над фашызмам і дзякуючы іх прызнання неабходнасці захавання правоў чалавека, што перш было вобласцю палітычнага і культурнага лібералізму. З іншага боку, вера ў «амерыканскі лад жыцця», г. зн, прыватнае прадпрымальніцтва, была падарваная.

У гады другой сусветнай вайны вядомы і найбольш аўтарытэтны хрысціянскі філосаф XX ст. Жак Марытэн (1882-1973) у выдадзенай у 1943 г., а напісанай годам раней, кнізе «Хрысціянства і дэмакратыя» адводзіў вядучую ролю хрысціянству і дэмакратыі ў пасляваенным прыладзе Еўропы, што павінна стаць, на яго думку, часткай грамадскай свядомасці. Марытэн лічыў, што ашалеўшыя ва ўсёй Еўропе правадыры, якія паставілі людзей перад дылемай выбару паміж камунізмам, які адмаўляў Бога, і фашызмам, які жадаў падпарадкаваць Бога сваім мэтам, загналі ў тупік і хрысціянскі і дэмакратычны прынцыпы. Дэмакратыі могуць дасягнуць міру толькі пры ўмове, калі «спадзяванні хрысціянства і дэмакратыі зноў злучацца».

У гэтых умовах папа Пій XII стаў прыхільнікам канцэнтрацыі ўлады з дапамогай масавых палітычных партыяў і ідэалогіі. Ватыкан ўбачыў, што лібэральная дэмакратыя мае шэраг пераваг. Па-першае, яна гарантуе свабоду грамадскіх арганізацыяў. Па-другое, яна заснаваная на выразе волі большасці і пры гэтым абараняе правы меншасцяў, што выгадна для царквы незалежна ад яе месца ў грамадстве. У сваім каляндным звароце 1944 года Пій XII абвясціў лібэральную дэмакратыю натуральнай палітычнай формай, найбольш блізкай да хрысціянскіх ідэалаў.

Рымска-каталіцкая царква адмовілася ад патрабаванняў прывілеяў для сябе і замест гэтага стала заклікаць да шырокай некамуністычнай кааліцыі ўсіх дэмакратычных сіл, да ўсеагульнай цягнёмасці і павагі да грамадзянскіх свабодаў. Новая канцэпцыя асобы (персаналізм) выступала за гуманізм у процівагу таталітарызму. Істотны ўплыў на ідэалогію хрысціянскай дэмакратыі аказала канцэпцыя сацыяльнай рынкавай гаспадаркі, распрацаваная пратэстанцкім сябрам Хрысціянска-дэмакратычнага саюза Нямеччыны Людвігам Эрхардам. Царква таксама выступіла за разумнае рэгуляванне эканомікі і за большую свабоду для грамадскіх арганізацыяў у процівагу этатызму. (Этатызм (ад фр. État – дзяржава) – «дзяржаўніцтва» – светапогляд і ідэалогія, які абсалютызуе ролю дзяржавы ў грамадстве і прапагандуе максімальную падпарадкаванне інтарэсаў асоб і груп інтарэсам дзяржавы палітыка актыўнага ўмяшання дзяржавы ва ўсе сферы грамадскага і прыватнага жыцця.

У юрыспрудэнцыі этатызм ставіць існаванне права ў непарыўную сувязь з існаваннем дзяржавы і не прызнае іншага права, акрамя як санкцыянаванага дзяржавай.

У эканоміцы «этатысцкай» называюць канцэпцыі і мадэлі, пабудаваныя на цвёрдым дзяржаўным рэгуляванні эканомікі. Этатызм разглядае дзяржаву як самы найвышэйшы інстытут, які стаіць над усімі астатнімі інстытутамі.)

Хоць на словах дактрына хрысціянскай дэмакратыі па-ранейшаму супрацьпастаўляе сябе эканамічнаму лібералізму, яна ўвабрала сябе важнейшыя палажэнні палітычнага лібералізму: падзел уладаў, прававая дзяржава і г. д.

У якасці сваёй апоры Ватыкан абраў каталіцкіх левых, якія карысталіся вялікім аўтарытэтам дзякуючы іх барацьбе з фашызмам, што дазволіла хрысціянскім дэмакратам сфармаваць імідж паўсюдных праціўнікаў таталітарызму. Партыі дамагліся трывалай падтрымкі з боку жанчын, дробных прыватных уласнікаў і ў сельскіх раёнах. Царква таксама заклікала дараваць калабарацыяністам і нацыстам, каб прыцягнуць іх на свой бок. У той жа час палітычных канкурэнтаў справа было мала, бо правыя рухі і іх ідэалогіі былі большай часткай дыскрэдытаваныя. У выніку хрысціянскія дэмакраты дамагліся уражлівых вынікаў на першых пасляваенных выбарах у Заходняй Еўропе. Прынцыпы мадэрнізаванай хрысціянскай дэмакратыі знайшлі адлюстраванне ў канстытуцыях Францыі, Італіі і Федэратыўнай Рэспублікі Германіі, якія былі прынятыя ў 1946-49 гадах. Гэтыя **прынцыпы спалучалі ў сабе палітычны лібералізм, пераважна змешаную эканоміку, дэмакратыю і імкненне да кансенсусу. Каб падкрэсліць апошняе, хрысціянскія дэмакраты называлі сябе «міжкласавай партыяй», заснаванай не на канфесійнай прыналежнасці, а на культурных каштоўнасцях, якія падзяляла грамадства ў цэлым.**

У 1961 годзе папа Ян XXIII выдаў энцыкліку «Mater et Magistra», якая падвяла вынік пад зменамі ў каталіцкай сацыяльнай дактрыне. Энцыкліка прадставіла дактрыну як шлях да аднаўлення грамадскіх адносін на аснове праўды, справядлівасці і любові. Ухваляючы рост сацыяльнага дабрабыту, папа папярэджаў аб небяспецы для асабістай волі, якая сыходзіла ад празмернага дзяржаўнага рэгулявання эканомікай. Папа Ян XXIII заклікаў рабочых набываць акцыі фірмаў, на якія яны працуюць. Ён таксама выказаў меркаванне, што развіцця краіны павінны аказваць гуманітарную дапамогу тым краінам, якія пакутуюць ад недахопу ежы і пры гэтым асудзіў каланіялізм.

Гаворачы пра рэлігійныя патрэбы чалавека, папа не пагадзіўся з меркаваннем, што яны з'яўляюцца анахранізмам, і падкрэсліў іх важнасць для асабістай ініцыятывы і недапушчэння тыраніі. Да 1970-х гадоў хрысціянска-дэмакратычныя партыі дамінавалі ў палітыцы Італіі і ФРГ. Яны таксама ігралі важную ролю ў Бельгіі, Нідэрландах, Люксембургу, Аўстрыі і Швейцарыі. Рэальна палітыка, якая праводзіцца на практыцы апынулася правацэнтрыскай. Менавіта хрысціянскія дэмакраты апынуліся найбуйнейшай сілай, якая выступала супраць поўнага дзяржаўнага кантролю над эканомікай. У 1970-я гады іх пазіцыі саслаблі, аднак у 1980-я зноў ўзмацніліся, паколькі іх ідэя аб адзінстве чалавецтва апынуліся сугучнай імкненню да міжнароднай кансалідацыі. Хрысціянска-дэмакратычныя палітыкі Робер Шуман і Альчыдэ дэ Гаспер заклалі аснову для працэсу стварэння Еўрапейскага саюза. У выніку Еўрапей-

ская народная партыя стала вядучай правацэнтрысцкай сілай у Еўрапейскім парламенце. Аднак працэс кансалідацыі таксама прывёў да таго, што ў блок увайшлі умерана-кансерватыўныя партыі, якія ўсё цяжэй ідэнтыфікаваць як хрысціянска-дэмакратычныя (напрыклад, Іспанская народная партыя ці «Наперад, Італія»). На сённяшні дзень усе транснацыянальныя партыі і аб'яднанні з удзелам хрысціянскіх дэмакратаў таксама ўключаюць прадстаўнікоў і іншых рухаў.

У канцы 1980-х і пачатку 1990-х хрысціянскія дэмакраты ігралі прыкметную ролю ў станаўленні парламенцкай дэмакратыі ў краінах Усходняй Еўропы і Лацінскай Амерыкі. Іх партыі дамагліся поспеху на выбарах ва Ўсходняй Нямецчыне, Славеніі, Венгрыі, Славакіі, Чылі.

У пазіцыі Каталіцкай царквы таксама адбыліся зрухі. Іерархія ўсвядоміла неабходнасць выкарыстання напрацовак у галіне свецкіх сацыяльных, палітычных і эканамічных навук.

У энцыкліцы «Centesimus Annus» («Соты год», 1991) Папа Ян Павел II пацвердзіў прыхільнасць царквы ідэалам дэмакратыі і прававой дзяржавы. Разам з тым ён падкрэсліў, што дэмакратыя павінна абапірацца на маральныя каштоўнасці і што ў адсутнасць праўды свабода губляе свае падставы. Таму найважнейшым з правоў чалавека Ян Павел II лічыў права жыць па праўдзе сваёй веры. Папа Рымскі таксама раскрытыкаваў рэалізацыю сацыяльнай дзяржавы за празмернае ўмяшанне ва ўнутранае жыццё грамадства, у парушэнне прынцыпу субсідыярнасці.

20. ЯКІЯ ІСНУЮЦЬ МІЖНАРОДНЫЯ АБ'ЯДНАННІ ХРЫСЦІЯНСКАЙ ДЭМАКРАТЫІ?

Цэнтрэсцкі дэмакратычны інтэрнацыянал з'яўляецца міжнародным аб'яднаннем палітычных партыяў і арганізацыяў на аснове прынцыпаў хрысціянскага або інтэгральнага гуманізму (прызнае наяўнасць духоўнага вымярэння ў прыроды чалавека і адданага ідэалам братэрства). Інтэрнацыянал быў заснаваны ў 1961 годзе пад назвай «Сусветны хрысціянска-дэмакратычны саюз» з мэтай прасоўвання ідэй хрысціянскай дэмакратыі. У саюз увайшлі тры міжнародныя асацыяцыі партыяў: «Новыя міжнародныя каманды» (папярэднік «Еўрапейскага хрысціянска-дэмакратычнага саюза»), «Арганізацыя хрысціянскіх дэмакратаў Амерыкі» і «Хрысціянска-дэмакратычны саюз Цэнтральнай Еўропы». У 1982 годзе арганізацыя была перайменаваная ў «Інтэрнацыянал хрысціянскай дэмакратыі», а ў 1999 годзе ў «Цэнтрэсцкі дэмакратычны інтэрнацыянал», каб адлюстравць рост удзелу ў руху прадстаўнікоў розных рэлігіяў. У некаторых дакументах арганізацыі таксама выкарыстоўваецца іншая назва – «Інтэрнацыянал хрысціянска-дэмакратычных і народных партыяў».

Штаб-кватэра ЦДІ размешчана ў Брусэлі. На дадзены момант у інтэрнацыянал ўваходзіць звыш 100 партыяў. Некаторыя з гэтых партыяў цяжка ідэнтыфікаваць як хрысціянска-дэмакратычныя. Большасць еўрапейскіх членаў ЦДІ таксама ўваходзяць ў Еўрапейскую народную партыю. Пры ЦДІ дзейнічае моладзевая арганізацыя «Моладзь цэнтрысцкага дэмакратычнага інтэрнацыяналу».

Хрысціянска-дэмакратычная арганізацыя Амерыкі з'яўляецца міжнароднай арганізацыяй, якая складаецца з палітычных партыяў, якія выступаюць за прынцыпы хрысціянскай дэмакратыі ў сваіх краінах. Партыі удзельніцы аб'яднання часам маюць свой асаблівы адрозны ад іншых погляд на хрысціянскую дэмакратыю. Некаторыя з партый-членаў знаходзяцца ва ўрадзе ў іх краіне, іншыя знаходзяцца ў кааліцыіны ўрад, а іншыя не ў ўрадзе.

У цяперашні час існуе 33 партый-членаў у 26 розных краінах, якія прадстаўляюць 30% усіх зарэгістраваных выбаршчыкаў у Лацінскай Амерыцы і 10% усяго насельніцтва рэгіёну.

Еўрапейская народная партыя (ЕНП) – усеёўрапейская права-цэнтрысцкая палітычная партыя. Заснаваная ў 1976 годзе, ЕНП ўключае ў сябе ў якасці калектыўных сябраў хрысціянска-дэмакратычныя, кансерватыўныя і іншыя, арыентаваныя ў рамках права-цэнтрысцкай частцы палітычнага спектру, партыі еўрапейскіх краін. ЕНП – адна з найбуйнейшых партыяў Еўропы, прадстаўленая ва ўсіх палітычных інстытутах Еўрапейскага саюза, а таксама ў Саўце Еўропы. Партыя ўключае ў сябе 73 калектыўных члена, нацыянальныя партыі з 39 краін. ЕНП з'яўляецца аб'яднаннем хрысціянска-дэмакратычных і кансерватыўных партыяў Еўропы.

ЕНП мае найбуйнейшую фракцыю ў Еўрапейскім парламенце, якая складаецца з 265 сябраў (2013 год).

Еўрапейская народная партыя мае моладзеве аддзяленне, Моладзь Еўрапейскай народнай партыі (па-ангельску YEPF). Еўрапейскія студэнты-дэмакраты (па-ангельску EDS) – група студэнцкіх арганізацыяў, асацыяваная з ЕНП.

Заснаваная ў 1997 годзе, моладзевая арганізацыя YEPF з'яўляецца аддзелам Еўрапейскай Народнай Партыі. YEPF ўяўляе 51 нацыянальную моладзевую арганізацыю, у тым ліку каля 1,4 млн. сябраў.

Еўрапейскі хрысціянскі палітычны рух (скарочана па-ангельску ECPM), гэта палітычная партыя на еўрапейскім узроўні, якая аб'ядноўвае нацыянальныя партыі з розных краін Еўропы, якія падзяляюць каштоўнасці хрысціянскай дэмакратыі. У ECPM у адрозненні ад Еўрапейскай народнай партыі, уваходзяць, як правіла, больш сацыяльна-кансерватыўныя партыі еўраскептыкаў.

Партыя была заснаваная ў лістападзе 2002 года ў Вугоршчыне. Партыя мае дваццаць сябраў з пятнаццаці краін.

ECPM мае абмежаванае прадстаўніцтва ў Еўрапарламенце – двух дэпутатаў. Абодва з Нідэрландаў (на 2013 год).

21. ЧАМУ Ё ЗША ХРЫСЦІЯНСКА–ДЭМАКРАТЫЧНАЯ ПАРТЫЯ НЕ З’ЯЎЛЯЕЦЦА ВЯДУЧАЙ ПАЛІТЫЧНАЙ СІЛАЙ?

Злучаныя Штаты Амерыкі ад моманту свайго заснавання ў канцы XVIII ст. і на працягу ўсёй сваёй гісторыі былі і застаюцца хрысціянскай па духу дзяржавай. Гэта праяўлялася не толькі ў следаванні хрысціянскай веры, але і амерыканская дзяржаўнасць утрымлівае шмат хрысціянскіх сімвалаў. Напрыклад, на доларах ЗША змешчаны дэвіз «*In God We Trust*» (*На Бога мы спадзяемся*), які ўпершыню быў выкарыстаны пры чаканцы манеты наміналам 2 цэнты ў 1864 годзе, а з 1956 году з’яўляецца нацыянальным дэвізам ЗША. Ідэя Бога і адданасць яму амерыканцаў прысутнічае і ў нацыянальным гімне ЗША. Першы прэзідэнт ЗША Джордж Вашынгтон пасля прамовы прысягі паклаў руку на Біблію і прамовіў: «*I дапамога мне Бог*». Гэтая традыцыя замацавалася і прэзідэнты ЗША пры ўступленне на пасаду пасля прамовы тэксту прысягі звяртаюцца са словамі да Бога.

Нягледзячы на такую выразную хрысціянскую традыцыю, у ЗША доўгі час не існавала ўласна хрысціянска-дэмакратычных партыяў. Прычынай таму з’яўляецца тое, што хрысціянская дэмакратыя як палітычная ідэалогія ўзнікла ў канцы XIX – пачатку XX ст., а фармаванне палітычных партыяў і партыйнай сістэмы ў ЗША адбывалася ў першай палове XIX ст.

У ЗША выбары ў Палату прадстаўнікоў Кангрэсу адбываюцца па мажарытарнай сістэме простаі большасці, калі ўся краіна падзелена на выбарчыя акругі, насельніцтва якіх абірае сваіх прадстаўнікоў. Такая сістэма вядзе да двухпартыйнасці і такое становішча з’яўляецца вельмі ўстойлівым, пры якім дзве партыі папераменна маюць большасць у Кангрэсе і ўплываюць на дзяржаўную палітыку. Такімі партыямі ў ЗША з’яўляюцца Дэмакратычная і Рэспубліканская партыі. З’яўленне трэцяй партыі на палітычным алімпіе пры такой сістэме тэарэтычна магчыма, але гэта займае шмат часу і будзе сведчыць пра сур’ёзныя змены ў грамадстве. Між тым у ЗША існуюць таксама невялікія партыі як, напрыклад, Канстытуцыйная партыя, Лібертарыянская партыя, Партыя зялёных і іншыя партыі, але ўплыву на палітыку на нацыянальным узроўні яны не аказваюць.

У ЗША рабіліся спробы стварыць хрысціянска-дэмакратычныя партыі, як у Еўропе і Лацінскай Амерыцы, але з-за двухпартыйнасці такія спробы заставаліся малапаспяховымі. Хрысціянска-дэмакратычны саюз Злучаных Штатаў Амерыкі быў заснаваны ў 2007 годзе, ХДС вызнае сябе, з аднаго боку, як кансерватыўная ў маральных і культурных пытаннях партыя, а з другога боку, як прагрэсіўная ў эканамічных і сацыяльных пытаннях.

Хрысціянска-дэмакратычны саюз ЗША выступае супраць абортаў, падтрымлівае універсальную сістэму аховы здароўя ў ЗША праз фінансаванне дзяржавай сістэмы аховы здароўя. ХДС таксама падтрымлівае самадастатковасць нацыянальнай энергетыкі і больш справядлівыя прагрэсіўныя падатковыя стаўкі з тым, каб дасягнуць мэты збалансаванага бюджэту без змяншэння сацыяльных выдаткаў або павышэння падаткаў для сярэдняга класа.

На сённяшні дзень у ЗША кансерватызм і хрысціянская традыцыя шчыльна спалучаны ў межах Рэспубліканскай партыі ЗША, якая выступае ў абарону традыцыйных каштоўнасцяў, за традыцыйнае разуменне шлюбу, супраць абортаў.

22. КАЛІ ЎПЕРШЫНЮ ЎЗНІКЛА ХРЫСЦІЯНСКАЯ ДЭМАКРАТЫЯ Ў БЕЛАРУСІ?

У верасні 1915 года, падчас Першай Сусветнай вайны, Заходняя Беларусь была акупавана нямецкімі войскамі. Пачынаючы з 1917 года ва ўсходняй і цэнтральнай частках Беларусі каталіцкі касцёл апынуўся ў новых абставінах. Адразу пасля Лютаўскай рэвалюцыі 1917 года у Расеі Часовы ўрад сваім дэкрэтам надаў касцёлу такія ж правы, як і царкве. Часовы ўрад дазволіў аднавіць адміністрацыю каталіцкіх дзяццэзіяў (біскупстваў). Касцёлу была вернутая маёмасць, раней канфіскаваныя будынкі, дазволена дзейнасць манаскіх ордэнаў.

Рэлігійная праца суправаджалася і грамадска-палітычнай. Яшчэ ў 1915 годзе ў заходняй частцы Беларусі, акупаванай нямецкімі войскамі, была створана грамадская арганізацыя «Хрысціянская злучнасць». Сярод яе арганізатараў быў віленскі біскуп Э. Роп, ксёндз Вінцэнт Гадлеўскі, ксёндз Аляксандр Астравовіч і іншыя. У склад «Хрысціянскай злучнасці» увайшлі прадстаўнікі буржуазіі, землеўладальнікаў, сярэдніх гарадскіх пластоў, рабочых і сялян.

Ужо ў траўні 1917 года ў Петраградзе клерыкальнымі дзеячамі з інтэлігенцыі, блізкай да Каталіцкай духоўнай акадэміі, была створана беларуская клерыкальная дэмакратычная нацыянальная партыя – «Хрысціянская дэмакратычная злучнасць», якая пазней стала называцца «Беларуская хрысціянская дэмакратыя» (БХД). Дзейнасць яе хутка была перанесена ў Менск, дзе з 1916 года актывізавалася грамадска-палітычная праца каталіцкага духавенства.

24-26 траўня 1917 года ў Менскім кафедральным касцёле, калі была адноўлена Менская дзяццэзія, адбыўся з'езд беларускага каталіцкага духавенства, на якім сабраліся 30 чалавек. Адзін з арганізатараў з'езда, ксёндз Вінцэнт Гадлеўскі, прачытаў на з'ездзе два рэфераты: 24 траўня «Акцыя палітычна-народная каталіцкага духавенства на Беларусі ў нашых часах» і 25 траўня – «Стварэнне каталіцкай партыі». Разам з гэтымі дакладамі на з'ездзе абмяр-

Першы шэраг злева направа: кс. Адам Станкевіч, кс. Язэп Германовіч, Кс. Вінцэнт Гадлеўскі. Другі шэраг: справа: кс. Станіслаў Глякоўскі коўваліся даклады ксяндза Адама Станкевіча пра беларускі рух і яго стасункі да касцёльнага жыцця і да каталіцкай працы, ксяндза Фабіяна Абрантовіча пра асветніцкую дзейнасць і іншыя.

Менскі з'езд фармальна завяршыў стварэнне хрысціянска-дэмакратычнай партыі, якая атрымала назву «Беларуская Хрысціянска-Дэмакратычная Злучнасць» (БХДЗ), а потым «Беларуская Хрысціянская дэмакратыя». З'езд таксама прыняў пастановы аб беларусізацыі каталіцкага касцёлу на ўсёй тэрыторыі Беларусі, аб імкненні (на той час) да шырокай аўтаноміі Беларусі ў складзе Расейскай Рэспублікі. Былі таксама прыняты рашэнні аб навучанні клерыкаў-беларусаў па-беларуску, заснаванні беларускіх газет і часопісаў, кніжак каталіцкага напрамку.

Прадстаўнікі партыі ўваходзілі ў Беларускі нацыянальны камітэт, а потым і ў Вялікую Беларускую раду. БХДЗ вітала 3-ю Ўстаўную граматы 25 сакавіка 1918 году, якая абвясціла незалежнасць Беларусі.

Як арганізацыя дэмакратычная, **БХД арыентавалася на эвалюцыйны шлях развіцця грамадства і парламенцкія формы барацьбы**. Выступала супраць таталітарызму — фашызму і бальшавізму.

Першы шэраг злева направа: кс. Адам Станкевіч, кс. Язэп Германовіч, Кс. Вінцэнт Гадлеўскі. Другі шэраг: справа: кс. Станіслаў Глякоўскі

23. ЯК РАЗВІВАЛАСЯ ХРЫСЦІЯНСКАЯ ДЭМАКРАТЫЯ Ў ЗАХОДНЯЙ БЕЛАРУСІ ПАДЧАС ПОЛЬСКОЙ АКУПАЦЫІ?

Пасля Рыжскай змовы 1921 года беларускія хрысціянскія дэмакраты працягвалі дзейнасць на тэрыторыі Заходняй Беларусі, якая адышла да Польшчы (сядзіба партыі знаходзілася ў Вільні). Партыя пашырала нацыянальную свядомасць сярод беларускага насельніцтва вёсак і мястэчкаў, заклікала адстойваць права на беларускую мову ў школах і ў рэлігійным жыцці. Для ўзмацнення свайго ўплыву сярод сялянаў хрысціянскія дэмакраты заклалі ў 1926 годзе ў Вільні Беларускі інстытут гаспадаркі і культуры.

У тым жа 1926 годзе мітрапалітам, арцыбіскупам Віленскім быў прызначаны Рамуальд Яблжыкоўскі, які адразу пачаў праводзіць антыбеларускі курс у сваёй архідыяцэзіі. Былі забаронены казанні на беларускай мове, а ксяндзоў-беларусаў пераводзілі ў мясцовасці з польскім насельніцтвам. У Віленскай духоўнай сёмінары ўзмацнілася паланізацыя. Р.Яблжыкоўскі забараніў беларусам-каталікам уступаць у «Беларускую Хрысціянскую Дэмакратыю» і асуджаў каталіцкую газету «Беларуская Крыніца».

Айцец Вінцэнт Гадлеўскі за сваю нацыянальна-рэлігійную дзейнасць быў двойчы арыштаваны і ў 1927 годзе асуджаны на два гады турэмнага зняволення.

6 лістапада 1927 года, у Вільні хрысціянска-дэмакратычныя актывісты, што гуртаваліся вакол выдаванай Адамам Станкевічам газеты «Беларуская Крыніца», правялі ўстаноўчы сход партыі «Беларуская Хрысціянская Дэмакратыя».

У 2-й праграме, прынятай на Сходзе гаварылася, што «*БХД імкнецца да самастойнасці беларускага народу на ўсіх яго землях, аб'яднаных у незалежную дэмакратычную рэспубліку*».

Ад 1927 году сябрамі партыі, паводле зменаў у Статуце, маглі быць не толькі каталікі, але і праваслаўныя. Гэты крок даў БХД магчымасць стаць адным з лідэраў сярод партыяў Заходняй Беларусі.

Павялічэнне колькасці сяброў БХД не магло не турбаваць тагачасныя польскія ўлады. Асабліва ўзмацнілі яны кантроль за Беларускай Хрысціянскай Дэмакратыяй пасля таго, як у лютым 1936 года паміж Беларускамі інстытутам гаспадаркі і культуры і Таварыствам беларускай школы было падпісанае пагадненне ў справе змагання за школу на роднай мове. Тым часам у самой партыі ў сувязі з рэарганізацыяй яе ў Беларускае Нацыянальнае Аб'яднанне адбыўся падзел на дэмакратаў і кансерватараў. Кансерватары на чале з В. Гадлеўскім утварылі арганізацыю, якая атрымала назву Беларускі Нацыянальны Фронт, а Беларускае Народнае Аб'яднанне ўзначаліў Ян Пазняк.

Пасля далучэння ў верасні 1939 году Заходняй Беларусі да СССР дзейнасць партыяў была забаронена, многія хрысціянскія дэмакраты былі рэпрэсаваныя

(сярод іх Ян Пазняк, Адам Станкевіч, Станіслаў Грынкевіч, Фабіян Абрантовіч, Ян Шутовіч, Язэп Германовіч, Андрэй Цікота), некаторыя пэўны час як маглі працягвалі працу на карысць Бацькаўшчыны, іншыя выехалі за мяжу.

24. ЯКІЯ ХРЫСЦІЯНСКА-ДЭМАКРАТЫЧНЫЯ ПАРТЫІ ЎЗНІКЛІ Ў БЕЛАРУСІ ПАСЛЯ НАБЫЦЦЯ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ Ў 1991 ГОДЗЕ?

Падчас існавання СССР уся ўлада ў краіне належала адной палітычнай партыі – Камуністычнай партыі Савецкага Саюза (КПСС). У савецкай дзяржаве былі забаронены любыя іншыя палітычныя партыі. Аднак 14 сакавіка 1990 года быў адменены 6 арт. Канстытуцыі СССР, які замацоўваў кіруючую ролю КПСС. Гэта адкрыла шлях да ўтварэння іншых палітычных сіл. Першай палітычнай партыяй у Беларусі стала Нацыянальна-дэмакратычная партыя Беларусі.

У 1990 – я гады ўзнікла адразу некалькі хрысціянска-дэмакратычных партыяў: Беларуская Хрысціянска-Дэмакратычная Злучнасць, Хрысціянска-Дэмакратычны Выбар, Беларуская Хрысціянска-Дэмакратычная Партыя. Праўда, спрабуючы заняць палітычную нішу, гэтыя партыйныя ўтварэнні не здолелі здабыць шырокай падтрымкі вернікаў ды патрыётаў і засталіся хутчэй знакам запатрабаванасці самой хрысціянска-дэмакратычнай ідэі ў Беларусі. Усе гэтыя партыі мелі невялікі аўтарытэт у грамадстве, былі малалікімі і заканамерна зніклі. Ніводная з гэтых хрысціянска-дэмакратычных партыяў не прайшла перарэгістрацыі ў 1999 годзе і, як вынік, усе яны спынілі сваё існаванне.

25. З ЧАГО ПАЧАЛОСЯ АДРАДЖЭННЕ ХРЫСЦІЯНСКАЙ ДЭМАКРАТЫІ Ў БЕЛАРУСІ НА СУЧАСНЫМ ЭТАПЕ?

У пачатку 2000-х гадоў паўстала ініцыятыва па адраджэнні Беларускай Хрысціянскай Дэмакратыі. www.bchd.info Ініцыятыва пазіцыянавала сябе як сіла, што грунтуе сваю дзейнасць на хрысціянскіх каштоўнасцях і беларускім патрыятызме. У адрозненне ад сваіх папярэднікаў, сучасная БХД пазіцыянуе сябе як пазаканфэсійная партыя, арыентаваная не толькі на хрысціянскіх вернікаў. Але і на шырокія колы беларускага грамадства.

Арганізацыйны камітэт партыі пачаў актыўную працу ў 2005 годзе. У яго ўвайшлі як ужо вядомыя ў Беларусі дэмакратычныя палітыкі-хрысціяне, так і новыя грамадскія лідэры. Сустаршынямі БХД сталі: Георгі Дмітрук, Віталь Рымашэўскі, Павал Севярынец, Аляксей Шэін, Георгій Салаўёў, Мікалай Арцохоў.

На пачатку 2009 года Аргкаміэтам па стварэнні партыі «Беларуская Хрысціянская Дэмакратыя» было прынятае рашэнне аб неабходнасці правядзення Устаноўчага з’езда і дзяржаўнай рэгістрацыі партыі.

Цягам студзеня/лютага па ўсёй краіне адбываліся рэгіянальныя сходы сяброў БХД, дзе вылучаліся дэлегаты на Устаноўчы з’езд. Усяго было вылучана 205 дэлегатаў.

28 лютага ў Менску, у Палацы культуры «МАЗ» адбыўся Устаноўчы з’езд партыі «Беларуская Хрысціянская Дэмакратыя». На з’ездзе прысутнічалі 204 дэлегата, а таксама госці, прадстаўнікі СМІ – агулам больш за 600 чалавек. На з’ездзе былі прынятыя Праграма і Статут Партыі, абранае кіраўніцтва – Нацыянальная Рада і сустаршыні.

12 сакавіка 2009 году дакументы, неабходныя для дзяржаўнай рэгістрацыі, Партыі «Беларуская Хрысціянская Дэмакратыя» былі перададзены ў Міністэрства юстыцыі. Але 12 траўня Міністэрства юстыцыі Беларусі адмовіла ў дзяржаўнай рэгістрацыі партыі.

Паводле заяваў кіраўніцтва партыі, рашэнне не мела пад сабой прававой базы. Таму заснавальнікі партыі «Беларуская хрысціянская дэмакратыя» (БХД) падалі пазоў у Вярхоўны суд адносна рашэння Міністэрства юстыцыі.

22 ліпеня, суддзя Вярхоўнага суда выказаўся за тое, каб пакінуць рашэнне Міністэрства без зменаў. Лідэры БХД адразу назвалі гэтае рашэнне палітычным, што пазней падцвердзілі беларускія і міжнародныя праваабарончыя арганізацыі. На сходзе Нацыянальнай Рады, які адбыўся 25 ліпеня 2009 году ў Менску, было прынятае рашэнне аб паўторнай спробе рэгістрацыі партыі. Аднак ні другі (2009), ні трэці (2010) і ні чацверты (2011) з’езды БХД не прынеслі партыі дзяржаўнай рэгістрацыі. Сапраўднай прычынай адмовы рэгістрацыі былі палітычныя прычыны, бо аргкамітэт выконваў усе неабходныя патрабаванні для рэгістрацыі партыі.

БХД працягвае сваю дзейнасць нягледзячы на адсутнасць дзяржаўнай рэгістрацыі.

Хрысціянскія дэмакраты бралі ўдзел у парламенцкай кампаніі 2008 году, у кампаніі мясцовых выбараў у 2010 годзе і кампаніі прэзідэнцкіх выбараў 2010 года.

У 2010 годзе удалося сфарміраваць шырокі спіс кандыдатаў (каля 200 чалавек), 82 з іх былі зарэгістраваныя на выбарах і 3 сталі дэпутатамі мясцовага савета ў красавіку 2010 года. Гэта быў лепшы вынік сярод дэмакратычных апазіцыйных партый.

У 2010 годзе на пасаду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь быў вылучаны сустаршыня БХД Віталь Рымашэўскі. Па дадзеных незалежных даследаванняў, кандыдат у прэзідэнты ад БХД Віталь Рымашэўскі заняў трэцяе месца сярод дэмакратычных кандыдатаў на прэзідэнцкіх выбарах. БХД ажыццявіла паспяховую выбарчую кампанію, абапіраючыся выключна на сваіх сябраў і прыхільнікаў у Беларусі.

Пасля жорсткага разгону мірнай акцыі пратэсту супраць махлярства выбараў 19 снежня 2010 года БХД апынулася ў вельмі складанай сітуацыі. БХД сустаршыні Віталь Рымашэўскі і Павел Севярынец былі абвінавачаныя ў арганізацыі масавых беспарадкаў. Сустаршыня БХД Павел Севярынец быў асуджаны да трох гадоў зняволення ў папраўча-працоўным лагеры Сустаршыня і кандыдат у прэзідэнты Віталь Рымашэўскі, 20 траўня 2011 года асуджаны да двух гадоў пазбаўлення волі з адтэрміноўкай на 2 гады.

ПАВЕЛ (ПАВАЛ) КАНСТАНЦІНАВІЧ СЕВАРЫНЕЦ (30 снежня 1976, Орша) – сустаршыня партыі Беларуская Хрысціянская Дэмакратыя (БХД). Беларускі палітык і публіцыст. У 2005 годзе Павел Севярынец быў абвінавачаны ў арганізацыі акцыяў пратэсту супраць балатавання Аляксандра Лукашэнкі на трэці прэзідэнцкі тэрмін, што адбываліся ў Мінску пасля рэферэндуму 2004 г. Быў асуджаны да 3-х гадоў абмежавання волі. Пакаранне ён адбываў на лесанарыхтоўках у вёсцы Малое Сітна (Полацкі раён). У 2006 міжнародная арганізацыя Amnesty International прызнала Паўла Севярынца вязнем сумлення. З улікам амністыі тэрмін зняволення быў скасаваны да 2-х гадоў, у 2007 годзе Севярынец быў вызвалены.

Пад час прэзідэнцкіх выбараў 2010 г. быў кіраўніком штаба кандыдата ў прэзідэнты ад БХД Віталія Рымашэўскага. Быў арыштаваны пасля акцыі пратэсту супраць фальсіфікацыі вынікаў выбараў 20 снежня 2010 г. і змешчаны ў СІЗА КДБ. Абвінавачваўся ў арганізацыі масавых беспарадкаў і ўдзеле ў іх, пазней справу перакваліфікавалі ў арганізацыю і падрыхтоўку дзеянняў, якія груба парушаюць грамадскі парадак, альбо актыўны ўдзел у іх.

16 мая 2011 асуджаны на 3 гады «хіміі». Вызвалены 19 кастрычніка 2013 г..

У дадзены момант палітык працуе над адраджэннем палітычнай партыі «Беларуская Хрысціянская Дэмакратыя», з'яўляецца сустаршынёй яе арганізацыйнага камітэту.

Таксама займаецца напісаннем свайго першага рамана з працоўнай назвай «Сэрца святла». Лаўрэат літаратурнай прэміі Беларускага ПЭН-цэнтру імя А. Адамовіча.

ВІТАЛЬ АНАТОЛЬЕВІЧ РЫМАШЭЎСКИ (03.03.1975) — беларускі палітык і грамадскі дзеяч, сустаршыня партыі Беларуская Хрысціянская Дэмакратыя (БХД).

Кандыдат у прэзідэнты Рэспублікі Беларусь на выбарах 2010 года. Прафесійна займаецца палітыкай з 1996 года. З 1996 года — член Каардынацыйнай Рады «Беларускага аб'яднання маладых палітыкаў». У 2002-2004 гадах — член Прэзідыума Беларускай нацыянальнай рады моладзевых і дзіцячых грамадскіх арганізацый «Рада». Адзін з распрацоўшчыкаў канцэпцыі новай моладзевай палітыкі Беларусі. У 1999 годзе навучаўся ў Германіі на курсах Вышэйшай школы дзяржаўнага кіравання ў інстытуце «Саюз грамадскага кіравання», вывучаў эканамічнае і палітычнае ўладкаванне ФРГ.

Быў вылучаны кандыдатам у прэзідэнты Рэспублікі Беларусь ад Беларускай Хрысціянскай Дэмакратыі на выбарах прэзідэнта Рэспублікі Беларусь 2010 года. Затрыманы ў ноч з 19 на 20 снежня 2010 года пасля разгону ўладамі мітынгу супраць фальсіфікацыі вынікаў прэзідэнцкіх выбараў і змешчаны ў СІЗА КДБ. 20 мая 2011 года суд Фрунзенскага раёна Мінска прызнаў Віталія Рымашэўскага вінаватым па арт. 342 КК Беларусі — «Арганізацыя групавых дзеянняў, якія парушаюць грамадска-прававы парадак, альбо актыўны ўдзел у іх» і асуджаны да 2 гадоў пазбаўлення волі з адтэрміноўкай на 2 гады.

26. ЯКІХ ПРЫНЦЫПАЎ ДЗЕЙНАСЦІ ПРЫТРЫМЛІВАЕЦЦА БЕЛАРУСКАЯ ХРЫСЦІЯНСКАЯ ДЭМАКРАТЫЯ?

1) Дыскрымінацыя па рэлігійнай, нацыянальнай, сацыяльнай і інш. прыкметах недапушчальная ў працы партыі. Гэты прынцып азначае, што партыя не праводзіць адбор прэтэндэнтаў на сяброўства ў партыі, а таксама кандыдатаў на кіроўныя пасады ў партыі на аснове рэлігійнай нацыяна-

льнай ці сацыяльнай прыналежнасці. Таксама як і не прапагандуе меры па дыскрымінацыі.

2) *БХД не змагаецца супраць чалавека, а змагаецца супраць зла, за Беларусь на хрысціянска- дэмакратычным падмурку.*

3) **БХД – неканфесійная партыя.** Гэты прынцып азначае, што БХД не адлюстроўвае інтарэсы якой-небудзь канфесіі, а з’яўляецца выказьніцай шырокіх грамадскіх слаёў – прадстаўнікоў розных канфесіяў і людзей, якія не адносяцца ні да якой канфесіі.

4) **У межах БХД забароненая ўласна рэлігійная дзейнасць.** Гэты прынцып азначае, што БХД не з’яўляецца рэлігійнай арганізацыяй і па закону і па сваім прызначэнні не можа займацца рэлігійнымі пытаннямі. БХД ставіць выключна палітычныя мэты, сярод якіх галоўная – гэта прыход да ўлады і пабудова грамадскага ладу на аснове хрысціянска-дэмакратычных прынцыпаў.

5) **Рэалізацыя праграмных мэтаў і прынцыпаў БХД ўнутры партыйных структураў.** Гэты прынцып азначае, што ўсе каштоўнасці, якія БХД дэкларуе ў сваёй праграме, яна імкнецца рэалізаваць і ў партыйным жыцці. Да такіх каштоўнасцяў адносяцца дэмакратызм у прыняцці рашэнняў і абранні кіраўніцтва, субсідыярнасць у прыняцці рашэнняў, адсутнасць дыскрымінацыі і павага да іншага меркавання.

6) **БХД выступае за негвалтоўныя метады барацьбы.**

7) **БХД – народная партыя.** Праца БХД накіравана не на лабіраванне інтарэсаў нейкай адной групы беларускага грамадства, а на абарону канстытуцыйных правоў кожнага грамадзяніна Беларусі незалежна ад рэлігійных ці палітычных перакананняў, пабудову грамадства на аснове хрысціянска-дэмакратычных прынцыпаў.

27. ЗА ЯКІ ПАЛІТЫЧНЫ ЛАД ВЫСТУПАЕ БХД?

БХД выступае за незалежную і дэмакратычную Беларусь, за абмежаванне паўнамоцтваў дзяржавы, за кампактны ўрад і моцнае мясцовае самакіраванне. Адным з асноўных механізмаў падтрымання дэмакратычнага ладу і змены элітаў мусіць быць выбарнасць у вызначэнні кіруючых асоб усіх узроўняў, у тым ліку, вайтаў гарадоў і воласцяў.

У праекце абноўленай праграмы

БХД прапаноўвае ўсталяваць у Беларусі змешаную прэзідэнцка-парламенцкую рэспубліку, у якой уладныя паўнамоцтвы павінны быць размеркаваны паміж галінамі ўлады такім чынам, каб адна галіна кантралявала іншую і паміж імі быў баланс.

У змешанай прэзідэнцка-парламенцкай рэспубліцы сумяшчаецца моцны прэзідэнт і моцны парламент. Мы зыходзім з пазіцыі, што ў Беларусі павінна паўстаць такая сістэма, каб больш ніколі ў гісторыі не ўзнікла дыктатура на нашай зямлі, уся паўната дзяржаўнай улады не можа быць засяроджана ў адных руках.

Прэм'ер-міністр са згоды Сойма вызначае палітыку па сацыяльна-эканамічных і ўнутрыпалітычных пытаннях. Мы лічым мэтазгодным, каб Парламент Беларусі складаўся з дзвюх палат: ніжняй палаты – Сойма і верхняй палаты – Сената.

БХД выступае за палітыку, якая засноўваецца на свабодным волевыяўленні грамадзян. Па выніках выбараў мусяць фармавацца ўладныя органы рэспубліканскага, павятовага і мясцовага ўзроўняў. БХД выступае за прамое абранне Прэзідэнта, Сойма, Сената, Старасты павятовага, Сойміка павятовага, муніцыпальных Радаў і Войтаў адміністрацыйных адзінак. Акрамя таго, некаторыя службовыя асобы на п'ятакі і мясцовым узроўнях мусяць абірацца насельніцтвам, як, напрыклад, кіраўнік павятовай паліцыі, акружны і міравыя судзі.

БХД выступае за ўсталяванне правілаў, па якіх выбарчы працэс будзе празрыстым, дэмакратычным і канкурэнтным. Дзеля гэтага неабходна пазбавіць выканаўчую уладу кантролю за падлікам галасоў – участковыя камісіі мусяць камплектавацца з збраў ці прыхільнікаў тых палітычных сіл ці кандыдатаў, якія ўдзельнічаюць у выбарчым працэсе. Менавіта ім павінна аддавацца перавага пры фармаванні выбарчых камісіяў.

28. НАВОШТА БХД ПРАПАНОЎВАЕ АДМІНІСТРАЦЫЙНА-ТЭРЫТАРЫЯЛЬНУЮ РЭФОРМУ БЕЛАРУСІ?

БХД лічыць неабходным правесці адміністрацыйна-тэрытарыяльную рэформу і скасаваць існуючы сёння ў Беларусі адміністрацыйны падзел на 118 раёнаў і 6 абласцей. У праекце праграмы аргкамітэта БХД «Новая Беларусь: дэмакратыя і эфектыўнае гаспадаранне», які быў падрыхтаваны ў 2012 годзе, прапаноўваецца ўвесці адміністрацыйны падзел на 20 павеатаў і сталічны горад Менск як асобную адміністрацыйную адзінку. У аснове вылучэння 20 павеатаў закладзены наступныя крытэрыі: час транспартнай даступнасці да адміністрацыйнага цэнтра на працягу 1,5-2 гадзін, радыус зоны прыцягнення 80-100 км, плошча 7-15 тысяч кв. км, колькасць насельніцтва ў межах 200-600 тысяч чалавек. Сталічны горад Менск вылучыцца у асобную адміністрацыйна-тэрытарыяльную адзінку, якая па статусу сумяшчае павятовы і муніцыпальны ўзровень. Адміністрацыйнымі цэнтрамі павеатаў стануць: Бабруйск, Баранавічы, Барысаў, Брэст, Віцебск, Ворша, Гомель, Глыбокае, Гродна, Кобрын, Крычаў, Ліда, Магілёў, Мазыр, Смаргонь, Пінск, Полацк, Рэчыца, Слонім, Слуцк.

Адной з мэтаў дадзенай рэформы з'яўляецца аптымізацыя дзяржаўнага кіравання праз скарачэнне колькасці бюракратычных узроўняў. Гэта прывядзе да зніжэння выдаткаў на ўтрыманне чыноўнікаў, якіх стане значна менш і павышэння якасці кіравання дзяржавай з перадачай істотных паўнамоцтваў у рэгіёны і на месцы – у паветы, муніцыпалітэты і воласці.

Рэформа адміністрацыйна-тэрытарыяльнага падзелу неабходная для палепшэння эканамічнай асновы мясцовых самакіраванняў і рэгіёнаў у самастойным вырашэнні задач мясцовага і рэгіянальнага значэння. Таксама мэтай рэформы адміністрацыйна-тэрытарыяльнага падзелу з'яўляецца стымуляванне развіцця рэгіёнаў і мясцовых супольнасцяў за кошт стварэння ўмоў для пераразмеркавання да іх рэсурсаў ад сталічнага горада Мінска і абласных цэнтраў, спрашчэння працэдур выканання мясцовымі ўладамі сваіх задач, павелічэння іх самакіравання і падсправаздачнасці мясцовым супольнасцям, а таксама забеспячэння мэт устойлівага і збалансаванага развіцця Рэспублікі Беларусь агулам.

З улікам такіх асаблівасцяў Рэспублікі Беларусь, як памер тэрыторыі, колькасць насельніцтва і існуючыя фінансавыя магчымасці мясцовых самакіраванняў, найбольш рацыянальнай формай тэрытарыяльнай арганізацыі дзяржавы з'яўляецца двухузроўневая сістэма адміністрацыйнага ўладкавання. Варта стварыць з улікам меркавання мясцовых супольнасцяў ад 350 да 390 адміністрацыйных адзінак ніжняга муніцыпальнага ўзроўню і 21 адміністрацыйную адзінку рэгіянальнага ўзроўню. Пры гэтым для забеспячэння ўстойлівага сацыяльна-эканамічнага развіцця адміністрацыйных адзінак трэба прадугледзець фармаванне гарадскіх муніцыпалітэтаў і валасцей (адзінкі самакіравання ў сельскай мясцовасці) з колькасцю насельніцтва не менш за 10 тыс. чалавек. Гэта ўмова забяспечыць моцную фінансавую базу для развіцця мясцовых самакіраванняў і значную частку прыбыткаў бюджэту самакіраванняў за кошт падаходнага падатку.

Рэалізацыя рэформы адміністрацыйна-тэрытарыяльнага падзелу прывядзе да:

- ◆ павелічэння статуса і прывабнасці новых рэгіянальных і муніцыпальных цэнтраў;
- ◆ забеспячэння збалансаванасці эканамічнага развіцця гарадоў рознага ўзроўню, а не толькі сталічнага горада Менска і абласных цэнтраў за кошт іншых рэгіёнаў;

- ◆ вырашэння праблемы перагружанасці сталіцы насельніцтвам;
- ◆ дэмаграфічнага адраджэння рэгіёнаў, сярэдніх і невялікіх гарадоў, сельскіх населеных пунктаў;
- ◆ паляпшэння эфектыўнасці кіравання рэгіёнамі за кошт змяншэння плошчы рэгіёнаў;
- ◆ забеспячэння гнуткасці і эфектыўнасці пры рашэнні мясцовых задач за кошт набліжэння мясцовых і рэгіянальных улад да грамадзян;
- ◆ уліку існуючага прамысловага, транспартнага, рынкавага, экалагічнага патэнцыялу;
- ◆ дэбюракратызацыі і змяншэння колькасці чыноўнікаў за кошт скарачэння колькасці звенняў: замест існуючых трох звенняў «вобласць-раён-сельсавет» будзе створана два звяна «павет-муніцыпалітэт/воласць»;
- ◆ шчыльнасці сувязі рэформы адміністрацыйна-тэрытарыяльнага падзелу краіны з падаткавай рэформай і развіццём мясцовага і рэгіянальнага самакіравання.

29. ЯКІЯ РЭФОРМЫ ПРАПАНОЎВАЕ БХД У САЦЫЯЛЬНА-ЭКАНАМІЧНАЙ СФЕРЫ?

БХД выступае за ўсталяванне ў Беларусі мадэлі сацыяльнай рынкавай гаспадаркі. Сацыяльная рынкавая эканоміка з'яўляецца ладам канкурэнтнага парадку. Гэты пародак закліканы забяспечыць канкурэнцыю ўсоды, дзе яна магчыма, ажыццяўляючы рэгуляванне там, дзе гэта неабходна. Дзяржава мусіць забяспечыць рэалізацыю прынцыпаў канкурэнтнага эканамічнага парадку, асноўнымі прынцыпамі якога з'яўляюцца:

- ◆ цэнавы механізм (інфармацыйная роля цэнаў у рынкавай эканоміцы), які спраўна працуе на ўсіх шматлікіх рынках у нацыянальнай эканоміцы;
- ◆ стабільнасць пакупной здольнасці грошай;
- ◆ адкрытыя рынкі, прыватная ўласнасць як дамінуючая форма ўласнасці ў эканоміцы, эканамічная адказнасць гаспадарчых суб'ектаў за вынікі сваёй дзейнасці;
- ◆ нязменнасць эканамічнай палітыкі, якая стварае спрыяльныя магчымасці для інвестыцыяў у эканоміку і прытоку капіталу, адзінства і комплекснае прымяненне вышэйназваных прынцыпаў.

Рэгулюючымі прынцыпамі канкурэнтнага эканамічнага парадку з'яўляюцца кантроль за дзейнасцю натуральных манаполіяў і антыманапольная палітыка ў іншых галінах, барацьба з нядобрасумленнай канкурэнцыяй, палітыка ў галіне даходаў, мэтай якой з'яўляецца памяншэнне няроўнасці матэрыяльных шанцаў грамадзян Беларусі.

Зыходным пунктам будаўніцтва канкурэнтнага рынкавага парадку, і гэта асабліва важна для Беларусі, з'яўляецца забеспячэнне стабільнасці пакупной здольнасці грошай. У Беларусі павінна быць уведзена нацыянальная валюта (талер), якая ў поўнай меры будзе выконваць функцыі меры кошту, сродку звароту і сродку назапашвання.

Прыватная ўласнасць павінна стаць дамінуючай формай уласнасці ў эканоміцы. Гэта павінна адбыцца ў ходзе транспарантнай і справядлівай прыватызацыі часткі дзяржаўных прадпрыемстваў (за выключэннем тых, якія вырабляюць прадукцыю абароннага прызначэння, прадпрыемстваў чыгуначнага транспарту, трубаправодаў, газасховішчаў, прадпрыемстваў, якія здабываюць стратэгічна важную для Беларусі калійную соль, іншых вытворчасцяў, якія маюць асаблівую важнасць для краіны, прадпрыемстваў, якія вырабляюць алкагольныя напоі і тытунёвую прадукцыю).

Фіскальная палітыка дзяржавы павінна грунтавацца на павазе да падаткаплацельшчыкаў, што павінна выяўляцца ў простых, празрыстых і зразумелых формах вылат падаткаў і збораў. Колькасць падаткаў павінна быць зведзена да мінімуму пры максімальнай прастаце і празрыстасці. Істотныя змены ў падатковым заканадаўстве павінны ўступаць у сілу не раней, чым праз календарны год пасля іх заканадаўчага прыняцця.

Падчас фармавання сістэм **сацыяльнай абароны** мы павінны арыентавацца на тры прынцыпы: яны павінны замацоўваць прынцып асабістай адказнасці, адпавядаць прынцыпу салідарнасці пакаленняў і не парушаць прынцып справядлівасці паслуг. Сістэмы сацыяльнага страхавання павінны ўлічваць розныя патрэбы, жыццёвыя сітуацыі і этапы жыцця чалавека.

Найлепшым для Беларусі шляхам па ўдасканаленню **пенсійнай сістэмы** з'яўляецца ўвядзенне трохузроўневай сістэмы. Яна спалучае, з аднаго боку, салідарнасць пакаленняў, а з другога, – асабістую зацікаўленасць кожнага чалавека ў забеспячэнні сваёй будучыні. Першы ўзровень пенсійнай сістэмы складаюць сацыяльныя пенсіі, другі – працоўныя (страхавыя) і трэці – дадатковыя недзяржаўныя пенсіі. (гл. падрабязней ў п. 34)

Для паляпшэння фінансавання нашай медыцыны мы лічым неабходным паступовы пераход ад бюджэтнага фінансавання медыцыны да сістэмы абавязковага і добраахвотнага медыцынскага страхавання, стварэння роўных умоў для дзяржаўных і прыватных медыцынскіх устаноў.

30. ЯКОЙ БАЧЫЦЬ БХД СУДОВУЮ СІСТЭМУ?

Хрысціянскія дэмакраты лічаць неабходным стварэнне ў Беларусі судова-прававой сістэмы, якая ў стане забяспечыць функцыянаванне прававой дзяржавы. Гэта прадугледжвае замацаванне самастойнасці і незалежнасці судовай

улады як асноўнага гаранта правоў і свабоды грамадзян. У беларускім заканадаўстве ў адпаведнасці з каштоўнасцямі хрысціянскай дэмакратыі павінны быць зацверджаны дэмакратычныя прынцыпы дзейнасці, арганізацыі і самаарганізацыі праваахоўных органаў, якія адпавядаюць агульнапрызнаным нормам міжнароднага права.

БХД лічыць неабходным зрабіць суд галоўным органам у сістэме праваахоўных органаў. Гэта патрабуе змены статуса суда, пераўтварэння яго ў самастойны і незалежны орган улады з удакладненнем яго прызначэння як арбітра ў спрэчках бакоў і як абаронцу правоў грамадзяніна. Суд павінен знаходзіцца па-за межамі ўплыву прыватных інтарэсаў і быць па-за палітычнай барацьбой. Судовая рэформа павінна карэнным чынам змяніць прававы статус суддзяў, замацаваць іх незалежнасць, забяспечыць незмяняльнасць і недатыкальнасць, прыстойнае матэрыяльна-бытавое і сацыяльнае становішча. Гарантыі судзейскай незалежнасці ад выканаўчай улады, мясцовых, палітычных і іншых уплываў забяспечваюцца праз новы парадок фармавання судзейскага корпуса.

БХД лічыць неабходным стварыць чатырохузроўневую сістэму агульных судаў. Гэта забяспечыць неабходную дэцэнтралізацыю і незалежнасць судовай сістэмы ад выканаўчых органаў, мясцовых самакіраванняў, прыватных і іншых уплываў. Першым звяном сістэмы агульных судаў павінен стаць міравы суддзя, у кампетэнцыі якога знаходзіцца разгляд малазначных грамадзянскіх спраў, асобных катэгорыяў крымінальных спраў і спраў аб адміністрацыйных правапарушэннях. Асноўным звяном судовай сістэмы з'яўляецца акружны суд, у кампетэнцыі якога разгляд крымінальных і грамадзянскіх спраў. Акружны суд дзейнічае на міжмуніцыпальным узроўні.

СУДДЗІ АКРУЖНОГА СУДА АБІРАЮЦА НАСЕЛЬНІЦТВАМ АДПАВЕДНЫХ АДМІНІСТРАЦЫЙНА-ТЭРЫТАРЫЯЛЬНЫХ АДЗІНАК ТЭРМІНАМ НА 10 ГАДОЎ.

(кандыдатуры для абрання мусяць адпавядаць шэрагу крытэраў, у тым ліку, мець адпаведную юрыдычную адукацыю)

Праверачнай інстанцыяй і судом першай інстанцыі па асабліва цяжкіх злачынствах з'яўляецца павятовы (Мінскі акружны) суд. На ўзроўні акружных і павятовых судаў мэтазгодна ўвядзенне інстытуту прысяжных для разгляду складаных крымінальных спраў. Вышэйшай судовай інстанцыяй з'яўляецца Вярхоўны Суд. Ён правярае судовыя пастановы ў парадку нагляду.

Канстытуцыйны Суд ажыццяўляе нагляд за адпаведнасцю законаў і іншых нарматыўных актаў Канстытуцыі і міжнародна-прававым абавязальніцтвам Рэспублікі Беларусь. Прыняцце Канстытуцыйным Судом заключэння аб неадпаведнасці закона, міжнароднай дамовы або іншага абавязальніцтва, указа Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Канстытуцыі або міжнародна-прававым пактам, якія ратыфікаваны Рэспублікай Беларусь, прыпыняе іх дзеянне, а праз

два месяцы, ў выпадку іх неперагляду Парламантам або Прэзідэнтам, спыняе іх дзеянне на тэрыторыі краіны.

Гаспадарчыя суды вырашаюць усе спрэчкі ў галіне эканамічных адносін паміж усімі ўдзельнікамі гаспадарчай дзейнасці ў незалежнасці ад форм уласнасці. У аснове юрысдыкцыі гэтых судаў знаходзіцца прынцып абароны правоў і законных інтарэсаў усіх суб'ектаў гаспадарання.

Стварэнне судаў для непаўнагадовых запатрабавана з-за неабходнасці асаблівай увагі да асобы непаўнагадовага, высвятлення чыннікаў, якія сталі падставай для здзяйснення правапарушэння, а таксама вызначэння асаблівых мер пакарання.

31. ЗА ЯКІЯ ЗМЭНЫ БХД ВЫСТУПАЕ Ў ГАЛІНЕ АБОРОНЫ?

БХД прапаноўвае усталяваць колькасць беларускай арміі на ўзроўні 65 тыс. чалавек. Фармаванне арміі будзе адбывацца як на прафесійнай аснове, так за кошт прызыву тэрмінам на 6 месяцаў. Падчас праходжання тэрміновай ваеннай службы будзе зроблены ўхіл менавіта на ваеннай падрыхтоўцы: навучанне ваеннай справе, рэгулярныя і частыя стрэльбы, правядзенне часткі службы ў палявых умовах. Усе аспекты тэрміновай службы, якія не тычацца прафесійнай падрыхтоўкі ваенных, павінны быць ліквідаваны. Беларускае войска мусіць быць забяспечана сучаснай тэхнікай, афіцэры і салдаты павінны несці службу ў належных умовах і мець годнае забеспячэнне.

Будзе дадзена магчымасць у поўнай меры рэалізаваць канстытуцыйнае права на альтэрнатыўную службу. Грамадзяне, якія з-за рэлігійных, пацэфісцкіх ці іншых абгрунтаваных перакананняў не могуць прайсці 6-месячную ваенную падрыхтоўку, будуць мець права на альтэрнатыўную службу.

Праблема «дзедаўшчыны» або нестатутных адносін будзе вырашана кардынальна – кароткі 6-месячны тэрмін праходжання тэрміновай службы ў сукупнасці з паасобнай службай кожнага набору прызыўнікоў і адказнасцю афіцэраў за нестатутныя адносіны.

Будуць ліквідаваны ўнутраныя войскі як асобная структурная адзінка вайсковага тыпу ў складзе Міністэрства ўнутраных спраў. Сілы спецыяльнага прызначэння і хуткага рэагавання застануцца ў складзе МУС. Часткова функцыі, якія сёння выконваюць унутраныя войскі па падтрыманню канстытуцыйнага парадку і тэрытарыяльнай абароне, будуць перададзены новаму ваеннаму ўтварэнню – Беларускаму нацыянальнаму Легіёну.

Беларускі нацыянальны Легіён – элітны касцяк беларускай арміі. Будзе фармавацца на прафесійнай аснове і яго колькасць будзе складаць каля 20 тыс. чалавек. Беларускі нацыянальны Легіён будзе грунтавацца на беларускім

патрыятызме і нацыянальным духу, як надзейная гарантыя незалежнасці Беларусі. Беларускі нацыянальны Легіён будзе забяспечаны самымі лепшымі ўзорамі сусветнага ўзбраення, у ім будзе падтрымлівацца высокі баявы дух і прафесійны ўзровень. У структуры Беларускага нацыянальнага Легіёну будуць пяхотныя, бранетанкавыя, ваенна-дэсантныя, ваенна-паветраныя, тылавыя, медычныя адзінкі, а таксама ваенны спецназ. Размяшчэнне пяхотных батальёнаў будзе заснавана на тэрытарыяльным прынцыпе.

32. ЯКІЯ МЕРЫ БХД ПРАПАНОЎВАЕ ПА ПАДТРЫМЦЫ СЯМ'І?

БХД прапаноўвае праграмы па падтрымцы інстытута сям'і, сярод якіх сямейная медыцына, сямейны капітал, жыллё, сямейнае прадпрыемальніцтва.

БХД лічыць неабходным увесці інстытут сямейнага лекара. Ён павінен мець высокую кваліфікацыю, валодаць ведамі і навыкамі не толькі ў галіне тэрапіі, але і ў галіне сумежных вузкіх спецыяльнасцяў. Сямейны лекар патрэбны для пастаяннага назірання ўсіх чальцоў сям'і, у задачы якога ўваходзяць: поўнае першаснае абследаванне, штогадовая дыягностыка, правядзенне медычных працэдур і лячэнне. Сямейная медыцына дае магчымасць у некалькі разоў скараціць час пацыента на абследаванне і дыягностыку. За кошт таго, што сямейны лекар забяспечвае бесперапыннае назіранне за здароўем пацыента, захворванне фіксуецца на ранняй стадыі, а гэта заклад эфектыўнага лячэння.

Сямейны капітал арыентаваны на стымуляванне нараджэння другіх і наступных дзяцей, а таксама на інвестыцыі ў чалавечы капітал краіны. Простыя арыфметычныя падлікі гавораць, што для павелічэння колькасці насельніцтва неабходна, каб сям'і нараджалі трох і болей дзяцей. Па дадзеных перапісу насельніцтва 2009 года, сярод сям'яў з дзецьмі больш за 66% мелі адно дзіця, 28% – два дзіцяці і толькі каля 5% былі шматдзетнымі. Між тым, дэмаграфічныя ўстаноўкі насельніцтва сведчаць пра жаданне мець другога дзіця, і стрымліваючым фактарам у гэтым пытанні з'яўляюцца эканамічныя меркаванні. Стварэнне сямейнага капіталу дазволіць узмацніць планы сямей па нараджэнні другіх і наступных дзяцей. Сямейны капітал можа быць выкарыстаны на санаторна-курортнае адраўленне, медыцынскае абслугоўванне, паляпшэнне жыллёвых умоў сям'і, адукацыю.

Для вырашэння жыллёвага пытання БХД прапануе сям'ям з двума дзецьмі выдаваць ільготныя крэдыты на будаўніцтва жылля, акрамя ільготнага крэдыту – пагашаць за кошт дзяржаўнага бюджэту 50% кошту жылля, а сям'ям з трыма дзецьмі і болей дзецьмі –поўнасцю пагашаць кошт жылля. Акрамя таго, на паляпшэнне жыллёвых умоў можна будзе выкарыстаць сямейны капітал, што асабліва актуальна для маладых сям'яў.

Пазіцыі і планы БХД у сферы сямейнай палітыкі:

- ◆ павялічыць аднамаментную выплату пры нараджэнні дзіцяці да 2 000 еўра, пры нараджэнні другога і наступных дзяцей – да 3 000 еўра ў эквіваленце. Штомесячную дапамогу на дзіця да 3-х гадоў усталюваць у памеры не меншым за пражытковы мінімум.
- ◆ уключаць у працоўны стаж жанчыны час яе знаходжання ў адпачынку па дагляду за дзецьмі;
- ◆ аддаваць прыярытэт дзіцячым дамам сямейнага тыпу, умацоўваць эканамічныя стымулы сем'ям браць дзяцей на выхаванне;
- ◆ прыняць нацыянальную праграму “Сямейная медыцына”, якая прадугледжвае ўвядзенне сямейных лекараў – тэрапеўтаў з ведамі ў сумежных вузкаспецыяльных галінах медыцыны;
- ◆ прыняць нацыянальную праграму “Сямейны капітал”, які стане крыніцай для паляпшэння жыллёвых умоў маладых сем'яў, медыцынскага і санаторна-курортнага абслугоўвання, адукацыі;
- ◆ развіваць бяспечную даступную інфраструктуру для сям'яў: дзіцячыя садкі (дзяржаўныя, прыватныя і муніцыпальныя), школы, дзіцячыя пляцоўкі і месцы для адпачынку сем'яў і г.д.

БХД прапаноўвае дыферэнцыяваны падыход да надзялення сям'і жыллём. Напрыклад, для сельскай мясцовасці і малых гарадоў апраўдана ўвесці больш лагодныя ўмовы набывання жылля сем'ямі. Зыходзячы з неабходнасці замацавання насельніцтва, прыцягнення спецыялістаў, а таксама з улікам больш нізкіх коштаў на жыллё ў сельскай мясцовасці і малых гарадах, мэтазгодна сем'ям з двума дзецьмі прадастаўляць беспрацэнтныя займы на жыллё, а сем'ям з трыма і больш дзецьмі – прадастаўляць ва ўласнасць жыллё за дзяржаўны кошт. Дадзеныя дадатковыя палёгкі ў атрыманні жылля ў сельскай мясцовасці і малых гарадах будуць садзейнічаць прыцягненню сем'яў з горада. Пры чым на павятовым узроўні, а таксама ў муніцыпалітэтах і валасцях могуць існаваць дадатковыя магчымасці для вырашэння жыллёвага пытання для сем'яў.

Сямейнае прадпрымальніцтва з'яўляецца механізмам, які будзе спрыяць умацаванню сям'і і адраджэнню ў нашым грамадстве сямейных каштоўнасцяў. Сямейнае прадпрымальніцтва мае перадусім не эканамічнае, а сацыяльнае значэнне. Сямейнае прадпрымальніцтва праз гаспадарчую дзейнасць спрыяе ўмацаванню інстытуту шлюбу ў грамадстве.

Сямейнае прадпрымальніцтва з'яўляецца спосабам самазанятасці – індывідуальнай працоўнай дзейнасці і мяжуе з найдрабнейшым бізнесам. Ва ўмовах сямейнай справы магчыма гнуткасць працоўнага дня і падзел працы. Гэта дазваляе часткова ўцягваць у вытворчасць і тыя катэгорыі насельніцтва, якія інакш былі б «за бортам»: жанчын з дзецьмі, навучэнцаў і іншыя катэгорыі асоб, неканкурэнтаздольных на звычайных рынках працоўнай сілы. Для дзяцей і падлеткаў пасільны ўдзел у сямейнай справе – найбольш мяккі і сацыяльна прымальны спосаб ўключэння ў працоўную дзейнасць і прадпрымальніцтва.

33. ЯК БХД БАЧЫЦЬ РЭФОРМУ СІСТЭМЫ АДУКАЦЫІ?

Прыярытэтам пачатковай і сярэдняй адукацыі БХЛ лічыць выхаванне асобы, якая будзе годнай часткай грамадства. Настаўнікі не павінны займацца акрамя сваіх непасрэдных абавязкаў яшчэ іншымі відамі дзейнасці, якія навешваюцца сёння чыноўнікамі ад адукацыі. Высокі ўзровень заробатнай платы настаўнікаў, які паступова павінен быць павялічаны да сярэднеўрапейскага ўзроўню, і высокі сацыяльны статус прафесіі гарантуюць павышэнне якасці адукацыі. Неабходна вярнуць павагу ў грамадстве да прафесіі настаўніка, як гэта было раней у Беларусі.

БХД прапаноўвае развіваць дыферэнцыяцыю сярэдняй адукацыі: профільныя сярэднія навучальныя ўстановы з паглыбленым вывучэннем пэўных прадметаў. Падзел старэйшых класаў на профілі дазволіць больш эфектыўна выкарыстоўваць час навучання ў плане развіцця індывідуальных схільнасцяў вучняў, пазбягаць іх хранічнага адставання і заахвочваць да засваення новых ведаў адпаведна іх інтарэсам. Дадзены этап навучання з'яўляецца падрыхтоўкай да ўласна прафесійнай дзейнасці і паступлення ў вышэйшыя навучальныя ўстановы.

Асаблівы ўхіл у выхаваўчым і навучальным працэсах у сярэдняй школе трэба надаць патрыятычнаму выхаванню, вывучэнню нацыянальнай беларускай мовы, гісторыі і літаратуры. Трэба развіваць беларускамоўную адукацыю праз стварэнне беларускамоўных дзіцячых садкоў, школ і класаў.

БХД выступае за абавязковае вывучэнне ў сярэднеадукацыйных навучальных установах асноў хрысціянскай культуры і этыкі. Дзеля гэтага неабходна адкрыць у педагагічных установах адпаведную спецыяльнасць для падрыхтоўкі кваліфікаваных педагогаў. Школьны курс па асновах хрысціянскай культуры і этыкі будзе накіраваны на вывучэнне базавых прынцыпаў хрысціянскіх канфесіяў у Беларусі, іх развіцця, гісторыі, а таксама на іх мірнае суіснаванне з нехрысціянскімі традыцыямі ў Беларусі – юдаізмам і ісламам.

БХД выступае за ўвядзенне ў сярэднеадукацыйных навучальных установах абавязковага факультатывага прадмету – «рэлігійная адукацыя». Выкладчыкамі гэтага прадмету стануць прадстаўнікі адпаведнай рэлігійнай канфесіі Беларусі (наведванне вучнямі прадмету будзе ажыццяўляцца па заяве бацькоў, бацькі таксама маюць права выбраць для свайго дзіця вывучэнне асноў адной з канфесій, альбо прадмета «этыка»).

Улічваючы патрэбы беларускай эканомікі ў кадрах працоўных спецыяльнасцяў, БХД надае асаблівую увагу развіццю сярэдне-тэхнічных і сярэдне-спецыяльных навучальных устаноў.

Для нас важна пераадолець ізаляванасць беларускай адукацыі ад еўрапейскіх і сусветных працэсаў, неабходна далучыцца да Балонскага працэсу, ажыццявіць узаемнае прызнанне дыпламаў з развітымі краінамі свету. Трэба пазбавіць вышэйшую адукацыю ад застарэлых схем і падыходаў. Беларускія студэнты мусяць мець магчымасць праходзіць частку свайго навучання ў іншых установах Беларусі і за мяжой. Вышэйшыя навучальныя ўстановы павінны карыстацца аўтаноміяй, то бок самастойна выбіраць свае органы кіравання і займацца падборам кадраў, ажыццяўляць навучальную, навуковую і гаспадарча-фінансавую дзейнасць, мець статут і г.д. У вышэйшых навучальных установах неабходна існаванне студэнцкага самакіравання. Для вышэйшай адукацыі і навукі мусіць быць уласцівая акадэмічная свабода, якая засноўваецца на двух галоўных прынцыпах.

БХД выступае за пашырэнне ў сферы вышэйшай адукацыі беларускай мовы. У гэтым працэсе мэтазгодна прытрымлівацца эканамічных стымулаў, а менавіта вярнуць практыку надбавак да заробку тых выкладчыкаў, якія чытаюць свае лекцыі па-беларуску. Але ў якасці пілотнага праекту беларусізацыі вышэйшай адукацыі БХД лічыць неабходным стварэнне Беларускага Нацыянальнага ўніверсітэта на базе Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. У новым Нацыянальным ўніверсітэце паступова ўсё выкладанне перавесці на беларускую мову. Пры гэтым БХД выступае за захаванне магчымасці атрымання вышэйшай адукацыі і на іншых мовах, напрыклад, на расейскай і ангельскай мовах.

Мы лічым, што ў Беларусі могуць існаваць навучальныя установы розных форм уласнасці, як дзяржаўныя, так і прыватныя. Дзяржаўная пачатковая і сярэдняя адукацыя мусяць заставацца бясплатнымі, таксама бясплатнай мусіць быць часткова і вышэйшая адукацыя. Паколькі адукацыя з'яўляецца важнай умовай паспяховай прафесійнай рэалізацыі, то яна мусіць быць у роўнай ступені дасяжная як заможным грамадзянам, так і тым грамадзянам, якія не могуць сабе дазволіць аплачваць навучанне. Неабходна стварыць адпаведныя ўмовы для існавання развітай сістэмы грантаў на навучанне і спецыяльных стыпендыяў для адораных і паспяховых студэнтаў. У дадзеным працэсе пажаданы самы актыўны ўдзел прыватнага бізнесу ў кантэксте яго сацыяльнай адказнасці.

Будзе адменена антыканстытуцыйнае прымусовае размеркаванне, якое парушае правы чалавека і з'яўляецца эканамічна неэфектыўным інструментам замацавання спецыялістаў на месцах. Для вырашэння кадровага пытання будуць дзейнічаць матэрыяльныя стымулы і выключныя сацыяльныя гарантыі.

Для пачатковай і сярэдняй адукацыі мэтазгодна існаванне такой альтэрнатывы, як сямейная альбо хатняя адукацыя. Трэба развіваць сямейную адукацыю як сістэму, якая мае сваёй мэтай даць магчымасць бацькам самім арганізоўваць адукацыю дзяцей у той ступені, якую самі бацькі вызначаць, пры належным дзяржаўным кантролі за працэсам і вынікамі сямейнай адукацыі.

34. ЯКОЙ ПАВІННА БЫЦЬ ПЕНСІЙНАЯ СІСТЭМА БЕЛАРУСІ?

Сацыяльная палітыка БХД накіравана на паляпшэнне жыццёвых шанцаў людзей і іх суіснаванне ў грамадстве.

Падчас фармавання сістэм сацыяльнай абароны БХД арыентуецца на тры прынцыпы: яны павінны замацоўваць прынцып асабістай адказнасці, адпавядаць прынцыпу салідарнасці пакаленняў і не парушаць прынцып справядлівасці паслуг.

Фінансавай базай сацыяльнай абароны БХД бачыць адмысловыя пазабюджэтныя дзяржаўныя фонды – Пенсійны фонд, Фонд сацыяльнага страхавання на выпадак часовай непрацаздольнасці, мацярынства і няшчасных выпадкаў, Дзяржаўны фонд медыцынскага страхавання і рэгіянальныя фонды абавязковага медыцынскага страхавання.

Існуючая ў Беларусі пенсійная сістэма вычарпала сябе і ўжо зараз не можа забяспечваць годнага існавання грамадзян пенсійнага ўзросту.

БХД бачыць паляпшэнне ўзроўню жыцця грамадзян пенсійнага ўзросту і непрацаздольных грамадзян за кошт спалучэння абавязковага і дадатковага добраахвотнага пенсійнага страхавання, размеркавальных і накапляльных механізмаў фінансавання.

Найлепшым для Беларусі шляхам па ўдасканаленню пенсійнай сістэмы з'яўляецца ўвядзенне трохузроўневай сістэмы. Яна спалучае, з аднаго боку, салідарнасць пакаленняў, а з другога, – асабістую зацікаўленасць кожнага чалавека ў забеспячэнні сваёй будучыні.

Першы ўзровень пенсійнай сістэмы складаюць сацыяльныя пенсіі, другі – працоўныя (страхавыя) і трэці – дадатковыя недзяржаўныя пенсіі.

Сацыяльныя пенсіі гарантуюцца дзяржавай. Сродкі на першую ступень паступаюць у выглядзе адмысловых унёскаў наймальнікаў і прадпрымальнікаў у дзяржаўны Пенсійны фонд. Памер гэтай часткі пенсіі мусіць адпавядаць пражыткавай сярэдняму заробку па краіне.

Другая ступень уяўляе накапляльную сістэму, якая прадугледжвае персанальныя рахункі ў Накапляльным фондзе як частцы дзяржаўнага Пенсійнага фонду. Выплаты ў Накапляльны фонд паступаюць як ад дзяржавы, так і прыватных асоб. Накапляльны фонд скіроўвае свае сродкі ў каштоўныя паперы і іншыя фінансавыя інструменты для атрымання прыбытку. Прыбыткі Фонда накіроўваюцца на выплату другой накапляльнай часткі пенсіі. Пасля смерці пенсіянера рэшту яго назапашванняў у Накапляльным фондзе атрымліваюць яго спадкаемцы. Накапляльны фонд уключае ў сябе таксама прафесійнае пенсійнае страхаванне асобных катэгорыяў работнікаў.

Трэці ўзровень уяўляе сабой дадатковую і добраахвотную частку пенсійнай сістэмы. Грамадзяне могуць ствараць дадатковыя назапашванні для сваёй будучай пенсіі, робячы ўнёскі ў прыватныя пенсійныя фонды. Грашовыя сумы, сплочаемыя ў прыватныя фонды, інвестуюцца ў каштоўныя паперы, акцыі і іншыя інвестыцыйныя праекты. У выніку, заробленыя дывідэнды могуць павялічваць выплочваемыя сумы пенсійнага фонду.

Сацыяльныя віды пенсіяў па інваліднасці, па дагляду, па адсутнасці карміцеля павінны адпавядаць памеру сярэдняга заробка па краіне.

БХД выступае за:

- ◆ стварэнне Накапляльнага пенсійнага фонду і персанальных накапляльных рахункаў, на якія работнікі адлічваюць да 6,5% свайго заробку;
- ◆ перадачу ў Накапляльны пенсійны фонд не менш за 25% акцыяў буйных дзяржаўных прадпрыемстваў або 25% сродкаў ад прыватызацыі дзяржаўнай маёмасці;
- ◆ паступовае пераразмеркаванне абавязковай страхавой нагрузкі паміж працадаўцамі і работнікамі;
- ◆ удасканаленне механізма стымулявання больш позняга выхаду на пенсію;
- ◆ спрыянне прысутнасці сталых людзей на рынку працы;
- ◆ у якасці пенсійнай мадэлі мы прапануем прынцып, пры якім людзі будучы мець магчымасць сыходзіць на пенсію, як і цяпер – жанчыны з 55 гадоў, мужчыны з 60 гадоў. Аднак калі яны дапрацуюць да пэўнага устаноўленага ўзросту, напрыклад да 65 гадоў, то памер сацыяльнай пенсіі будзе значна павялічаны.

Дзеля гарантаванага фінансаванага забеспячэння, фонды мусяць валодаць не толькі грашовымі сродкамі ад выплат працуючага насельніцтва, але і акцыямі вядучых беларускіх прадпрыемстваў. **Мы лічым неабходным перадачу да 30 % акцый Беларускалія і некаторых іншых прыбытковых прадпрыемстваў сацыяльным фондам дзеля гарантавання годнага пенсійнага забеспячэння, падтрымкі мацярынства і сацыяльнай абароны сучаснага і будучага пакаленняў грамадзян Беларусі.**

35. РЭФОРМА СІСТЭМА АХОВЫ ЗДАРОЎЯ

БХД імкнецца, каб у Беларусі, незалежна ад даходаў, узросту і рызыкі, кожны чалавек атрымліваў якаснае, набліжанае да месца пражывання медыцынскае забеспячэнне.

Для паляпшэння фінансавання нашай медыцыны мы лічым неабходным паступовы пераход ад бюджэтнага фінансавання медыцыны да сістэмы абавязковага і добраахвотнага медыцынскага страхавання, стварэння роўных умоў для дзяржаўных і прыватных медыцынскіх устаноў.

Абавязковае медыцынскае страхаванне не патрабуе фінансавых расходаў з боку грамадзянаў краіны і мусіць забяспечваецца Фондам абавязковага медыцынскага страхавання. Кожны грамадзянін Беларусі з моманту нараджэння мусіць мець абавязковую медычную страхоўку за кошт Фонду.

Мы бачым неабходнасць правядзення рэформы першаснай тэрапеўтычнай дапамогі з увядзеннем такіх інстытутаў, як сямейныя лекарны і прыватныя медыцынскія кабінеты першага (нізавога) ўзроўню медыцынскай дапамогі.

БХД выступае за:

- ♦ вызначэнне дакладных дзяржаўных абавязальніцтваў у дачыненні да відаў і аб'ёмаў медыцынскай дапамогі насельніцтву. Гэта прадугледжвае ўвядзенне базавага набору медыцынскай дапамогі за кошт абавязковага медыцынскага страхавання;
- ♦ прырост выдаткаў на ахову здароўя на 1,5% ад ВУП кожныя 2-3 гады і давядзенне гэтага паказніка да 10-12% ад ВУП;
- ♦ адлічэнне ў фонд абавязковага медыцынскага страхавання сродкаў ад абароту спіртных напояў, табачных вырабаў, гульнявога бізнесу, штрафаў за экалагічныя парушэнні;
- ♦ увядзенне празрыстага механізму суплацяжоў насельніцтва пры аказанні медыцынскай дапамогі: **набыццё хворымі лекаў, харчаванне за свой кошт, выкарыстанне асабістай паспелай бялізны і посуду ў стацыянары. Суплацяжы, якія ўносіць грамадзянін за год, не павінны перавышаць сумы мінімальнага месячнага заробку па краіне.**
- ♦ папраўкі ў дзеючае падатковае заканадаўства, якія прадугледжваюць вылік асабістых выдаткаў на медыцынскую дапамогу з базы падаткаабкладання пры вылічэнні падаходнага падатку.
- ♦ інфармацыйную сістэму маніторынгу дзяржаўных гарантыяў у галіне аховы здароўя разам са стварэннем для гэтых мэт адмысловага цэнтра – Цэнтральнага НДІ арганізацыі і інфарматызацыі аховы здароўя;

- ◆ маніторынг коштаў на платныя медыцынскія паслугі дзяржавай шляхам паведамляльнага характару рэгістрацыі прэйскурантаў коштаў;
- ◆ ільготы арганізацыям і асобам, якія займаюцца медыцынскай дабрачыннасцю;
- ◆ ажыццяўленне механізму дэцэнтралізацыі сістэмы забеспячэння лекамі;
- ◆ гарманізацыю заканадаўства ў сферы лекавага звароту і фармацэўтычнай дзейнасці з міжнароднымі дакументамі;
- ◆ узмацненне дзяржаўнай падтрымкі айчынай медыцынскай і фармацэўтычнай прамысловасці з мэтай зніжэння дэфіцыту айчынных і высокіх коштаў імпартных лекавых сродкаў і вырабаў медыцынскага прызначэння;
- ◆ удасканаленне структуры санітарна-эпідэміялагічнай службы шляхам узбудування устаноў, стварэння міжмуніцыпальных і міжрэгіянальных лабараторных цэнтраў і цэнтраў Дзяржэпіднагляду;
- ◆ накіраванне эканоміі сродкаў на развіццё аховы здароўя і матэрыяльнае стымуляванне працы медыцынскіх работнікаў.

36. ПОГЛЯД БХД НА ПРЫВАТНУЮ ЎЛАСНАСЦЬ

Прыватная ўласнасць павінна стаць дамінуючай формай уласнасці ў эканоміцы. Гэта павінна адбыцца ў ходзе транспарэнтнай і справядлівай прыватызацыі часткі дзяржаўных прадпрыемстваў (за выключэннем тых, якія вырабляюць прадукцыю абароннага прызначэння, прадпрыемстваў чыгуначнага транспарту, трубаправодаў, газасховішчаў, прадпрыемстваў, якія здабываюць стратэгічна важную для Беларусі калійную соль, іншых вытворчасцяў, якія маюць асаблівую важнасць для краіны, прадпрыемстваў, якія вырабляюць алкагольныя напоі і тунёвую прадукцыю).

БХД зыходзіць з таго, што прыватная ўласнасць з'яўляецца элементам, які забяспечвае ў рынкавай эканоміцы прыняцце гнуткіх дэцэнтралізаваных рашэнняў, асабліва ў галіне інвестыцыяў. Больш за тое, прыватная ўласнасць з'яўляецца умовай рэалізацыі свабоды індывіда. Калі ў грамадстве пануе калектыўная ўласнасць на сродкі вытворчасці, тады усталёўваецца панаванне над індывідам эканамічнай улады, якая, карыстаючыся сваёй магутнасцю, абмяжоўвае яго свабоду. У выніку індывід ў межах сацыяльнага парадку мае слабую і самастойную пазіцыю.

Прыватная ўласнасць гарантуе чалавеку незалежнасць, свабоду і самастойнасць. Прыватная ўласнасць знаходзіцца, такім чынам, у цеснай сувязі з асабістай годнасцю і асабістымі правамі чалавека. Прыватная ўласнасць служыць выразнаму вылучэнню і размежаванню кампетэнцыяў і сфер адказнасці ў эканоміцы. Яна адпавядае патрэбнасці чалавека ў бяспецы і клопаце, што перадусім мае значэнне для сям'і.

Прыватная ўласнасць прадпрымальнікаў і грамадзянаў краіны мусіць быць недатыкальная.

БХД настойвае на правядзенні заканадаўчых рэформаў, каторыя забароняць дзяржаве пазбаўляць грамадзян краіны прыватнай уласнасці. БХД выступае за недатыкальнасць прыватнага жылля, гаспадаркі і ўсей рухомай і нерухомай маёмасці грамадзянаў. Дзяржава не мусіць мець права канфіскацыі зямлі, а таксама любой іншай маёмасці што знаходзіцца у прыватнай уласнасці, за выключэннем выпадкаў буйных эканамічных злачынстваў, пасля адпаведнага судовага рашэння.

37. ЯКОЙ БХД БАЧЫЦЬ РОЛЮ ЦАРКВЫ Ў ГРАМАДСТВЕ?

Хрысціянства стала падмуркам беларускай дзяржаўнасці, нацыянальнай палітыкі і культуры. Часы найвялікшага росквіту Беларусі былі неадрыўна звязаныя з развіццём хрысціянства на беларускіх землях. Таму эфектыўная і ўстойлівае развіццё беларускага грамадства ў сацыяльных, эканамічных, культурных і палітычных галінах магчыма толькі на падмурку хрысціянскіх каштоўнасцей.

Толькі прыняцце большасцю грамадства хрысціянскай этыкі працы і культуры дачыненняў можа стварыць маральную базу для пераменаў, устойлівага развіцця краіны і выкаранення карупцыі.

Таму спрыянне як мага большай сацыяльнай і палітычнай адказнасці і актыўнасці хрысціян БХД бачыць адной з прыярытэтных партыйных задач. Толькі праз асабісты прыклад актыўнага удзелу сумленных хрысціянаў-прафесіяналаў у палітычным і грамадскім жыцці краіны, нормы хрысціянскай этыкі могуць быць распаўсюджаны і прыняты ўсім грамадствам.

Хрысціянская этыка працы і культуры дачыненняў – з'яўляецца асновай для пабудовы унутрыпартыйных узаемадачыненняў і працы партыі ў грамадстве.

Царкоўныя арганізацыі таксама як і грамадскія арганізацыі павінны мець магчымасць свабодна ўзнікаць і дзейнічаць. БХД выступае за рэгістрацыю царкоўных суполак заяўным прынцыпам. Рэгістрацыя рэлігійнай арганізацыі з'яўляецца яе правам, а не абавязкам. Гэта значыць, што дзяржаўная рэгістрацыя царкоўных суполак не павінна быць абавязковай, калі самі су-

полкі не лічаць яе патрэбнай. Недапушчальна любое ўмяшальніцтва дзяржавы ў справы царкоўных арганізацыяў, за выключэннем выпадкаў, калі маюць месца парушэнні закона.

Царкоўныя арганізацыі акрамя ўласна рэлігійнай дзейнасці могуць ажыццяўляць і царкоўна-сацыяльную актыўнасць – дабрачынныя акцыі і мерапрыемствы, нядзельныя школы і царкоўныя пачатковыя школы, удзельнічаць у ажыццяўленні сацыяльнай палітыкі ў якасці суб'екта на роўні з грамадскімі арганізацыямі.

Відавочна, што дзяржава не ў стане спраўляцца з усімі сацыяльнымі праблемамі – і БХД выступае за дэлеганне як мага большага ўдзелу ў іх вырашэнні цэрквам. Цэрквы могуць годна рупіцца пра сіротаў, людзей сталага веку, аказваць дапамогу ў рэабілітацыі нарка- і алказалежных. Адначасова дзяржава мусіць аказваць бюджэтную падтрымку тым арганізацыям і ініцыятывам, якія актыўна займаюцца дабрачыннасцю. БХД – за перадачу ва ўласнасць такім цэрквам пустуючых будынкаў, зямлі для пабудовы рэабілітацыйных цэнтраў, хоспісаў і дзіцячых летнікаў.

БХД за тое, каб грамадзяне і юрыдычныя асобы, якія фінансуюць дабрачынную дзейнасць ільгатаваліся ў аб'ёме не менш як 20% ад падатку на прыбытак.

БХД патрабуе вяртання адабраных савецкай уладай храмаў і капліцаў ва ўласнасць цэркваў. Зямлі, якімі валодалі цэрквы (да 1917 года) у большасці выпадкаў вярнуць немагчыма – але з улікам прымусовай і гвалтоўнай канфіскацыі ў часы камунізму ўлада мусіць прапанаваць участкі пад дапаможныя пабудовы ды царкоўную гаспадарку.

БХД будзе дамагацца таго, каб надаць рэлігійным арганізацыям права на стварэнне ўстановаў духоўнай адукацыі, і ўвядзенне іх у пералік устаноў адукацыі, на роўні з іншымі, замацаванымі заканадаўча, а таксама за ўраўненне ў правах студэнтаў і выкладчыкаў духоўных навучальных устаноў са студэнтамі і выкладчыкамі іншых устаноў адукацыі.

БХД выступае за тое, каб замацаваць за царкоўнымі арганізацыям права на стварэнне агульнаадукацыйных навучальных устаноў.

БХД выступае за рэалізацыю права на свабоду сумлення для ўсіх грамадзянаў краіны. Дзяржава не мае права умешвацца ў рэлігійнае жыццё людзей і рэлігійных супольнасцяў, калі імі не парушаюцца законы Рэспублікі Беларусь.

БХД разглядае свабоду сумлення як свабоду трымацца тых або іншых прынцыпаў, поглядаў і перакананняў, свабоду вызнаваць тую ці іншую рэлігію альбо не вызнаваць ніякай. Згодна з поглядамі БХД, свабода сумлення з'яўляецца найважнейшым правам чалавека ў дэмакратычнай дзяржаве. Свабода веравызнання палягае ў тым, што кожная рэлігійная супольнасць, кожная канфесія мае права свабодна існаваць і развівацца у Беларусі, калі яна не парушае законы Рэспублікі Беларусь.

Кожны чалавек мае права выбіраць форму вызнання той або іншай рэлігіі публічна ці патаемна, аднаасобна ці сумесна з іншымі людзьмі. Не павінна існаваць ніякіх абмежаванняў свабоднаму распаўсюджванню рэлігійных поглядаў і перакананняў. Кожны чалавек павінен мець права на вольнае навучанне асновам выбранай ім рэлігіі, мець права на вольныя рэлігійныя аб'яднанні і царкоўныя суполкі.

38. ЧАМУ ХРЫСЦІЯНЕ ПАВІННЫ ЗАЙМАЦА ПАЛІТЫКАЙ?

Часам апаненты хрысціянскай дэмакратыі сцвярджаюць тэзіс, што хрысціянства і палітыка не сумяшчальныя і сапраўдныя хрысціяне не могуць займацца палітыкай. Аднак каб адказаць на пытанне чаму хрысціяне павінны займацца палітыкай, трэба ўлічваць два аспекты. Адзін з іх, калі мы кажам пра Царкву як містычнае цела Хрыста, а другі аспект – Царква як мірская іерархічная арганізацыя, якая ўключае ў сябе духавенства, манаства і міранаў.

Быць хрысціянінам азначае быць паслядоўнікам Хрыста. Для кожнага хрысціяніна прыкладам з'яўляецца Хрыстос у перыяд яго зямнога жыцця, калі ён працаваў, то бок ва ўзросце ад 14 да 30 гадоў. Усе веруючыя ва Хрыста роўныя ў сваёй годнасці як дзеці Божыя, але адрозныя ў сваіх пакліканнях і задачах.

Такім чынам, калі мы гаворым пра хрысціяніна, які павінен ангажыраваць сябе ў палітыцы, то маем на ўвазе перадусім хрысціяніна-міраніна. У задачы святара не ўваходзіць удзел у палітычным жыцці, але гэта не азначае, што ён не мае свайго меркавання і ў сваёй дзейнасці не засяроджвае

ўвагу ў веруючых на справядлівасці і маралі і не называе справядлівасць і не выкрывае зло. Святар можа даць штуршок да сацыяльнай дзейнасці.

Палітыка, эканоміка і сацыяльнае жыццё ў першую чаргу ёсць клопат хрысціянаў-міранаў, якія разам з неверуючымі жывуць у секулярызаваным грамадстве і сваёй працай дапамагаюць іншым людзям, развіваюць культуру, тэхніку, навуку і сваім удзелам у палітыцы і грамадскім жыцці дапамагаюць паляпшаць жыццёвыя ўмовы.

Палітыка як служэнне.

«І ўсё, што робіце, рабеце ад душы, як для Госпада, а не для чалавека...» (Пасланне апостала Паўла да Каласянаў 3:23) Палітыка з'яўляецца служэннем беларускаму народу. Беларускі народ – пняцце не эфемернае, гэта – усе грамадзяне Беларусі. Гэтая ідэя закладзена ў Святым Письме, дзе гаворыцца, што служэнне з'яўляецца нашай першаснай абавязкам, так як той, хто знаходзіцца перад вамі, з'яўляецца вобразам Божым, і вы павінны служыць бліжняму так, як вы служылі б Творцу.

«Вера, калі не мае спраў, мёртвая сама па сабе» (Пасланне Якава 2:17) Святое Письмо кажа, што вера, калі яна не суправаджаецца справамі, мёртвая. Хрысціянскія дэмакраты лічаць такое разуменне краевугольным каменем сваёй жыццёвай і палітычнай пазіцыі. Адмова ад гэтага прынцыпу ў грамадскім жыцці прыводзіць да панавання зла і несправядлівасці.

39. ЯКІЯ МЭТЫ І КІРУНКІ ДЗЕЙНАСЦІ МОЛАДЗЕВАГА КРЫЛА БХД – МАЛАДЫЯ ХРЫСЦІЯНСКІЯ ДЭМАКРАТЫ (МХД)?

Моладзевая арганізацыя Маладыя Хрысціянскія Дэмакраты (мхд) – з’яўляецца моладзевым крылом БХД. Утворана ў 2009 годзе.

Маладыя Хрысціянскія Дэмакраты – аб’яднанне маладых людзей, пакліканых садзейнічаць фарміраванню ў моладзі Беларусі актыўнай грамадзянскай пазіцыі, заснаванай на хрысціянскіх і патрыятычных каштоўнасцях. МХД прапагандуе сярод моладзі тых ж ідэі і каштоўнасці, за якія змагаецца БХД.

Сярод дзейнасці МХД ёсць наступныя напрамкі:

- ◆ **Культура:** арганізацыя вечароў і святаў да знамянальных дат (Дзень роднай мовы, Дзень Незалежнасці, розныя гістарычныя даты.) Арганізацыя экскурсій і летніх лагераў.
- ◆ **Адукацыя:** лідэрства, пабудова каманды, семінары для кандыдатаў, палітычныя, эканамічныя, журналісцкія, лікбез сумесна з іншымі арганізацыямі і БХД.
- ◆ **Міжнароднае супрацоўніцтва:** усталяванне кантактаў і сумесныя мерапрыемствы з уплывовымі палітычнымі структурамі. Арганізацыя семінараў у іншых краінах, удзел у летніх школах.
- ◆ **Вулічныя акцыі** на найбольш актуальныя для Беларусі тэмы.

Нягледзячы на тое, што МХД – грамадская арганізацыя, яна актыўна прымае ўдзел у выбарах. Каля 40 кандыдатаў было вылучана ў мясцовыя саветы дэпутатаў у 2010 годзе.

Галоўныя прынцыпы МХД – справядлівасць, хрысціянскія каштоўнасці, жаданне дапамагачь і абараняць тых, каму патрэбна дапамога.

Асноўныя кампаніі МХД:

КАМПАНИЯ «МЫ НЕ ЗАБУДЗЕМ!» ініцыяваная Маладымі Хрысціянскімі Дэмакратамі і накіраваная на ўшанаванне памяці зніклых выбітных асобаў беларускай палітыкі і журналістыкі, на прыцягненне ўвагі да гэтай тэмы шырокай грамадскасці, на патрабаванне ад уладаў расследавання справаў зніклых і інфармаванні насельніцтва аб выніках расследавання, на прыцягненне міжнароднай ўвагі.

Згодна з Крымінальным кодэксам, у 2014 годзе сканчаецца тэрмін даўнасці прыцягнення да крымінальнай адказнасці асобаў, якія ўдзельнічалі ў гвал-

тоўным выкраданні Юрыя Захаранкі, Віктара Ганчара, Анатоля Красоўскага, у 2015 годзе – Дзмітрыя Завадскага.

Таму ў беларусаў застаўся роўна год, каб як ніколі біць у званы. Прыцягваць увагу міжнародных супольнасцяў, нагадваць беларускаму грамадству пра тое, што адбылося ў тых трагічных дні 1999-2000 гадоў. Штомесяц 16 чысла – гэта дні памяці зніклых беларускіх палітыкаў і журналістаў.

КАМПАНИЯ Ў АБАРОНУ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ «ВУЧЫМСЯ ПА-БЕЛАРУСКУ».

Асноўная мэта кампаніі – пашырэнне адукацыі і выхавання на беларускай мове.
http://vk.com/mova_dzeczyam

КАМПАНИЯ «ЗА ВЫЗВАЛЕННЕ ПАЛІТВЯЗНЯЎ». Асаблівая ўвага надаецца падтрымцы маладых палітвязняў <http://abarona.info/>.

КАМПАНИЯ «ЗМЯНІ СВЕТА ДА ЛЕПШАГА – АБАРАНІ БЕЛАРУСЬ АД НАРКАТОТЫКАЎ»
Задачай з’яўляецца далучэнне маладых людзей да грамадзянскай кампаніі па прафілактыцы наркакурэння, і кампанію па змяненні заканадаўства, якое рэгулюе права на продаж і распаўсюд наркатычных курьцельных сумесяў.
Дзеянні:

- ◆ Распаўсюд друкаваных матэрыялаў пра шкоду наркакурэння ў ВНУ, школах і да т.п.;
- ◆ Распаўсюд CD -дыска з відэа – матэрыяламі пра шкоду спайса;
- ◆ Збор подпісаў пад зваротам у мясцовыя і рэспубліканскія органы ўлады ў моладзевых аўдыторыях (ВНУ, моладзевыя клубы і да т.п.) з просьбай змяніць закон;
- ◆ Правядзенне флэш-мобаў, відэа-праглядаў, пікетаў і іншых акцый, праца ў сацыяльных сетках і інфармацыя аб праекце ў СМІ.
- ◆ Праца «гарачай лініі» – тэлефона, па якім усе жадаючыя змогуць атрымаць кансультацыю і падрабязней даведацца пра кампанію (плануецца прыняць не менш за 500 званкоў за час правядзення праекта)
- ◆ Адрпраўка подпісаў у органы дзяржаўнай улады

ІНІЦЫЯТЫВА «ВЫРАТУЕМ ЖЫВЁЛ АД БЕСЧАЛАВЕЧНАГА АБЫХОДЖАННЯ!».
Ініцыятыва ставіць мэтай абарону жывёл Беларусі ад жорсткага абыходжання і садысцкую забойстваў.

Ініцыятыва аб’яднала неабаякавых грамадзян Беларусі, абураных масавымі зверскімі забойствамі і катаваннямі жывёл у Мінску і іншых гарадах краіны, а таксама ў адказ на бяздзейнасць уладаў і ўзаконення здзекі над жывёламі.
Задачы ініцыятывы:

Дамагчыся прыняцця Закона Рэспублікі Беларусь аб абароне жывёл.
Дамагчыся ўключэння ў заканадаўчыя нормы:

- ◆ Крмінальнай адказнасці за жорсткае забойства і катаванне жывёл.
- ◆ Зрабіць больш жорсткай адміністрацыйную адказнасць за жорсткае абыходжанне з жывёламі.
- ◆ Адмовіцца ад рэгулявання колькасці безнаглядных жывёл шляхам іх забойстваў. Замест гэтага, па прыкладзе развітых дэмакратычных краін, ўвесці практыку кантрацэпцыі або стэрэлізуцыі з наступным вяртаннем гэтых жывёл у месцы іх адлова арганізацыяй па адлове жывёл.

Арганізацыя Маладых Хрысціянскія Дэмакраты мае вялікі досвед правядзення акцый і кампаній сярод моладзі, зборы подпісаў у моладзевых аўдыторыях і праз інтэрнэт. Прыклады працы ў сацыяльных сетках – групы ў падтрымку палітвязняў: <http://vk.com/club43133647> – больш за 10000 удзельнікаў <http://www.facebook.com/groups/freebelarus.org> – больш за 2 500 удзельнікаў.

Кіраўнік Маладых Хрысціянскіх Дэмакратаў – Марына Хоміч: «Звяртаючыся да ўсёй беларускай моладзі, хацелася б сказаць два словы: «не баяцца». Мы гаспадары свайго жыцця і сваёй краіны. І дазваляць улазіць з нагамі ў нашае жыццё мы не павінныя. Нас, незадаволеных, большасць. Тым больш маладых людзей. Далучайцеся! Толькі разам мы зможам зрабіць нашу краіну сапраўды дэмакратычнай і вольнай!»

40. ЯКІЯ АСНОЎНЫЯ КАМПАНІІ БХД ВЫ ВЕДАЕЦЕ?

КАМПАНІЯ ПА АБАРОНЕ ПРАВОЎ НА СВАБОДУ СУМЛЕННЯ пачалася ў красавіку 2007 года. Яе мэтай быў збор подпісаў за ўнясенне зменаў у дзейны Закон «Аб свабодзе сумлення і рэлігійных арганізацыях». Збор подпісаў стаў адначасова і шырокай інфармацыйнай кампаніяй, што таксама вельмі важна для жыхароў краіны, бо афіцыйныя сродкі масавай інфармацыі замоўчваюць той факт, што прыняты ў 2002 годзе Закон «Аб свабодзе сумлення і рэлігійных арганізацыях» рэзка абмежаваў правы хрысціянскіх канфесій і асобных абшчынаў у правядзенні імі сваёй статутнай дзейнасці, звязанай, у першую чаргу, з пропаведдзю Евангелля. Асобныя палажэнні гэтага Закона супярэчаць Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь і шэрагу міжнародных прававых актаў, падпісаных нашай краінай. Пасля ўступлення Закона ў дзеянне, пачаліся рэпрэсіі супраць вернікаў усіх канфесій (штрафы, адміністрацыйныя арышты, высылка за межы краіны ксяндзоў і пастараў без беларускага грамадзянства).

Ужо ў лютым 2008 г. было сабрана больш за 50 000 подпісаў, якія арганізатары Кампаніі прыклалі да «Калектыўнага звароту грамадзянаў Беларусі» і даслалі ў Канстытуцыйны суд, прэзідэнту Беларусі, у Палату прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь. Таксама подпісы былі накіраваныя ў Еўрапейскі парламент. Кампанія суправаджалася правядзеннем пікетаў, распаўсюдам інфармацыйных матэрыялаў, шырокім асвятленнем ў СМІ.

Кампанія сабрала больш за 50000 подпісаў – самая вялікая колькасць подпісаў, сабраных па-за выбарчымі кампаніямі за ўвесь час існавання незалежнай грамадзянскай супольнасці Беларусі.

У выніку кампаніі практыка масавых рэпрэсій супраць вернікаў была спыненая. Аднак, змяніць закон улады адмовіліся, таму БХД асабліваю увагу надае кантролю за сітуацыяй з правам на свабоду сумлення ў Беларусі.

КАМПАНИЯ БАРАЦЬБЫ З АКУЛЬТЫЗМАМ распачалася напрыканцы 2007 г. з мэтай спыніць на тэлебачанні, радыё, у друкаваных выданнях засілле агрэсіўнай рэкламы акультызму. Па сутнасці, у парушэнне дзейснага заканадаўства, пад выгляд прадпрымальніцкай дзейнасці, акультныя арганізацыі праводзілі псеўда-рэлігійную дзейнасць з мэтай падману грамадзянаў і атрымання звышпрыбытку. «Магі» і «чарадзеі» розных масцей бесперашкодна і адкрыта заклікалі гледачоў, чытачоў і слухачоў да ўдзелу ў акультных рытуалах, небяспечных для духоўнага здароўя і дабрабыту грамадзянаў краіны.

Для дасягнення гэты кампаніі былі праведзены наступныя мерапрыемствы:

- ♦ кіраўніцтвам БХД быў дасланы пісьмовы зварот адносна засілля рэкламы магіі і акультызму ў дзяржаўных СМІ, скіраваны прэзідэнту Рэспублікі Беларусь А. Р. Лукашэнку, у Міністэрства гандлю Рэспублікі Беларусь, у Камітэт дзяржаўнай бяспекі РБ, у Міністэрства адукацыі, Міністэрства інфармацыі, Белтэлерадыёкампанію і рэдакцыю газеты «СБ-Беларусь Сёння». Гэтую ідэю падтрымалі Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі Філарэт, а таксама ўсе пратэстанцкія епіскапы.
- ♦ праведзены збор подпісаў у некаторых гарадах і мястэчках Беларусі, жыхары якіх незадаволеныя прапагандай акультных практык у СМІ.

У выніку 17 чэрвеня 2008 г. на паседжанні Палаты прадстаўнікоў былі ўнесены папраўкі ў закон аб рэкламе, згодна з якімі дзяржавай забараняецца рэклама акультызму ў СМІ.

КАМПАНИЯ «ПАКАЯННЕ» пачалася ў 2007 г. Гэты год для Беларусі быў адзначаны ушанаваннем памяці ахвяраў масавых сталінскіх рэпрэсіяў 1937 г.

Мэта гэтай кампаніі БХД – пакаянне беларускага народу ў тым, што сваім маўчаннем, абьякавасцю, страхам за ўласнае жыццё мы дапусцілі вынішчэнне лепшай часткі сябе, сваёй інтэлігенцыі, культуры, творчай спадчыны, здэкі і забойства мільёнаў нявінных ахвяраў у часы сталінскіх рэпрэсіяў і на працягу ўсяго савецкага часу, а таксама пакаянне ў граху бяспамяцтва, якое можа прывесці да паўтарэння гэтай страшнай трагедыі 20-га стагоддзя. У межах кампаніі ажыццяўляецца дзейнасць па наступных накірунках:

1. Экскурсіі ў Курапаты і іншыя месцы расстрэлаў у Мінску ды ў іншых гарадах Беларусі;

1. Прэзентацыі пра дзейнасць ахвяраў і катаў часоў савецкіх рэпрэсіяў, паказ фільмаў на гэтую тэматыку з правадзеннем далейшых дыскусіяў;

2. Сустрэчы з былымі вязнямі сталінскіх лагераў, наведванне і ўшанаванне іх маладымі актывістамі БХД ды іншых ініцыятываў, збор сродкаў на патрэбы гэтых людзей, дабрачынная падпіска на незалежныя газеты;

3. Збор і распаўсюджванне інфармацыі пра савецкія рэпрэсіі на Беларусі праз дыскі, улёткі, буклеты, адпаведны сайт <http://represii-by.info>, ушанаванне памяці і распаўсюд інфармацыі пра міжнародны дзень памяці ахвяраў палітычных рэпрэсіяў 30 кастрычніка, а таксама пра 29 кастрычніка 1937 г. – чорны дзень гісторыі беларускай культуры, калі ў Менску былі расстраляныя каля 100 прадстаўнікоў беларускай інтэлігенцыі;

4. Кантакты і дапамога ў працы тым людзям, якія займаюцца ўшанаваннем памяці ахвяраў палітычных рэпрэсіяў савецкага часу.

КАМПАНИЯ «ЛЮБЛЮ БЕЛАРУСЬ!» распачалася ў 2008 г.

У межах кампаніі адбываюцца наступныя мерапрыемствы:

- ◆ «Курсы ды-джэяў Адраджэння» – элітныя лідэрскія курсы, у першую чаргу для вернікаў, з падрыхтоўкай у галіне мэнеджменту, псіхалогіі, інфармацыйных тэхналогіяў, з практычнымі выпрабаваннямі і асабістым рэйтынгам.
- ◆ «Шоў Беларушчыны» – віктарына для школьнікаў і студэнтаў працягласцю 1 – 1,5 гадзіны, з пытаннямі з беларускай гісторыі, культуры, спорту. Адказы фармулююць беларускую нацыянальную ідэю як хрысціянскую ў сваёй сутнасці. Пераможцам уручаюцца прызы – найлепшыя беларускія CD і кнігі.
- ◆ Хрысціянскі Літаратурны Клуб – сустрэчы беларускіх пісьменнікаў і паэтаў, хрысціянаў розных канфесіяў, з прэзентацыяй новых твораў і абмеркаваннем пытанняў прозы, паэзіі і публіцыстыкі.
- ◆ «Беларускі Хрысціянскі Хіт» – найлепшыя беларускамоўныя хрысціянскія спевы. Выйшлі альбомы: «Беларускі Хрысціянскі Хіт» (1-4), «Хрыстос Уваскрос!», «Бардаўскі Хрысціянскі Хіт», «Беларускі Хрысціянскі Рок», «Беларускі Літургічны Спеў».
- ◆ Канцэрты, сустрэчы з вядомымі людзьмі, вечарыны, імпрэзы.

КАМПАНИЯ «РАДА НАРОДНЫХ ДЭПУТАТАЎ: НА ВАРЦЕ НАРОДНЫХ ІНТАРЭСАЎ»

Пасля чарговых мясцовых выбараў у 2010 годзе цуда не адбылося: кандыдатаў ў дэпутаты ад апазіцыі так і не прапусцілі ў мясцовыя органы самакіравання. Праўладныя чыноўнікі, атрымаўшы традыцыйныя «дэпутацкія» пас-

ведчанні, занялі свае ўтульныя крэслы. У той жа час Беларуская Хрысціянская Дэмакратыя, якая выставіла звыш двухсот кандыдатаў у дэпутаты на мясцовых выбарах, выступіла з ініцыятывай стварэння альтэрнатыўных органаў самакіравання па ўсёй Беларусі. Сутнасць ідэі палягае ў тым, што ўсе кандыдаты ў дэпутаты або проста ахвотныя і ініцыятыўныя людзі на месцах займаюцца ўласна дэпутацкай справай – змагаюцца за інтарэсы грамадзянаў сваёй акругі, горада, вобласці. Ініцыятыва была і з’яўляецца цалкам адкрытай, што дазваляе прадстаўнікам розных грамадскіх і палітычных арганізацый далучацца і ствараць лакальныя кааліцыі.

Так, са зменлівым поспехам Рада дзейнічае ўжо чацвёрты год. Амаль у кожным буйным горадзе, дзе ёсць прадстаўніцтва БХД, Рада або яе прадстаўнікі актыўна дзейнічаюць і працуюць. У сваю чаргу, хто дагэтуль баіцца браць на сябе адказнасць, можа проста далучацца да іншых ініцыятыў. Такім чынам кожны народны дэпутат мае каманду – людзей, якія не з’яўляюцца публічна вядомымі, але актыўна спрычыняюцца да калектыўнага рашэння мясцовых праблемаў.

Дзейнасць народных дэпутатаў не толькі заўважана мясцовым насельніцтвам, але і агаасамліваецца з пэўнымі асобамі. У тым ці іншым горадзе, нават адным раёне горада, жыхары ведаюць хто папярэднічаў рамонту дарогі, асвятленню двара, ачыстцы трубаў і г.д. Народныя дэпутаты Беларускай Хрысціянскай Дэмакратыі – гэта вядомыя аўтарытэтыя грамадзяне ў сваіх гарадах і вёсках, да якіх у кожны раз можна звярнуцца па дапамогай ці парадку ў вырашэнні складаных пытанняў.

Агулам з моманту старту кампаніі Рада Народных Дэпутатаў рэгіянальнымі актывістамі было рэалізавана больш за 200 сацыяльных праектаў. Гэтак, у некаторых рэгіёнах было арганізаванае вулічнае асвятленне, праведзены рамонт дарог і жыллёвага фонду, рабіліся спробы вяртання гарадскім вуліцам спрад-

вечных назваў, аховы прыроды і захавання гісторыка-культурнай спадчыны.

На 2014 год плануецца на аснове працы народных дэпутатаў стварыць у гарадах Беларусі стала дзейныя Народныя ўрады – як грамадскую альтэрнатыву вертыкалі ўлады. Асноўнымі задачамі ў працы Народных ўрадаў стануць:

- ◆ распрацоўка альтэрнатыўных планаў развіцця рэгіёну;
- ◆ каардынацыя грамадскіх і сацыяльных пратэстаў у рэгіёне;
- ◆ распрацоўка і правядзенне грамадскіх рэгіянальных кампаній па вырашэнні праблем, значных для жыхароў рэгіёна;
- ◆ згуртаванне лідэрскай і інтэлектуальнай дэмакратычнай эліты рэгіёна, стварэнне рэгіянальных кааліцый.

КАМПАНИЯ «ЗА СЯМЕЙНЫЯ КАШТОЎНАСЦІ».

Беларуская Хрысціянская Дэмакратыя (БХД) лічыць, што сям'я з'яўляецца падмуркам беларускай культуры і грамадства. «Гістарычна склалася так, што ўсё, што аб'ядноўвае нас, што робіць нас беларусамі, перадавалася з пакалення ў пакаленне з дапамогай сям'і. Таму мы глядзім у будучыню і працягваем перадаваць каштоўнасці беларускай нацыі наступным пакаленням, БХД будзе змагацца за лепшыя ўмовы для развіцця сям'і. Мы хочам стварыць умовы, якія дазваляць нашым дзецям гарманічна развівацца, будаваць свае сем'і і жыць у квітнеючай Беларусі. БХД будзе падтрымліваць палітыку, скіраваную на ўмацаванне і абарону сям'і!» (З праекту праграмы БХД)

*Жизнь
прекрасна*

**Защитим ее
с момента
рождения!**

Если вам
**НЕ БЕЗРАЗЛИЧНО
ПРИСОЕДИНЯЙТЕСЬ
К НАМ**

Контактная інфармацыя:
Телефон: +375 29 1673435
E-mail: bchd.info@gmail.com
Мінск, інз. 220123, а/я 324
www.bchd.info

БХД

Паступовая дэградацыя маралі ў сучасным беларускім грамадстве разбурае сем'і. Па дадзеных афіцыйнай статыстыкі, за студзень-травень 2012 года колькасць шлюбаў у параўнанні з аналагічным перыядам 2011 года скарацілася на 11,7%, колькасць разводаў павялічылася на 7,4%. Такім чынам, на кожныя 1000 шлюбаў прыпадае 835 разводаў, тады як яшчэ годам раней гэтая лічба складала 687 разводаў.

Узрастае колькасць дзяцей, народжаных па-за шлюбам. Даследаванні паказваюць, што дзеці, якія растуць у сям'і з абодвума бацькамі, лепш вучацца ў школе, больш шчаслівыя, менш схільныя да правапарушэнняў і больш паспяховыя ў кар'еры.

Павелічэнне колькасці аперацый па перарыванні цяжарнасці – адна з самых балючых праблем. У 2012 годзе паводле дадзеных Міністэрства аховы здароўя, у Беларусі загінула 33,3 тысячы ненароджаных дзяцей, а на 100 народжаных дзяцей прыпадаў 31 забіты яшчэ да нараджэння. Усяго ж у Беларусі з пасляваеннага 1945 году па цяперашні час былі пазбаўлены дару жыцця каля 9 млн. ненароджаных дзяцей.

На працягу 2012 года юрыстамі БХД быў распрацаваны і прапанаваны Міністэрству аховы здароўя і Савету міністраў шэраг зменаў у вышэйназваны Закон, у асноўным гэтыя прапановы накіраваны на змены артыкула 27, які рэгулюе працэдуру перарывання цяжарнасці ў Беларусі.

Цягам 2012 году праводзіўся збор подпісаў грамадзянаў паб зваротам (было сабрано больш за 8000 подпісаў), праводзіліся шматлікія акцыі ў падтрымку зменаў, разгорнутая дыскусія ў СМІ.

У выніку:

Дзякуючы інфармацыйнай кампаніі 2012 года і падтрымцы прапаноў тысячамі грамадзян Рэспублікі Беларусь згодна з Пастановай Савета міністраў ад 11.01.2013 № 23 пералік сацыяльных паказчыкаў перарывання цяжарнасці на позніх тэрмінах (да 22 тыдняў) быў скарачаны з 10 да 3.

У праект Закона трапілі некаторыя прапановы, у тым ліку:

- права лекара адмовіцца ад правядзення аборта,
- у арганізацыях ахову здароўя павінны быць створаны умовы для перадабортнага кансультавання жанчын;
- пры перарыванні цяжарнасці непаўнагадовай жанчынай патрэбна наяўнасць пісьмовага дазволу яе законнага прадстаўніка.

На 2013-2014 год кампанія ставіць на мэту дабівацца наступных зменаў у Закон Рэспублікі Беларусь «Аб ахове здароўя»:

- увесці права лекара адмовіцца ад правядзення аперацыі па перарыванні цяжарнасці;

- увесці 5-дзённы перыяд чакання з моманту падачы заявы аб намеры перарваць цяжарнасць да моманту правядзення аперацыі;
- абавязаць лекараў інфармаваць жанчын аб рэлігійных і грамадскіх арганізацыях, якія займаюцца абаронай жыцця ці аказаннем дапамогі сям'і;
- скараціць тэрмін для перарывання цяжарнасці па жаданні жанчыны да 7 тыдняў і інш.

Таксама кампанія выступае з шэрагаў прапановаў у галіне барацьбы з алкагалізмам, падтрымцы маладых сямей, сацыяльнай абароны няпоўных сем'яў і дзяцей-сіротаў.

КАМПАНИЯ ЗА ВЫЗВАЛЕННЕ ПАЛІТВЯЗНЯЎ.

Распачатая ў 2011 годзе.

Ініцыятыва ставіць на мэту вызваленне палітвязняў і рэабілітацыю ўсіх несправядліва асуджаных.

Праводзяцца:

- ♦ акцыі і мерапрыемствы ў падтрымку палітвязняў;
- ♦ распаўсюд інфармацыі пра палітвязняў;
- ♦ збор сродкаў для палітвязняў і іх сем'яў;
- ♦ збор подпісаў (у тым ліку, праз інтэрнэт) за вызваленне і рэабілітацыю

Кантакт: info@padtrymka.info <http://abarona.info/>

41. ШТО АЗНАЧАЕ СІМВОЛІКА БХД?

Сімвал БХД – сіняя колеру, сумяшчае выяву васьмікутнай зоркі і прамога роўнабаковага крыжа на фоне бел-чырвона-белага сцягу.

Падобная выява зоркі вядомая на Беларускіх землях з дахрысціянскіх часоў і выкарыстоўваецца як адзін з самых папулярных элементаў нацыянальнага арнаменту. З часоў прыняцця хрысціянства, выява васьміканцовай зоркі трактуецца як сімвалб «каляднай» альбо Віфліемскай зоркі і выкарыстоўваецца на тэрыторыі Беларусі ў народных і царкоўных абрадах.

Такім чынам, сімвал яднае ў сабе патрыятызм, народнасць і хрысціянскасць, што адпавядае палажэнням праграмы БХД.

Таксама адно з магчымых трактаванняў: чатыры расчыненыя Евангеллі, якія ўтвараюць і ўказваюць на Крыж.

ДАДАТКІ

Тэксты энцыклік:

RERUM NOVARUM (http://www.vatican.va/holy_father/leo_xiii/encyclicals/documents/hf_l-xiii_enc_15051891_rerum-novarum_en.html)

GRAVES DE COMMUNI RE (http://www.vatican.va/holy_father/leo_xiii/encyclicals/documents/hf_l-xiii_enc_18011901_graves-de-communi-re_en.html)

QUADRAGESIMO ANNO (http://www.vatican.va/holy_father/pius_xi/encyclicals/documents/hf_p-xi_enc_19310515_quadragesimo-anno_en.html)

MATER ET MAGISTRA (http://www.vatican.va/holy_father/john_xxiii/encyclicals/documents/hf_j-xxiii_enc_15051961_mater_en.html)

CENTESIMUS ANNUS (http://www.vatican.va/edocs/ENG0214/_INDEX.HTM)

Архітэктары нямецкага эканамічнага цуда:

Ойкен Вальтэр (1891 – 1950) – нямецкі эканаміст, аўтар тэорыі эканамічнага парадку. Працуючы ў Германіі ў перыяд нацысцкага рэжыму, разам са сваімі калегамі шукаў шлях да перабудовы цэнтралізаванага рэгулявання эканомікі. Яго канцэпцыя з’явілася неад’емным элементам сацыяльнай рынкавай эканомікі. Ойкена, лідэра Фрайбургскай школы, лічаць галоўным тэарэтыкам пасляваенных рэформаў, праведзеных у ФРГ Л. Эрхардам.

Праблемы, вылучаныя Ойкенам, выкладзены ў двух працах: «Асновы нацыянальнай эканоміі» (1940 г.) і «Асноўныя прынцыпы эканамічнай палітыкі» (1950 г.).

Мюлер-Армак Альфрэд (1901 – 1978) – нямецкі эканаміст, калега і паслядоўнік В. Ойкена. Быў дырэктарам Інстытута эканамічнай палітыкі пры Кёльнскім універсітэце.

Высунутая ім канцэпцыя «сацыяльнай рынкавай гаспадаркі» выкладзена ў працы «Рэгуляванне эканомікі і рынкавая гаспадарка» (1947 г.). Асноўныя палажэнні канцэпцыі і істота прынцыпаў сацыяльнага рынкавай гаспадаркі апублікаваныя ў выглядзе кароткіх вытрымак з дакладаў і запісак Мюлера-Армака ў часопісе «Палітэканом» (1996 г. № 1).

Мюлер-Армак не толькі вучоны, але і палітык. Супрацоўнічаючы з Л. Эрхардам, прымаў актыўны ўдзел у абгрунтаванні і рэалізацыі эканамічнай палітыкі ў пасляваеннай Германіі.

Эрхард Людвіг (1897 – 1977) – эканаміст і «канструктар» новага гаспадарчага парадку ў ФРГ. Быў міністрам эканомікі, затым канцлерам. Рэформа, праведзеная пад кіраўніцтвам Эрхарда, разглядаецца як узор майстэрскага выкарыстання сродкаў і метадаў пераўтварэнняў.

На расейскай мове апублікаваныя дзве працы Эрхарда: «Дабрабыт для ўсіх» (1991 г.) і «Паўстагоддзя разважанняў (прамовы і артыкулы)» (1993 г.).

